

LRZ.430.001.2024

Nr ewid. 44/2024/D/23/504/LRZ

Informacja o wynikach kontroli

REALIZACJA PRZEZ ORGANY PAŃSTWA ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z REPATRIACJĄ

DELEGATURA W
RZESZOWIE

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli

Realizacja przez organy państwa zadań związanych z repatriacją

p.o. Dyrektor Delegatury
NIK w Rzeszowie

Stefan Gados
/podpisano elektronicznie/

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś
/podpisano elektronicznie/

Warszawa, lipiec 2024 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ	4
1. WPROWADZENIE	5
2. OCENA OGÓLNA	6
3. SYNTEZA WNIKÓW KONTROLI	8
4. WNIOSKI	14
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	15
5.1. Działania Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji oraz rzetelnego i zgodnego z obowiązującymi przepisami prowadzenia postępowania w sprawie repatriacji	15
5.2. Działania Ministra Spraw Zagranicznych na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji.....	21
5.3. Działania Ambasady na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji i rzetelnego, sprawnego i zgodnego z obowiązującymi przepisami prowadzenia postępowań w sprawie repatriacji.....	31
5.4. Działania podmiotów prowadzących ośrodki adaptacyjne dla repatriantów na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji.....	39
6. ZAŁĄCZNIKI	44
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe	44
6.1. Wykaz ocen kontrolowanych jednostek	46
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	49
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności.....	59
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	60

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

Claris	Forma pisma służbowego służąca jawnej, teleksowej (mailowej) korespondencji prowadzonej pomiędzy placówkami a urzędami państwowymi w kraju wysyłającym.
Minister SWiA	Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MSZ	Ministerstwo Spraw Zagranicznych.
Okręg konsularny	Obszar części lub całości terytorium państwa przyjmującego wyznaczony urzędowi konsularnemu do wykonywania funkcji konsularnych. Definicja legalna okręgu konsularnego jest zawarta w art. 3 ust. 1 pkt 2 Prawa konsularnego.
Ośrodek	Ośrodek adaptacyjny dla repatriantów.
Pełnomocnik	Pełnomocnik Rządu do Spraw Repatriacji.
Placówka konsularna, urząd konsularny	Wydział Konsularny Ambasady RP/Konsulat Generalny RP. Definicja legalna urzędu konsularnego zawarta jest w art. 3 ust. 1 pkt 4 Prawa konsularnego.
Prawo konsularne	Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. Prawo konsularne – Dz. U. z 2023 r. poz. 1329.
Program 2015–2020	Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą w latach 2015–2020 ¹ .
Repatriant	Osoba, która przybyła do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy krajowej wydanej w celu repatriacji z zamiarem osiedlenia się na stałe – art. 1 ust. 2 ustawy o repatriacji.
Ustawa o cudzoziemcach	Ustawa z dnia 12 czerwca 2013 r. o cudzoziemcach – Dz. U. z 2024 r. poz. 769.
Ustawa o finansach publicznych	Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych – Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, ze zm.
Ustawa o NIK	Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli – Dz.U. z 2022 r. poz. 623.
Ustawa o Karcie Polaka	Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka – Dz. U. z 2023 r. poz. 192.
Ustawa o repatriacji	Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji – Dz. U. z 2022 r. poz. 1105.
Wydział Konsularny/Wydział	Wydział Konsularny Ambasady RP w Astanie.

¹ <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/rzadowy-program-wspolpracy-z-polonia-i-polakami-za-granica-w-latach-2015-2020>

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy odpowiednie organy państwa prawidłowo realizowały ustawowe zadania przy repatriacji osób zamieszkałych za wschodnią granicą RP?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy organy państwa i inne właściwe podmioty podjęły prawidłowe i skuteczne działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji?
2. Czy postępowania w sprawie repatriacji prowadzone były rzetelnie, sprawnie i zgodnie z obowiązującymi przepisami?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Astanie, dwa ośrodki adaptacyjne dla repatriantów

Okres objęty kontrolą

Lata: 2017–2023
(do czasu zakończenia kontroli)

Osoby polskiego pochodzenia za wschodnią granicą mają ogromne problemy z repatriacją do Polski. Świadczą o tym m.in. liczne interwencje kierowane do MSZ przez organizacje polonijne. W październiku i w grudniu 2022 r. przed Ambasadą RP w Astanie odbyły się pikety środowisk polonijnych domagających się usprawnienia procesu repatriacji do Polski. Według szacunków Ambasady RP w Astanie w jej okręgu konsularnym chętnych do repatriacji było około 10 tys. osób. Na wyjazd oczekiwało 1200 osób, które jeszcze w 2016 roku zostały wpisane na listę do repatriacji. Ośrodki adaptacyjne dla repatriantów, z którymi Pełnomocnik zawierał umowy, przygotowywały około 250 miejsc dla osób chcących repatriować się do Polski za ich pośrednictwem. Pobyt w ośrodkach trwał dłużej niż przewidziane ustawą 3 miesiące, co blokowało możliwość przyjazdu kolejnym osobom. Jednocześnie występowały także długie okresy, w których nie przebywał w nich żaden z repatriantów ze względu na brak środków w budżecie MSWiA na sfinansowanie ich pobytu. Długotrwała procedura repatriacji stanowi kolejną barierę wydłużającą ten proces. Skutkiem tego wiele osób polskiego pochodzenia z Kazachstanu wyjeżdża do Rosji, przyjmując obywatelstwo rosyjskie. W interesie państwa polskiego jest usprawnienie organizacji procesów repatriacyjnych i przyspieszenie powrotów do kraju osób, które przez wiele lat czekają na repatriację. Repatrianci mogą pozytywnie wpłynąć na przeżywający problemy polski rynek pracy, co przyczyni się do rozwoju ekonomicznego kraju.

Roczne limity wydatków na zadania związane z repatriacją, określone w ustawach budżetowych, wynosiły w latach 2017–2023 od 25 mln zł do 63 mln zł i były zbyt małe w stosunku do potrzeb. Poza tymi wydatkami środki na pomoc dla repatriantów przeznaczają samorzady terytorialne, które w wielu przypadkach zapraszały repatriantów wraz z rodzinami do zamieszkania na ich terenie. Bez zaangażowania samorządów liczba osób repatriowanych do Polski byłaby znacznie mniejsza.

2. OCENA OGÓLNA

Zadania związane z repatriacją organy Państwa realizowały z naruszeniem przepisów ustawowych i w sposób niewystarczający wobec potrzeb

Skontrolowane, odpowiedzialne za repatriację organy państwa nie zapewniły sprawnego i skutecznego przeprowadzenia procesu repatriacji Polaków ze Wschodu.

W sytuacji skokowo wzrastającej liczby osób chętnych i zakwalifikowanych do repatriacji, wobec zbyt niskiego w stosunku do potrzeb limitu środków finansowych, braków organizacyjno-kadrowych oraz bezczynności właściwych organów państwa w rozwiązywaniu tych ograniczeń, doprowadzono do stanu, w którym system odpowiedzialny za repatriację stał się niewydolny.

Działania podjęte przez właściwe organy państwa nie zapewniały realizacji celu wskazanego w preambule ustawy o repatriacji o pilnej potrzebie zadośćuczynienia krzywdom wyrządzonym Polakom, wysiedlonym przez sowieckie władze, poprzez sprowadzenie ich do kraju.

W okresie objętym kontrolą w ramach procesu repatriacji sprowadzono do Polski jedynie od 9 % do 25 % oczekujących, łącznie 4787 osób, głównie z Kazachstanu i Syberii, gdzie znajduje się największa liczba osób polskiego pochodzenia. Na lata 2024–2026 zaplanowano na repatriację 137 271 tys. zł, co umożliwi powrót do Polski niespełna 1600 osób (zaledwie 19,5 % oczekujących). Mając to na względzie, a także wzrastające zainteresowanie repatriacją oraz dotychczasowe tempo organizacji osiedlania repatriantów w Polsce (około 684 osoby rocznie), to proces repatriacji oczekujących i zainteresowanych 15 200 osób może zająć w ocenie NIK około 22 lata².

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, jako główny organ odpowiedzialny za proces repatriacji Polaków ze Wschodu, w okresie objętym kontrolą nierzetelnie realizował zadania w zakresie sprawnego organizacji powrotu repatriantów. W sytuacji, gdy określone na każdy rok limity środków budżetowych na finansowanie repatriacji dalece odbiegały od rzeczywistych potrzeb, Minister SWiA, w ocenie NIK, był bezczynny i ani razu nie podjął interwencji na poziomie rządowym lub parlamentarnym by zabiegać o ich zwiększenie. Nie reagował również w sytuacji, gdy pozostająca do jego dyspozycji, ustawowo limitowana na każdy rok, kwota środków budżetowych przewidziana na repatriację była ograniczana (np. w 2023 r. aż o 27 % w stosunku do 2018 r.). Brak środków finansowych powodował, że Minister SWiA nie utworzył większej liczby ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów i nie był w stanie zapewnić terminowej pomocy finansowej repatriantom. Na koniec 2023 r. zaległe kwoty należne repatriantom sięgnęły niemal 0,5 mln zł. Minister nie zapewnił odpowiedniej liczby miejsc w ośrodkach adaptacyjnych co spowodowało wydłużenie czasu oczekiwania na repatriację nawet ponad 5 lat. We wszystkich objętych kontrolą, wybranych losowo przypadkach, nieterminowo udzielał zgody na wydanie przez konsulów decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji, a także z opóźnieniem przyznawał miejsca repatriantom w ośrodkach. Nie zapobiegał także sytuacjom, w których dwa istniejące w Polsce ośrodki adaptacyjne dla repatriantów z braku środków finansowych były długookresowo nieczynne.

Działania podejmowane przez Ministra Spraw Zagranicznych były nierzetelne. Jako organ wspomagający Ministra SWiA w procedurze repatriacyjnej, były nieskuteczny i nie zapewnił sprawnego realizacji zadań w procesie repatriacji. W okresie, gdy od 2017 r. występowało olbrzymie zainteresowanie osób polskiego pochodzenia, zdeterminowanych na powrót do Polski, polskie urzędy konsularne były nieprzygotowane pod względem kadrowym i organizacyjnym do sprawnego ich obsługi. Minister Spraw Zagranicznych zaniechał podjęcia adekwatnych działań zaradczych, co skutkowało m.in. ograniczeniem dostępu do konsula i zdecydowanym

² Hipotetyczne wyliczenie dokonane przez NIK na podstawie danych z okresu objętego kontrolą ustalonych w trakcie kontroli, dotyczących liczby osób repatriowanych i oczekujących na repatriację.

wydłużeniem trwania procedury repatriacyjnej. Organizacja poczty dyplomatycznej przyjęta przez MSZ doprowadziła do rażącego wydłużenia procesu repatriacji, w skrajnych przypadkach nawet o 356 dni. W MSZ nie realizowano obowiązku opracowywania analiz funkcjonowania urzędów konsularnych w zakresie realizacji czynności wynikających z ustawy *o repatriacji* oraz analiz kierunkowych dotyczących repatriacji. Ograniczało to wiedzę Ministra o efektywności działania tych urzędów w sprawach repatriacji, utrudniało nadzór na placówkami zagranicznymi w tym zakresie i podejmowanie odpowiednich działań zapobiegawczych.

Kluczowy dla repatriacji Wydział Konsularny Ambasady RP w Astanie, obsługujący okręg konsularny, na terenie którego zamieszkuje ok. 90 % potencjalnych repatriantów, w okresie największego zainteresowania przesiedleniem ze strony osób polskiego pochodzenia (lata 2017–2019), był nieprzygotowany pod względem organizacyjno-kadrowym do sprawnego wykonywania zadań z tym związanych. Rażące braki kadrowe oraz przestarzały, awaryjny sprzęt komputerowy, przy ogromnej liczbie zainteresowanych spotkaniem z konsulem doprowadziły do niewydolności w sprawnej obsłudze osób chętnych do złożenia dokumentów repatriacyjnych. W procedurze repatriacji wystąpiły liczne nieprawidłowości polegające m.in. na nieterminowym rozstrzygnięciu spraw, co w istotny sposób wpływało na brak chronologii i długotrwałość postępowań w sprawach wydawania wiz krajowych w celu repatriacji.

Dwa działające w Polsce ośrodki adaptacyjne dla repatriantów mogły przyjąć jednorazowo w sumie około 250 osób. Mimo ogromnego zapotrzebowania na tę formę repatriacji, wobec braku środków finansowych, były długookresowo wyłączane z funkcjonowania i nie przebywali w nich repatrianci, a koszty utrzymania obydwu ośrodków były ponoszone. Od rozpoczęcia działalności w 2018 r. do listopada 2023 r. Ośrodek Adaptacyjny w Pułtusku był nieczynny przez 313 dni a Ośrodek Adaptacyjny w Środzie Wielkopolskiej 370 dni. Mimo, że obiekty spełniały warunki bytowo-sanitarne, wobec wyczerpania się w trakcie roku budżetowego środków na ich utrzymanie nie były wykorzystywane.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Skontrolowane organy państwa działały nierzetelnie i nie zapewniły odpowiednich warunków finansowych, organizacyjnych i kadrowych do efektywnego wykonywania zadań związanych z repatriacją

Określone na każdy rok limity środków budżetowych na finansowanie repatriacji dalece odbiegały od rzeczywistych potrzeb. Minister SWiA, jako główny organ odpowiedzialny za proces repatriacji, pozostawał bezczynny w kwestii skutecznego zabiegania o zwiększenie puli środków przeznaczonych na repatriację. W okresie objętym kontrolą nie podejmował z własnej inicjatywy żadnych działań w celu zwiększenia rocznych limitów wydatków na zadania związane z repatriacją i nie składał wniosków w tej sprawie na posiedzeniach Rady Ministrów. Wprowadzone przez odpowiedzialne instytucje państwowe rozwiązania organizacyjne i kadrowe mające na celu sprowadzenie repatriantów do Polski, w sytuacji dużego zainteresowania repatriacją, były dalece nieadekwatne do potrzeb i nie przyniosły oczekiwanych efektów.

Ograniczony dostęp do konsula w sprawach repatriacji, rażąco długa i nieuzasadniona przewlekłość w procedowaniu spraw repatriacyjnych, niewystarczające w stosunku do potrzeb finansowanie dwóch istniejących ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów, skutkujące ich długookresowym wyłączeniem z systemu przyjmowania repatriantów spowodowały, że liczba osób oczekujących na repatriację zwiększyła się kilkukrotnie w relacji do liczby osób, które udało się przesiedlić do Polski. [str. 15–16, 21–26, 33, 41]

Warunki do osiedlenia się w Polsce zapewniono jedynie niewielkiej części osób chętnych do repatriacji

W latach 2017–2023 do Polski przybyło 4787 repatriantów, przy czym w poszczególnych latach okresu objętego kontrolą powrót do kraju umożliwiono tylko od 9,5 % do 24,9 % oczekujących. Liczba oczekujących na repatriację potroiła się z 2600 w 2017 r. do 8200 osób na koniec 2022 r. Zasadniczym ograniczeniem były zbyt niskie środki finansowe na repatriację, których maksymalne limity określono w ustawach budżetowych. Koszty repatriacji 1500 osób rocznie, według wyliczeń z grudnia 2021 r., wynosiłyby ok. 135,5 mln zł w każdym roku. Podwyższenie limitu środków na repatriację do 60 mln zł rocznie umożliwiłoby uruchomienie trzeciego ośrodka adaptacyjnego i przyśpieszenie procesu repatriacji. W latach 2017–2022 na repatriację wydatkowano 244 079 tys. zł, środki budżetowe przewidziane na ten cel w latach 2024–2026 wynoszą łącznie 137 271 tys. zł, co umożliwi powrót do polski niespełna 1600 osób (19,5 % oczekujących)³. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji nie podejmował żadnych działań w celu zwiększenia tych limitów i eliminowania narastającej kolejki oczekujących. Sytuacja ta powodowała niezadowolenie osób polskiego pochodzenia, zakwalifikowanych do repatriacji, a długoletnie oczekiwanie na przesiedlenie budziło frustrację i obawy o przyszłość. Państwo Polskie nie wywiązywało się z obietnicy zadośćuczynienia krzywdom osób wywiezionych na Wschód w czasach stalinowskich, ujętej w preambule ustawy o repatriacji. W związku z wydłużającym się oczekiwaniem na przesiedlenie do Polski wielu Polaków z Kazachstanu wyjechało do Rosji, gdzie otrzymywali obywatelstwo rosyjskie. Rząd Republiki Federalnej Niemiec, w przeciwieństwie do władz Polski, zapewnił odpowiednią organizację instytucjonalną i finansową umożliwiającą w ciągu 5 lat przesiedlenie z Kazachstanu do Niemiec wszystkich chętnych Niemców (np. ze wsi Jasna Polana w Kazachstanie przesiedlono do Niemiec wszystkich 300 mieszkańców pochodzenia niemieckiego a 220 Polaków dalej tam zamieszkuje). [str. 15–16, 21–22, 41]

Brak odpowiedniej liczby miejsc w ośrodkach skutkowało nawet ponad 5-letnim oczekiwaniem na repatriację

Według stanu na dzień 24 listopada 2023 r. lista oczekujących na miejsce w ośrodku adaptacyjnym dla repatriantów obejmowała 4802 osoby, w tym 1339 osób (27,9 %) oczekiwało na miejsce w ośrodku ponad trzy lata od wydania decyzji konsula o zakwalifikowaniu do wydania wizej krajowej w celu repatriacji. Przeprowadzona w MSWiA analiza akt 71 kandydatów na repatrianta wykazała, że 13 osobom Pełnomocnik wydał decyzje w sprawie przyznania miejsca w ośrodku adaptacyjnym po upływie trzech lat od dnia wydania przez konsula decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizej krajowej lub po upływie trzech lat od dnia wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy

³ Wyliczenia MSWiA z 2023 r. wykazały, że koszt repatriacji wynosi ok. 87,8 tys. zł na osobę.

o repatriacji, ustawy o karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach. Przekroczenie ww. ustawowych terminów wynosiło od 66 do 735 dni i stanowiło naruszenie postanowień art. 3c ust. 4 ustawy o repatriacji. Analiza dokumentacji 143 osób wnioskujących o repatriację z okręgu konsularnego w Astanie wykazała, że w 26 przypadkach (18,2 %) nie przyznano im miejsca w ośrodku, mimo upływu co najmniej 3 lat od daty decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizej krajowej w celu repatriacji, w tym w 10 przypadkach (7 %) od tej decyzji upłynęło ponad 5 lat. Funkcjonujące od 2018 r. dwa ośrodki adaptacyjne dla repatriantów mogłyby przyjąć jednorazowo maksymalnie nawet do 300 osób. Obowiązujące limity środków finansowych na repatriację uniemożliwiały wykorzystanie wszystkich miejsc oferowanych przez ośrodki, zatem zawierane umowy dotyczyły pobytu mniejszej liczby osób niż liczba miejsc, którą te ośrodki dysponowały. Ze względu na ograniczenia finansowe oraz ustalony mechanizm korygujący w przypadku przekroczenia lub zagrożenia przekroczenia przyjętego na dany rok limitu środków finansowych na repatriację Pełnomocnik nie ogłaszał w latach 2019–2023 konkursów na prowadzenie kolejnych ośrodków adaptacyjnych. Niezapewnienie odpowiedniej w stosunku do potrzeb liczby ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów oraz liczby miejsc na ich terenie było jednym z istotnych czynników niewydolności systemu repatriacji. Na proces repatriacji wpłynęła także pandemia COVID-19, która ograniczyła migrację ludności. [str. 16–17]

Rażąca nieterminowość organów państwa w procedowaniu o uzyskanie wizej krajowej w celu repatriacji

Zgodnie z art. 12b ust. 1 ustawy o repatriacji wizej krajową w celu repatriacji lub decyzję o zakwalifikowaniu do wydania tej wizej wydaje albo odmawia jej wydania konsul (...) po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Przed wyrażeniem zgody, o której mowa w ust. 1 minister właściwy do spraw wewnętrznych zwraca się z wnioskiem do Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do Szefa Agencji Wywiadu, Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu lub wojewody o przekazanie danych i informacji o osobie ubiegającej się o wydanie wizej krajowej w celu repatriacji, mających znaczenie dla przeprowadzenia postępowania – art. 12b ust. 2. Według ust. 3 i 4 ww. artykułu organy, do których minister właściwy do spraw wewnętrznych zwrócił się o przekazanie informacji, w terminie 30 dni są obowiązane je udostępnić w zakresie niezbędnym do prowadzonego postępowania a w szczególnie uzasadnionych przypadkach termin, o którym mowa wyżej, może być przedłużony do 3 miesięcy, o czym organ obowiązany do przekazania informacji zawiadamia na piśmie ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Organy, do których Minister SWiA zwrócił się o przekazanie niezbędnych informacji udostępniły je w ww. terminach.

Przepis art. 106 §1 i §3 K.p.a. stanowi, że jeśli przepis prawa uzależnia wydanie decyzji od zajęcia stanowiska przez inny organ (wyrażenia opinii lub zgody albo wyrażenia stanowiska w innej formie), decyzję wydaje się po zajęciu stanowiska przez ten organ. Organ, do którego zwrócono się o zajęcie stanowiska, obowiązany jest przedstawić je niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia mu żądania, chyba że przepis prawa przewiduje inny termin. Analiza wybranych losowo z okresu objętego kontrolą dokumentacji 65 osób wykazała, że we wszystkich przypadkach MSWiA wydał ww. zgody z przekroczeniem terminu określonego w art. 106 §3 K.p.a., w skrajnym przypadku aż po 208 dniach od daty wpływu akt do MSWiA. W kontroli Ambasady RP w Astanie stwierdzono, że w 52 spośród 69 analizowanych decyzji (75,4 %) uznających wnioskodawców za osoby polskiego pochodzenia, wnioski o wydanie przez Ministra SWiA zgody na wydanie decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizej krajowej w celu repatriacji skierowano do MSWiA w terminach przekraczających 30 dni, licząc od daty wydania decyzji. W poszczególnych przypadkach pisma do MSWiA skierowano od 32 dni do 5 miesięcy i 10 dni po dacie wydania przez konsula decyzji o uznaniu wnioskodawcy za osobę polskiego pochodzenia. Dokumentacja zgromadzona w aktach tych spraw nie wskazywała żadnych przyczyn lub okoliczności, które uzasadniałyby konieczność

długotrwałego procedowania. Opieszałość w przekazywaniu pism do MSWiA prowadziła do przewlekłości postępowania przez co nie było możliwe dotrzymanie terminów określonych w art. 58 ust. 1 i art. 60 *Prawa konsularnego*. [str. 18–19, 35–36]

**Niewłaściwa
podstawa prawna
naliczenia pomocy
finansowej
dla repatriantów
i opóźnienia
w jej wypłacie**

Pełnomocnik udzielał repatriantom oraz członkom ich rodzin jednorazowej pomocy finansowej ze środków budżetu państwa, która obejmowała m.in. pokrycie kosztów przejazdu, zasiłków na zagospodarowanie i bieżące utrzymanie, a także zasiłków na pokrycie kosztów nauki dzieci repatriantów. W 13 sprawach (43,3 % zbadanej próby) pomocy tej udzielano w niewłaściwej wysokości, przyjmując do podstawy wyliczenia przeciętne miesięczne wynagrodzenie w kwartale poprzedzającym dzień przyznania tej pomocy, w oparciu o ostatni opublikowany przez Prezesa GUS wskaźnik. Przyjęty przez Pełnomocnika sposób wyliczania kwoty wsparcia powodował, że w tym samym kwartale repatrianci otrzymywali pomoc w oparciu o dwa różne komunikaty Prezesa GUS, w zależności od daty złożenia wniosku o pomoc w kwartale i od tego czy Prezes GUS ogłosił przeciętne wynagrodzenie. W badanej próbie w dziewięciu przypadkach repatriantom wypłacono zawyżoną pomoc w łącznej kwocie 12 952,91 zł, w czterech była ona zaniżona na łączną kwotę 1338,60 zł. Brak środków finansowych w roku budżetowym na realizację zadań związanych z repatriacją powodował, że w niektórych przypadkach Pełnomocnik nie rozpatrywał wniosków repatriantów w sprawie pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Wysokość kwot wynikających z nierozpatrzonych wniosków na koniec 2021 r., 2022 r. i 2023 r. wyniosła odpowiednio: 225 tys. zł, 400 tys. zł i 475 tys. zł. Rozpatrzenie wniosków i wypłata następowała w kolejnym roku budżetowym po przeniesieniu do budżetu MSWiA środków z nowej rezerwy celowej. [str. 19–20]

**Nierzetelne rejestry
repatriantów
prowadzone w MSWiA**

Ewidencja osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji prowadzona przez MSWiA, w badanej próbie wybranej losowo z okresu objętego kontrolą, nie zawierała danych, o których mowa w art. 30 ust. 3 ustawy *o repatriacji*, tj. informacji o oczekiwaniach co do sposobu zapewnienia warunków do osiedlenia się (pkt 12 ww. przepisu). Dane dotyczące repatriantów ujęte w rejestrze wiz krajowych w celu repatriacji, rejestrach uznania za repatrianta, rejestrze dotyczącym udzielenia pomocy repatriantom ze środków budżetu państwa, zawierały informacje wymagane przepisem art. 33a pkt 2 ustawy *o repatriacji*, poza datą opuszczenia ośrodka przez repatrianta. Spowodowane to było błędem systemu informatycznego. Obowiązek przechowywania takiej informacji wynikał z art. 33a pkt 2 lit. m ustawy *o repatriacji*. Zgodnie z art. 17b ust. 3 pkt 2 ustawy, pomoc finansowa na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych może być udzielana w okresie nie dłuższym niż 10 lat od dnia, w którym upłynął okres pobytu repatrianta w ośrodku. [str. 20, 38]

**Minister Spraw
Zagranicznych
nie zapewnił
odpowiedniej
obsady kadrowej
do sprawnego
wykonywania zadań
repatriacyjnych**

W kluczowych dla procesu repatriacji placówkach zagranicznych, tj. w: Wydziale Konsularnym Ambasady RP w Astanie, Konsulacie Generalnym RP w Ałmaty oraz Konsulacie Generalnym RP w Irkucku, rozpatrywaniem wniosków o repatriację zajmował się personel w rażąco małej w stosunku do potrzeb obsadzie. Na początku 2018 r., dyrektor odpowiedzialnego za repatriację departamentu w MSZ, zwracał się do Ministra Spraw Zagranicznych z prośbą o wzmocnienie kadrowe ww. placówek wskazując, że ich stan kadrowy uniemożliwia przeprowadzenie w kolejnych miesiącach wzmożonej akcji repatriacyjnej w stopniu odpowiadającym oczekiwaniom. Pomimo tego Minister Spraw Zagranicznych w okresie największego zainteresowania repatriacją ze strony Polaków na Wschodzie, tj. w latach 2018–2019, nie podjął żadnych działań w celu wzmocnienia etatowego tych placówek. W konsulatach generalnych RP w Ałmaty i Irkucku w latach 2017–2023 pracowały po 2 osoby na stanowiskach konsularnych (kierownik referatu oraz wicekonsul). W Wydziale Konsularnym Ambasady RP w Astanie w latach 2017–2019 pracowały tylko 2 osoby, tj. kierownik oraz wicekonsul, którzy oprócz zadań związanych z repatriacją, wypełniali również inne obowiązki konsularne. Niewystarczająca w stosunku do potrzeb obsada kadrowa miała wpływ na obniżenie sprawności obsługi osób wnioskujących o repatriację do Polski. [str. 24, 33]

Ograniczona dostępność do konsula w sprawach repatriacji skutkowałą długim czasem oczekiwania na spotkanie

Mimo wzrostu liczby osób chętnych do składania wniosków w sprawach repatriacji MSZ nie podejmowało skutecznych działań na rzecz skrócenia czasu oczekiwania na rozmowę z konsulem. Polskie urzędy konsularne na Wschodzie w latach 2017–2023 nie posiadały jednolitego, wspartego narzędziami informatycznymi, systemu organizacyjnego, umożliwiającego skrócenie czasu oczekiwania osób ubiegających się o repatriację na spotkanie z konsulem. Każda z placówek zagranicznych na podstawie własnego uznania i uwarunkowań organizacyjno-kadrowych tworzyła odrębne sposoby, według których umawiano wnioskodawców na wizyty. Np. w placówce w Astanie limitowano liczbę osób przyjmowanych w sprawach repatriacji, np. 5 osób tygodniowo wobec kilku tysięcy chętnych do wyjazdu do Polski, co powodowało, że przez wiele miesięcy zainteresowani nie mogli umówić się na spotkanie. Brak jednolitego systemu skutkowałą brakiem bieżącej wiedzy w MSZ o faktycznym czasie oczekiwania wnioskodawców w sprawach repatriacji na spotkanie z konsulem oraz brakiem danych o czasie oczekiwania na spotkanie z konsulem w poszczególnych latach okresu objętego kontrolą. Niedobory kadrowe oraz niewłaściwy sposób organizacji ograniczały a nawet uniemożliwiały dostęp do konsula. Sytuacja ta była w sprzeczności z zapewnieniem właściwego przebiegu realizacji ustawy o repatriacji, w zakresie tworzenia wizerunku urzędów konsularnych jako kluczowych i efektywnych instytucji – partnerów polskich środowisk polonijnych. [str. 25–26]

Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie przeprowadzało analiz funkcjonowania urzędów konsularnych w zakresie realizacji ustawy o repatriacji

MSZ nie przeprowadzało w latach 2017–2023 analiz funkcjonowania urzędów konsularnych w zakresie realizacji czynności wynikających z ustawy o repatriacji oraz analiz kierunkowych dotyczących tej ustawy, wbrew obowiązkowi przewidzianemu w regulaminie wewnętrznym departamentu odpowiedzialnego za kształtowanie i realizację polityki polonijnej wobec Polonii i Polaków za granicą. W okresie tym nie przeprowadzono kontroli dotyczących repatriacji w placówkach zagranicznych na Wschodzie. Brak wymaganych analiz uniemożliwił Ministrowi ocenę prawidłowości realizacji zadań związanych z repatriacją, diagnozę tego procesu i wdrożenia ewentualnych działań usprawniających. Brak tych analiz powodował, że Minister nie dysponował wiedzą jaka była, w ujęciu systemowym, efektywność realizacji zadań z zakresu repatriacji przez podległe mu placówki zagraniczne na Wschodzie. Stan ten zdecydowanie utrudniał nadzór nad placówkami i podejmowanie rozwiązań dla zapewnienia skuteczności i efektywności działań na rzecz repatriacji. [str. 28–29]

Negatywny wpływ braku odpowiedniej współpracy pomiędzy MSZ a MSWiA w zakresie przekazywania poczty dyplomatycznej

Za organizację przekazywania dokumentów repatriacyjnych pocztą dyplomatyczną pomiędzy urzędami konsularnymi na Wschodzie a MSWiA odpowiedzialne było MSZ. Działania poczty dyplomatycznej nie były dostosowane do potrzeb wynikających z obowiązku przestrzegania terminów procedowania w sprawach repatriacji oraz sprawnego przebiegu procesu repatriacji. Zgodnie z przyjętymi w MSZ uregulowaniami wewnętrznymi przesyłki dyplomatyczne odbywały się bardzo rzadko, co przyczyniło się do zdecydowanego wydłużenia procesu repatriacji. MSWiA nie reagowało na ten stan rzeczy zachowując bierność wobec bardzo długich okresów przekazywania dokumentacji z urzędów konsularnych do MSWiA oraz z MSWiA do urzędów konsularnych. Analizą sprawności organizacji poczty dyplomatycznej objęto 45 losowo wybranych z lat 2017–2023 dokumentacji dotyczących decyzji konsula o uznaniu polskiego pochodzenia. W tych przypadkach od czasu ich przekazania przez urzędy do daty wpływu decyzji do MSWiA upływało od 14 do 356 dni. Przyjęty przez MSZ sposób organizacji poczty dyplomatycznej (na niektórych kierunkach zaledwie raz w roku) nie zapewniał skutecznej i efektywnej obsługi procesu repatriacji. Mimo tego MSZ nie podjęło ustalenia wspólnie z MSWiA większej, adekwatnej do potrzeb, częstotliwości przekazywania ww. dokumentacji. Powyższe zaniechania doprowadzały do nieuzasadnionego względami merytorycznymi, rażąco długotrwałego przedłużania procedury repatriacyjnej. Stan ten nie sprzyjał poprawie wizerunku państwa polskiego w środowiskach polonijnych zainteresowanych szybką repatriacją do Polski. [str. 19, 26–27]

Minister Spraw Zagranicznych nie podejmował działań zaradczych w celu usprawnienia niewydolnego procesu repatriacji

Minister Spraw Zagranicznych nie podejmował działań zaradczych, w sytuacji kryzysu realizacji zadań repatriacyjnych przez placówki zagraniczne RP na Wschodzie, w celu usprawnienia prowadzenia postępowań w tych sprawach. MSZ nie wydawał w latach 2017–2023 wytycznych podległym placówkom zagranicznym w związku z prowadzonymi przez nie postępowaniami dotyczącymi repatriacji. *Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą* w zadaniach dla MSZ na lata 2017–2018 nakładał obowiązek doskonalenia procedur konsularnych związanych z realizacją ustawy o repatriacji. Minister Spraw Zagranicznych nie skorzystał w przypadku Kazachstanu z postanowień art. 14 ustawy *Prawo konsularne*, dających możliwość usprawnienia obsługi osób ubiegających się o repatriację poprzez upoważnienie konsula do wykonywania funkcji poza okręgiem konsularnym. [str. 27–28]

Nieprzygotowanie Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Astanie do sprawnego obsługi procesu repatriacji

Wydział obsługiwał teren, na którym zamieszkiwało ok. 90 % osób polskiego pochodzenia na Wschodzie. W okresie największego zainteresowania repatriacją, tj. w latach 2017–2019, placówka ta nie była przygotowana pod względem organizacyjno-kadrowym i technicznym do właściwego realizowania zadań związanych z repatriacją. Wnioskami o repatriację zajmował się personel w rażąco niskiej w stosunku do potrzeb obsadzie. Na efektywność działania Wydziału w tym zakresie negatywnie wpływała fluktuacja kadrowa, zarówno wśród urzędników konsularnych jak również kierowników, których w latach 2017–2023 zmieniło się aż sześciu. Niedobór kadr skutkowało przyjęciem niewielkich limitów przyjęć na spotkanie z konsulem. Taka organizacja pracy oraz nieefektywny system zapisów na rozmowę powodowały ograniczenie dostępności do konsula wnioskujących o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji. Poprawa sprawności obsługi wniosków o repatriację była jednym z zadań priorytetowych urzędów konsularnych wyznaczonym przez MSZ na lata 2017–2018. Nie dość, że przez część tego okresu w Wydziale pracował tylko jeden konsul, to także wyposażenie w przestarzały awaryjny, mało wydajny sprzęt i urządzenia dodatkowo ograniczało sprawność obsługi osób wnioskujących o repatriację. [str. 24, 27–28, 31–32]

Nieprawidłowości w procedowaniu w sprawach repatriacji przez Wydział Konsularny

W kontroli Wydziału stwierdzono, że w procedowaniu w sprawach repatriacji występowały nieprawidłowości, które w istotny sposób przyczyniły się do negatywnej oceny jego działania w latach 2017–2023. W trzech spośród 69 analizowanych przypadków (4,3 %) decyzje o uznaniu za osoby polskiego pochodzenia wydano z rażącym naruszeniem prawa. Mimo, iż wnioskodawcy oświadczyli, że mają niemieckie pochodzenie konsul uznał ich za osoby polskiego pochodzenia. Decyzje te zostały z urzędu unieważnione przez Ministra SWiA, który stwierdził, iż dalsze ich funkcjonowanie w obrocie prawnym sprzeczne byłoby z zasadą praworządności. Rozstrzygnięcia konsula w tych sprawach zostały ocenione przez Ministra SWiA jako rażące naruszenie postanowień art. 5 ust. 1 ustawy o repatriacji.

W 16 spośród 69 analizowanych przypadków (23,2 %) decyzje o uznaniu wnioskodawców za osoby polskiego pochodzenia zostały wydane w sposób nierzetelny, tj. pod datą wcześniejszą od daty potwierdzenia zgodności tłumaczenia na język polski z oryginałem, sporządzonych w języku rosyjskim dokumentów potwierdzających polskie pochodzenie. W poszczególnych przypadkach decyzje te zostały wydane z wyprzedzeniem terminu potwierdzenia zgodności ich tłumaczenia od 2 dni do 4 miesięcy. W 49 spośród 69 analizowanych przypadków (71 %) stwierdzono brak potwierdzenia odbioru tych decyzji przez wnioskodawców. Podobnie było w 41 spośród badanych 118 przypadków (34,7 %) decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji. Uniemożliwiało to także ustalenie terminu prawomocności decyzji. W 52 spośród 69 badanych przypadków (75,4 %) wnioski do MSWiA o wydanie zgody na wydanie decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji skierowano po obowiązujących terminach. Opóźnienia w poszczególnych przypadkach wynosiły od 32 dni do 5 miesięcy i 10 dni. W 10 przypadkach spośród 69 (14,5 %) Wydział nie przekazał do MSWiA oświadczeń złożonych przez wnioskodawców pod rygorem

odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, co skutkowało nieuzasadnionym opóźnieniem 5 miesięcy i 20 dni w załatwieniu spraw. Nieprzestrzeganie przez Ambasadę terminowego rozstrzygnięcia w sprawach związanych z repatriacją w istotny sposób przyczyniało się do długotrwałości postępowań dotyczących wydawania wiz krajowych w celu repatriacji i wpływało negatywnie na chronologię ich wydawania. [str. 34–36]

**Wydział
nie przetwarzał
w systemie
teleinformatycznym danych
o wnioskach i wydanych
rozstrzygnięciach
w sprawach wydania wiz
krajowych w celu repatriacji**

W kontroli Wydziału stwierdzono brak rejestru dotyczącego wiz krajowych w celu repatriacji odpowiadającego wymogom wynikającym z przepisów art. 33 ust. 1 oraz art. 33a ustawy *o repatriacji*. Ewidencja danych osób wnioskujących o wydanie wiz krajowych w celu repatriacji prowadzona była przez Wydział w formacie excel. Ewidencji tej nie prowadzono w systemie teleinformatycznym, co uniemożliwiało niezwłoczne przekazanie danych w niej zawartych, po ich umieszczeniu przez konsulów, do centralnego rejestru danych o repatriacji, prowadzonego przez ministra właściwego ds. wewnętrznych. [str. 38]

**Mimo, że ośrodki
adaptacyjne spełniały
warunki pobytu
repatriantów, nie były
w pełni wykorzystywane
z powodu braku środków
budżetowych**

Kontrolą objęto obydwa funkcjonujące w Polsce ośrodki adaptacyjne dla repatriantów. Podmioty prowadzące ośrodki adaptacyjne dla repatriantów zapewniły osobom w nich przebywającym odpowiednie warunki pobytu. Repatrianci byli zakwaterowani w pomieszczeniach odpowiednich do ich właściwości osobistych, w szczególności wieku, płci i stanu zdrowia, umożliwiono im całonocny dostęp do pomieszczeń i urządzeń pozwalających na samodzielne przygotowywanie posiłku. Lokalizacja ośrodków dawała szansę podjęcia pracy zarobkowej przez repatriantów i nie utrudniała dostępu do szkół, podmiotów leczniczych, instytucji kultury oraz obiektów sportu i rekreacji. Kierownicy ośrodków spełniali warunki do pełnienia tych funkcji, prawidłowo nadzorowali realizację programu zajęć i kursów dla repatriantów oraz przestrzeganie przez nich regulaminu organizacyjno-porządkowego.

W obydwu objętych kontrolą ośrodkach występowały okresy, w których nie przebywali w nich repatrianci, koszty ich utrzymywania były ponoszone, a Pełnomocnik nie kierował do nich repatriantów z powodu braku środków finansowych w budżecie państwa. W przypadku zapewnienia kosztów utrzymania ośrodek w Środzie Wielkopolskiej mógłby zorganizować warunki pobytu dla kolejnych 154 repatriantów, co istotnie skróciłoby czas oczekiwania następnych osób. [str. 38–40]

4. WNIOSKI

	Mając na uwadze wyniki kontroli, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:
Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	1. Podjęcie działań mających na celu zwiększenie środków finansowych przeznaczanych z budżetu państwa na repatriację osób polskiego pochodzenia.
Pełnomocnik Rządu do Spraw Repatriacji	1. Zapewnienie wydawania decyzji w sprawie przyznania miejsca w ośrodku kandydatowi na repatrianta, w terminie nie dłuższym niż 3 lata od dnia wydania przez konsula decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji. 2. Udzielanie repatriantom oraz członkom ich rodzin jednorazowej pomocy finansowej ze środków budżetu państwa na zagospodarowanie i bieżące utrzymanie w terminach i wysokości zgodnej z obowiązującymi przepisami. 3. Zapewnienie prowadzenia prawidłowego rejestru teleinformatycznego osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji.
Minister Spraw Zagranicznych	1. Zintensyfikowanie nadzoru nad działalnością podległych urzędów konsularnych, w tym kontroli realizacji zadań dotyczących repatriacji, zapewniającego bieżącą informację w zakresie terminowości i prawidłowości prowadzenia spraw repatriacyjnych oraz czasu oczekiwania na przyjęcie przez konsula. 2. Zwiększenie częstotliwości przesyłania za pomocą poczty dyplomatycznej dokumentacji związanej z procedurą repatriacyjną pomiędzy poszczególnymi urzędami konsularnymi a MSWiA.
Ambasador RP w Kazachstanie	1. Podjęcie działań zapewniających wydawanie decyzji w sprawach repatriacyjnych zgodnie z terminami wynikającymi z obowiązujących przepisów. 2. Zapewnienie prowadzenia rejestru wiz krajowych w celu repatriacji odpowiadającego wymogom wynikającym z przepisów ustawy o repatriacji.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Działania Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji oraz rzetelnego i zgodnego z obowiązującymi przepisami prowadzenia postępowania w sprawie repatriacji

Minister SWiA zapewnił warunki osiedlenia jedynie dla niewielkiej części osób chętnych do repatriacji

W latach 2017–2023 (do końca listopada) do Polski przybyło 4787 repatriantów. Liczba oczekujących na repatriację potroiła się z 2600 osób w 2017 r. do 8200 osób na koniec 2022 r. Powrót do kraju umożliwiono niewielkiej liczbie osób spełniających warunki do repatriacji oraz oczekujących na przesiedlenie. W okresie objętym kontrolą liczba osób oczekujących na repatriację (zakwalifikowanych) co roku wzrastała i wynosiła w: 2017 r. – 2600 osób, 2018 r. – 3000, 2019 r. – 4700, 2020 r. – 6500, 2021 r. – 7700, 2022 r. – 8200, 2023 r. (stan na dzień 1 grudnia) – 8000. W tym okresie do Polski w ramach repatriacji przybyło w: 2017 r. – 525 osób, 2018 r. – 765, 2019 r. – 877, 2020 r. – 625, 2021 r. – 718, 2022 r. – 773, 2023 r. (stan na dzień 1 grudnia) – 504. Oznacza to, że powrót do kraju umożliwiono tylko od 24,9 % w 2018 r. do 9,5 % w 2022 r. oczekujących. Dyrektor Departamentu Obywatelstwa i Repatriacji MSWiA (dalej DOiR MSWiA) wskazał, że głównymi ograniczeniami możliwości przyjęcia większej liczby repatriantów były uwarunkowania finansowe. Liczba osób, którym możliwe było zaoferowanie warunków do osiedlenia się w Polsce, w szczególności w drodze zapewnienia miejsc w ośrodkach adaptacyjnych oraz dotowanych mieszkań od gmin, była uzależniona od dostępnych środków finansowych. W opinii NIK wpłynęło to negatywnie na sam proces repatriacji, ponieważ z informacji uzyskanych w trakcie kontroli wynika, że część oczekujących, wobec przedłużającej się perspektywy przesiedlenia do Polski, wybrało kierunek rosyjski, gdzie bez problemu otrzymywali obywatelstwo i prawo do legalnej pracy.

Zbyt niski w stosunku do potrzeb limit środków przewidzianych na repatriację

Zgodnie z art. 37 ust.1 ustawy *o repatriacji* środki finansowe na realizację zadań określonych w ustawie, finansowanych z budżetu państwa, pochodzą z rezerwy celowej budżetu państwa „Pomoc dla repatriantów”. Wysokość rezerwy była ustalana w ramach obowiązującego w danym roku limitu⁴. Według art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. *o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw*⁵, roczne limity wydatków na zadania związane z repatriacją wynosiły w: 2017 r. – 24 689 tys. zł, 2018 r. – 63 150 tys. zł, 2019 r. – 58 505 tys. zł, 2020 r. – 52 167 tys. zł, 2021 r. – 46 837 tys. zł, 2022 r. – 60 757 tys. zł (zwiększony od 29 listopada 2022 r. z kwoty 45 757 tys. zł.), 2023 r. – 45 757 tys. zł. Powyższe dane wskazują, że od 2018 r., pomimo zbyt niskiego (w stosunku do potrzeb) poziomu środków przeznaczonych na repatriację, limit w każdym roku zmniejszano. W 2023 r. limit ten był o 27,5% mniejszy w stosunku do 2018 r. Według obliczeń sporządzonych przez DOiR MSWiA, w 2022 r. szacunkowe koszty repatriacji: 492 osób wynosiły – 47 166,1 tys. zł, 680 osób – 54 305,4 tys. zł, 750 osób – 61 164,7 tys. zł, 930 osób – 78 809,9 tys. zł. W 2023 r. szacunkowe koszty repatriacji: 705 osób wynosiły – 55 815,1 tys. zł, 771 osób – 64 733,7 tys. zł, 790 osób – 64 593 tys. zł, 1007 osób – 88 444,8 tys. zł. Według informacji przedstawionej przez Pełnomocnika podczas posiedzenia sejmowej Komisji Łączności z Polakami za Granicą w dniu 14 grudnia 2021 r., koszty repatriacji 1500 osób rocznie wynosiłyby ok. 135,5 mln zł w każdym roku. W ocenie NIK zbyt niski w stosunku do potrzeb limit środków finansowych przeznaczonych na repatriację a dodatkowo z roku na rok ograniczanie tego limitu (w 2023 r. aż o 27,5 % w stosunku do 2018 r.), nie zapewnia realizacji deklaracji określonej

⁴ Z wyjątkiem roku 2017, w którym rezerwa celowa wynosiła 29 607 tys. zł, a ustawowy limit wydatków wynosił 24 689 tys. zł.

⁵ Dz. U. poz. 858, ze zm.

w preambule ustawy *o repatriacji*, dotyczącej pilnej potrzeby zadośćuczynienia krzywdom wyrządzonym Polakom wysiedlonym przez sowieckie władze, poprzez sprowadzenie ich do kraju.

**Minister MSWiA
nie podjął działań
w celu zwiększenia
limitów środków
na repatriację**

W latach 2017–2022 na repatriację wydatkowano 244 079 tys. zł, natomiast środki budżetowe przewidziane na ten cel w latach 2024–2026 wynoszą łącznie 137 271 tys. zł, co umożliwi powrót do Polski niespełna 1600 osób (19,5 % oczekujących). W latach 2017–2023 Minister SWiA nie podejmował działań w celu zwiększenia limitów środków przewidzianych na repatriację i eliminowania narastającej kolejki oczekujących na przesiedlenie do Polski. W dniu 13 stycznia 2023 r. do Marszałka Sejmu RP został złożony senacki projekt ustawy o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw, który zakładał w latach 2023–2025 podwyższenie rocznych limitów wydatków na repatriację z 45 757 tys. zł do 65 757 tys. zł. Pełnomocnik pozytywnie odniósł się do proponowanych zmian. Do końca 2023 r. ww. projekt zmiany ustawy nie został uchwalony przez Sejm RP. W dniu 4 lutego 2022 r. Pełnomocnik w odpowiedzi na dezyderat nr 2 Komisji Łączności z Polakami za Granicą skierowany do Prezesa Rady Ministrów w sprawie zwiększenia środków na realizację ustawy *o repatriacji* wskazał, że zmiany ustawy wprowadzone w 2017 r. (a w szczególności utworzenie ośrodków adaptacyjnych, dopłaty z budżetu państwa do zakupu lub wynajmu lokalu mieszkalnego, dopłaty dla samorządów zapraszających rodziny repatriantów) spowodowały wzrost liczby osób przyjeżdżających do Polski w ramach repatriacji oraz wzrost liczby nowych wniosków. Stwierdził także, że podniesienie wysokości środków pozwoliłoby na przyjęcie większej liczby osób za pośrednictwem ośrodków adaptacyjnych oraz z wykorzystaniem ofert mieszkaniowych przedstawionych przez gminy. W przekazywanych Radzie Ministrów, zgodnie z art. 3b ust. 1 pkt 8 ustawy *o repatriacji*, corocznych sprawozdaniach (od 2018 r.) Pełnomocnik informował m.in. o niewystarczających środkach na pomoc dla repatriantów. Np. w dokumencie za lata 2018–2019 wniósł o podniesienie kwoty rezerwy na ten cel do poziomu 80 000 tys. zł, tak by sprostać rozbudzonemu wśród Polaków na Wschodzie nadziejom na powrót do Polski. Informacje te nie przyniosły pozytywnego efektu. Minister SWiA oraz Pełnomocnik nie podejmowali z własnej inicjatywy żadnych działań mających na celu zwiększenie rocznych limitów wydatków na zadania związane z repatriacją. W tym czasie Minister SWiA nie składał wniosków w tej sprawie na posiedzeniach Rady Ministrów. Zastępca Dyrektora Departamentu Kontroli MSWiA wyjaśnił, że konieczność podniesienia limitów wydatków na repatriację była zgłaszana w sprawozdaniach z realizacji ustawy *o repatriacji*. W DOiR MSWiA przeprowadzono w 2019 r. prace koncepcyjne nad projektem nowelizującym ustawę. Zwrócono uwagę, że dotychczasowe kwoty limitów są niewystarczające, w szczególności w sytuacji, gdy zdecydowana większość rodzin wyrażała wolę przybycia do Polski poprzez ośrodki adaptacyjne. Zaproponowano zwiększenie limitów wydatków na te zadania do 125 000 tys. zł rocznie, w celu przyspieszenia tego procesu. Ze względu na szeroki zakres proponowanych zmian, ostatecznie nie podjęto decyzji o skierowaniu projektu do dalszych prac legislacyjnych. Ponadto stwierdził, że Pełnomocnik nie podejmował prac ukierunkowanych na przyjęcie rządowej inicjatywy ustawodawczej w ww. obszarze. Zdaniem NIK, brak jakichkolwiek działań w celu zwiększenia limitu środków przewidzianych na repatriację świadczy o bierności głównego organu państwa odpowiedzialnego za sprawne przesiedlenie repatriantów do Polski, wobec niewydolności systemu repatriacji, której skutkiem było narastanie z roku na rok kolejki oczekujących na przyjazd.

**Brak środków
finansowych
powodem okresowego
funkcjonowania
ośrodków
adaptacyjnych
dla repatriantów**

W okresie objętym kontrolą funkcjonowały dwa ośrodki adaptacyjne dla repatriantów: w Pułtusku (od stycznia 2018 r.) i w Środzie Wielkopolskiej (od czerwca 2018 r.). Liczbę miejsc w tych ośrodkach określano w umowach zawartych z podmiotami, które je prowadziły. Faktyczna liczba miejsc, które przydzielano w danym okresie była uzależniona od wysokości środków finansowych, przeznaczanych na finansowanie wydatków związanych z zakwaterowaniem repatriantów, przy jednoczesnym zapewnieniu finansowania pozostałych zadań z tym związanych. Według umów dotyczących

prowadzenia ośrodków adaptacyjnych liczba miejsc wynosiła od 100 do 140 osób. Zgodnie z ofertami zgłoszonymi przez podmioty prowadzące ośrodki maksymalna liczba osób, które mogłyby w nich przebywać wynosiła w różnych okresach od 120 do 173. Zbyt niskie w stosunku do potrzeb ustawowe limity wydatków na repatriację nie tylko uniemożliwiały uruchomienie dodatkowych ośrodków adaptacyjnych, ale także powodowały, że istniejące ośrodki w Pułtusku i Środzie Wielkopolskiej nie były wykorzystane w pełni. Po wyczerpaniu środków w danym roku budżetowym przestawały funkcjonować. W latach 2017–2023 zawarto siedem umów dotyczących prowadzenia ośrodków (cztery w Pułtusku i trzy w Środzie Wielkopolskiej). Od rozpoczęcia funkcjonowania tych obiektów, tj. od 27 stycznia 2018 r., występowały okresy, w których nie przebywali w nich repatrianci: łącznie przez 313 dni w Pułtusku oraz 370 dni w Środzie Wielkopolskiej. Minister SWiA i Pełnomocnik monitorowali wykorzystanie limitów wydatków na repatriację, a w przypadku przekroczenia lub zagrożenia przekroczenia przyjętego na dany rok budżetowy maksymalnego limitu wydatków wdrażali mechanizm korygujący. Polegał on na ograniczeniu wydatków związanych z kosztami funkcjonowania systemu repatriacji, w tym ograniczeniu liczby wydawanych przez Pełnomocnika decyzji w sprawie przyznania miejsca w ośrodkach lub przedłużenia ich pobytu. Dyrektor DOI R MSWiA wyjaśnił, że w latach 2021–2023 konieczne było ograniczenie wydatków na repatriację ze względu na powyższe ryzyko, stąd podjęto decyzję o ograniczeniu liczby repatriantów kierowanych do ośrodków adaptacyjnych, poprzez odstąpienie od organizacji kolejnych turnusów. W latach 2017–2023 (do listopada) za pośrednictwem dwóch ośrodków adaptacyjnych przybyło do Polski 1771 repatriantów oraz członków ich najbliższej rodziny, a łączne koszty z tego tytułu wyniosły 54,4 mln zł. Na taką formę repatriacji oczekiwały 4802 osoby. Według wyliczeń MSWiA z 2023 r., koszt repatriacji wynosił ok. 87,8 tys. zł na osobę. Ze względu na ograniczenia finansowe wynikające z ustawowych limitów wydatków na repatriację Pełnomocnik w latach 2019–2023 nie ogłaszał konkursów na prowadzenie kolejnych ośrodków adaptacyjnych. Zdaniem NIK w systemie repatriacji jest zbyt mała w stosunku do potrzeb liczba ośrodków adaptacyjnych. Z powodu braku środków jeden ośrodek łącznie przez rok, a drugi przez 10 miesięcy nie przyjmowały repatriantów⁶, co świadczy o niewydolności systemu oraz przyjęciu przez MSWiA biernej postawy wobec takiego stanu rzeczy.

**Pełnomocnik
przyznawał miejsca
w ośrodkach
z naruszeniem
ustawowego
terminu 3 lat**

Zgodnie z art. 3c ust. 4 ustawy o repatriacji Pełnomocnik wydaje decyzje w sprawie przyznania miejsca w ośrodku kandydatowi na repatrianta, w terminie nie dłuższym niż 3 lata od dnia wydania przez konsula decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej. Przepis ust. 5 tego artykułu stanowi, że w przypadku braku wolnych miejsc w ośrodku termin, o którym mowa w ust. 4, może być przedłużony przez Pełnomocnika, w drodze decyzji, na okres nie dłuższy niż 2 lata. Stosownie do postanowień przepisu art. 7 ustawy z 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji, ustawy o Karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach⁷, Pełnomocnik może wydać decyzję o przyznaniu miejsca w ośrodku adaptacyjnym dla repatriantów osobie, która przed dniem 1 maja 2017 r. złożyła wniosek o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji, a postępowanie w tej sprawie nie zostało jeszcze zakończone. Bieg terminu, o którym mowa w art. 3c ust. 4 ww. ustawy rozpoczyna się z dniem jej wejścia w życie (tj. 23 grudnia 2017 r.). Na podstawie analizy losowo wybranych akt 71 kandydatów na repatrianta stwierdzono, że 13 osobom (18,3 %) Pełnomocnik wydał decyzje w sprawie przyznania miejsca w ośrodku adaptacyjnym po upływie trzech lat od dnia wydania przez konsula decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej lub po upływie trzech lat od wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy o repatriacji, ustawy o karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach. Ustawowy termin trzech lat do wydania decyzji w sprawie przyznania miejsca w ośrodku w badanych przypadkach przekroczone o 6 do 735 dni. Analiza listy kandydatów na repatriantów

⁶ Od czasu ich powstania do czasu niniejszej kontroli.

⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 2282.

oczekujących na przyznanie miejsca w ośrodku wykazała, że według stanu na 24 listopada 2023 r. zainteresowanych taką formą repatriacji było 4802 osoby, w tym 1339 czekało na miejsce w ośrodku ponad trzy lata od wydania przez konsula decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej. Nieprzyznanie miejsca w ośrodku w okresie trzech lat od wydania przez konsula ww. decyzji stanowiło naruszenie art. 3c ust. 4 ustawy o repatriacji. W tych przypadkach nie miało zastosowania art. 3c ust. 5 ustawy o repatriacji a jedynym powodem tego stanu rzeczy był brak środków finansowych. Zastępca Dyrektora Departamentu Kontroli MSWiA wyjaśnił, że ze względu na ograniczenia finansowe i liczbę osób zainteresowanych przyjazdem poprzez ośrodki nie było możliwe przyznanie miejsc w ośrodkach wszystkim chętnym z zachowaniem obowiązującego terminu 3 lat. Wysokość środków, które mogły być przeznaczone na utrzymanie ośrodków, umożliwiła organizację rocznie dwóch naborów dla łącznie 220 osób. Zdaniem NIK, obowiązek ustawowy obligujący Pełnomocnika do przyznania do trzech lat miejsca w ośrodku adaptacyjnym osobie zakwalifikowanej do repatriacji był niemożliwy do realizacji już w okresie jego ustanowienia ze względu na zbyt niskie w stosunku do potrzeb limity finansowania repatriacji. Skutkiem tego, według danych z listopada 2023 r., wobec 1339 osób (tj. aż 27,9 % zakwalifikowanych kandydatów na repatriantów) przekroczone zostały ustawowy maksymalny trzyletni okres oczekiwania na miejsce w ośrodku.

Nieterminowe wydawanie przez Ministra SWiA postanowień w sprawie zgody na wydanie przez konsulów decyzji w sprawie wizy krajowej w celu repatriacji

Zgodnie z art. 12b ust. 1 ustawy o repatriacji, wizę krajową w celu repatriacji lub decyzję o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji wydaje albo odmawia jej wydania konsul (...) po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Przed wyrażeniem zgody, o której mowa w ust. 1 minister właściwy do spraw wewnętrznych zwraca się z wnioskiem do Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do Szefa Agencji Wywiadu, Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu lub wojewody o przekazanie danych i informacji o osobie ubiegającej się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji, mających znaczenie dla przeprowadzenia postępowania – art. 12b ust. 2. Według ust. 3 i 4 ww. artykułu organy, do których minister właściwy do spraw wewnętrznych zwrócił się o przekazanie informacji, w terminie 30 dni są obowiązane je udostępnić w zakresie niezbędnym do prowadzonego postępowania a w szczególnie uzasadnionych przypadkach termin, o którym mowa wyżej, może być przedłużony do 3 miesięcy, o czym organ obowiązany do przekazania informacji zawiadamia na piśmie ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Organy, do których Minister SWiA zwrócił się o przekazanie niezbędnych informacji udostępniły je w ww. terminach.

Przepis art. 106 §1 i §3 K.p.a.⁸ stanowi, że jeżeli przepis prawa uzależnia wydanie decyzji od zajęcia stanowiska przez inny organ (wyrażenia opinii lub zgody albo wyrażenia stanowiska w innej formie), decyzję wydaje się po zajęciu stanowiska przez ten organ. Organ, do którego zwrócono się o zajęcie stanowiska, obowiązany jest przedstawić je niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia mu żądania, chyba że przepis prawa przewiduje inny termin. Czynności, dotyczące udzielenia przez Ministra SWiA zgód na wydanie przez konsulów decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej, były realizowane nieterminowo. We wszystkich poddanych kontroli przypadkach Minister SWiA wydał postanowienia po terminie określonym w art. 106 §3 K.p.a. Okresy od daty wpływu akt do wydania przez Ministra SWiA postanowienia o udzieleniu zgody na wydanie przez konsulów decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej⁹ wynosiły od 16 do 208 dni, z tego

⁸ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego – Dz. U. z 2024 r. poz. 572.

⁹ Po wyłączeniu okresów: (1) oczekiwania na przekazanie informacji od Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (art. 12b ust. 2 ustawy o repatriacji), (2) okresów wyłączenia w związku z epidemią COVID (art. 15 zys ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych – Dz. U. z 2024 r. poz. 340, ze zm.), (3) innych okresów związanych z uzupełnieniem przez wnioskodawcę brakujących dokumentów.

dla: pięciu osób okres ten wynosił 16–30 dni, 11 osób – 31–60 dni, 12 osób – 61–90 dni, 21 osób – 91–120 dni, 11 osób – 121–180 dni, dwóch osób – 199 dni, trzech osób – aż 208 dni. Zastępca Dyrektora Departamentu Kontroli MSWiA wyjaśnił m.in., że ze względu na częstotliwość ekspedycji poczty z placówek do kraju, nowe wnioski o wydanie wizen krajowych wpływały do MSWiA pakietowo, co powodowało po stronie pracowników Wydziału ds. Repatriacji DOiR MSWiA kumulację czynności związanych z przygotowaniem akt do wysłania do organów opiniujących oraz opóźnienia w ich procedowaniu. Ponadto wskazał, że pracownicy Wydziału ds. Repatriacji DOiR wykonywali inne priorytetowe zadania, tj. wydawali decyzje przyznające pomoc finansową repatriantom oraz miejsca w ośrodkach, przygotowywali dokumenty finansowe stanowiące podstawę wypłaty pomocy na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych oraz pokrycia kosztów udzielenia im świadczeń opieki zdrowotnej.

Stosownie do art. 36 K.p.a. o każdym przypadku niezafatwienia sprawy w terminie organ administracji publicznej jest obowiązany zawiadomić strony, podając przyczyny zwłoki, wskazując nowy termin załatwienia sprawy oraz pouczając o prawie do wniesienia ponaglenia. Ten sam obowiązek ciąży na organie administracji publicznej również w przypadku zwłoki w załatwieniu sprawy z przyczyn niezależnych od organu. Analiza dokumentacji wykazała, że Minister SWiA w trakcie prowadzonych postępowań dotyczących ww. postanowień w ogóle nie zawiadamiał wnioskodawców o niezafatwieniu sprawy w terminie dwóch tygodni, co naruszało postanowienia art. 106 §3 i §6 w związku z art. 36 K.p.a. Tym samym nie informował o przyczynach zwłoki, o nowym terminie załatwienia sprawy oraz o prawie do wniesienia ponaglenia. Zastępca Dyrektora Departamentu Kontroli MSWiA wyjaśnił m.in., że nierealizowanie powyższego obowiązku było związane z kumulacją wpływających spraw i czynności koniecznych do realizacji. Zdaniem NIK opieszałość w wydawaniu postanowień o udzieleniu zgody na wydanie przez konsula decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizen krajowych w celu repatriacji przez Ministra SWiA, będącego głównym organem państwa odpowiedzialnym za repatriację, rażąco przyczyniała się do przedłużenia całej procedury repatriacyjnej. Ponadto nieinformowanie wnioskodawców o przyczynach zwłoki świadczyło o lekceważeniu ich praw i obniżało autorytet polskich instytucji.

Pełnomocnik udzielał repatriantom pomocy finansowej z niewłaściwą podstawą naliczenia

Pełnomocnik udzielał repatriantom oraz członkom ich rodzin jednorazowej pomocy finansowej ze środków budżetu państwa. Pomoc ta obejmowała m.in. pokrycie kosztów przejazdu, zasiłków na zagospodarowanie i bieżące utrzymanie, a także zasiłków na pokrycie kosztów nauki dzieci repatriantów. Zgodnie z art. 17 ust. 6 ustawy o repatriacji pomoc taka wypłacana była przez starostów. Na podstawie decyzji Pełnomocnika z tej formy wsparcia wypłacono: 4880,5 tys. zł w 2017 r. (314 decyzji Pełnomocnika), 7097,6 tys. zł w 2018 r. (313 decyzji), 8182,2 tys. zł w 2019 r. (367 decyzji), 7480,8 tys. zł w 2020 r. (279 decyzji), 8624,6 tys. zł w 2021 r. (306 decyzji), 12 513 tys. zł w 2022 r. (376 decyzji), 12 077,4 tys. zł w 2023 r. (324 decyzje – dane na 30 października). Badaniem kontrolnym objęto 30 spraw (po pięć z lat 2018–2023) dotyczących tej formy wsparcia repatriantów oraz członków ich najbliższej rodziny. W każdej z tych spraw Pełnomocnik wydawał decyzje administracyjne spełniające wymogi z art. 107 §1 K.p.a. Z badanej próby, w 27 sprawach repatriantom przyznano także pomoc na pokrycie kosztów przejazdu lub przelotu z kraju zamieszkania do Polski w prawidłowej wysokości, w pozostałych trzech pomoc ta im nie przysługiwała. W 17 sprawach (na 30 badanych) pomoc na zagospodarowanie i bieżące utrzymanie (art. 17 pkt 2 ustawy o repatriacji) udzielana była repatriantom w wysokości dwukrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w kwartale poprzedzającym dzień przyznania pomocy. W 13 sprawach pomocy tej udzielano w niewłaściwej kwocie, tj. na podstawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kwartale poprzedzającym dzień przyznania tej pomocy, przyjmując do wyliczeń przeciętne miesięczne wynagrodzenie na podstawie ostatniego publikowanego

wskaźnika (czyli najbardziej aktualnego). Przyjęty przez Pełnomocnika sposób wyliczania kwoty wsparcia powodował, że w tym samym kwartale repatrianci otrzymywali pomoc w oparciu o dwa różne komunikaty Prezesa GUS (uzależnione od daty złożenia wniosku o pomoc w kwartale i od tego czy Prezes GUS ogłosił przeciętne wynagrodzenie). Z badanej próby w dziewięciu sprawach (na 30 analizowanych) repatriantom wypłacono zawyżoną pomoc w łącznej kwocie 12 952,91 zł, w czterech była ona zaniżona na łączną kwotę 1338,60 zł. Zastępca Dyrektora Departamentu Kontroli MSWiA wyjaśnił, że przy obliczaniu tej formy pomocy wykorzystywana była wysokość ogłaszana w ostatnim (najbardziej aktualnym) komunikacie, poprzedzającym datę wydania decyzji o pomocy. Zdaniem NIK, przyjęta przez Pełnomocnika niewłaściwa interpretacja art. 17 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o repatriacji skutkowała tym, że repatrianci, którym udzielano tej pomocy w danym kwartale, otrzymali ją według niejednakowej podstawy.

**Nierzetelnie
prowadzone
przez MSWiA rejestry
repatriantów**

Podczas kontroli dokonano oględzin prowadzonego w MSWiA systemu Pobyt. Ewidencja osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji w badanej próbie zawierała dane, o których mowa w art. 30 ust. 3 ustawy o repatriacji, poza informacją o oczekiwaniach co do sposobu zapewnienia warunków do osiedlenia się (pkt 12 ww. przepisu). Na podstawie dokumentacji dziesięciu repatriantów stwierdzono, że dane tych osób zostały ujęte w rejestrze wiz krajowych w celu repatriacji, rejestrach uznania za repatrianta, rejestrze dotyczącym udzielenia pomocy repatriantom ze środków budżetu państwa. Dane te zawierały informacje wymagane przepisem art. 33a pkt 2 ustawy o repatriacji, poza jedną sprawą, która nie zawierała daty opuszczenia ośrodka przez repatrianta. Analiza danych, zamieszczonych w rejestrach, kolejnych pięciu osób, którym przyznano miejsce w ośrodku wykazała, że także nie było w nich informacji o dacie opuszczenia ośrodka. Dyrektor Departamentu Kontroli MSWiA wyjaśnił, że przez błąd systemu informatycznego pole to pozostawało puste w każdym przypadku. Obowiązek przechowywania takiej informacji wynikał z art. 33a pkt 2 lit. m ustawy o repatriacji. Zgodnie z art. 17b ust. 3 pkt 2 ustawy, pomoc finansowa na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych może być udzielana w okresie nie dłuższym niż 10 lat od dnia, w którym upłynął okres pobytu repatrianta w ośrodku. Podczas kontroli rejestrów osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji poddano badaniu próbę 11 spraw. W każdej z nich brak było w ewidencji osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji, informacji o oczekiwaniach osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji, co do sposobu zapewnienia warunków do osiedlenia się. Było to niezgodne z art. 30 ust. 3 pkt 12 ustawy o repatriacji. Ewidencję zawierającą m.in. informacje w tym zakresie prowadzi się w celu zapewnienia warunków do osiedlenia się w RP osobom niemającym takich możliwości. Obowiązek taki ciąży na Pełnomocniku, do którego zadań należy, zgodnie z art. 3b ust. 1 pkt 5 ustawy o repatriacji, prowadzenie ewidencji i rejestrów. Zdaniem NIK braki wymaganych danych w rejestrach i ewidencjach dotyczących repatriacji wynikające m.in. z nieprawidłowo działającego systemu informatycznego, mogły skutkować problemami we właściwym przyznawaniu świadczeń na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych repatriantów. Zaniedbania te świadczą o braku rzetelnego nadzoru ze strony Pełnomocnika, odpowiedzialnego za tę problematykę.

**Udzielanie
repatriantom
pomocy
na zaspokojenie
potrzeb
mieszkaniowych**

Zgodnie z postanowieniem art. 17b ust. 1 i 2 ustawy o repatriacji Pełnomocnik udziela repatriantowi pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, w formie dopłat do: (1) czynszu najmu lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego, (2) opłaty do zakwaterowania w domu studenckim, (3) kosztów nabycia lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego. Dopłaty do zakupu lokalu lub budynku zgodnie z treścią art. 17c ust. 8 ustawy o repatriacji, wypłaca Pełnomocnik, po przedstawieniu wypisu aktu notarialnego umowy sprzedaży lokalu lub budynku. W latach 2017–2023 (dane na 30 listopada) wartość wypłaconej przez Pełnomocnika pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych wynosiła 75 700 tys. zł i wynikała z 1451 decyzji. W latach 2017–2021, w przypadkach, gdy decyzje przyznające pomoc finansową na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych były prawomocne i repatrianci przedłożyli akty notarialne zakupu nieruchomości, pomoc ta została wypłacona. Zobowiązania

dotyczące przyznanej pomocy na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, spowodowane nieprzedstawieniem przez repatrianta wypisu aktu notarialnego umowy zakupu nieruchomości wynosiły na koniec: 2020 r. – 1050 tys. zł (16 decyzji obejmujących 26 osób), 2021 r. – 1914 tys. zł (29 decyzji, 56 osób), 2022 r. – 1500 tys. zł (20 decyzji, 40 osób). Zobowiązania te wymagały zabezpieczenia środków z rezerwy celowej „Pomoc dla repatriantów” roku następnego. Na koniec 2022 r. powstało również zobowiązanie w wysokości 30,5 tys. zł, w związku z podzieleniem płatności przyznanej pomocy jednemu repatriantowi. Wartość świadczenia wynikająca z decyzji wydanej 15 grudnia 2022 r. wynosiła 50 tys. zł. Ze względu na ograniczenia budżetowe 30 grudnia 2022 r. wypłacono kwotę 19,5 tys. zł, a pozostałą kwotę 30,5 tys. zł wypłacono 5 stycznia 2023 r.

Nierozpatrywanie wniosków o udzielenie pomocy na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych repatriantów z powodu braku środków w danym roku

Oprócz ww. zobowiązań występowały również przypadki nierozpatrywania przez Pełnomocnika wniosków repatriantów, dotyczących pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, z powodu braku środków finansowych pozwalających na ich wypłatę w roku budżetowym. Według stanu na: koniec 2021 r. były trzy nierozpatrzone wnioski, obejmujące sześć osób (łącznie 225 tys. zł), koniec 2022 r. było pięć nierozpatrzonych wniosków, obejmujących siedem osób (łącznie 400 tys. zł), 1 grudnia 2023 r. było sześć nierozpatrzonych wniosków, obejmujących 13 osób (łącznie 475 tys. zł). Dyrektor DOiR MSWiA wyjaśnił, że ww. wnioski z lat 2021–2022 zostały rozpatrzone w kolejnym roku po przeniesieniu do budżetu MSWiA środków z nowej rezerwy oraz że analogiczny mechanizm zostanie zastosowany w przypadku wniosków złożonych w 2023 r. W ocenie NIK nierozpatrywanie przez Pełnomocnika wniosków dotyczących pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych z powodu braku środków finansowych świadczy o tym, że cały system finansowania repatriacji (nie tylko kwestie zabezpieczenia działalności ośrodków) jest niewydolny także pod względem organizacyjnym. W wyniku tych braków grupa repatriantów, która już przybyła do Polski nie otrzymując niezwłocznie należnej pomocy, musiała doświadczyć dodatkowych utrudnień w adaptacji do nowej rzeczywistości.

5.2. Działania Ministra Spraw Zagranicznych na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji

Nierzetelna organizacja procesu repatriacji i niewystarczające środki finansowe przeznaczone na ten cel powodem niewydolności systemu repatriacji

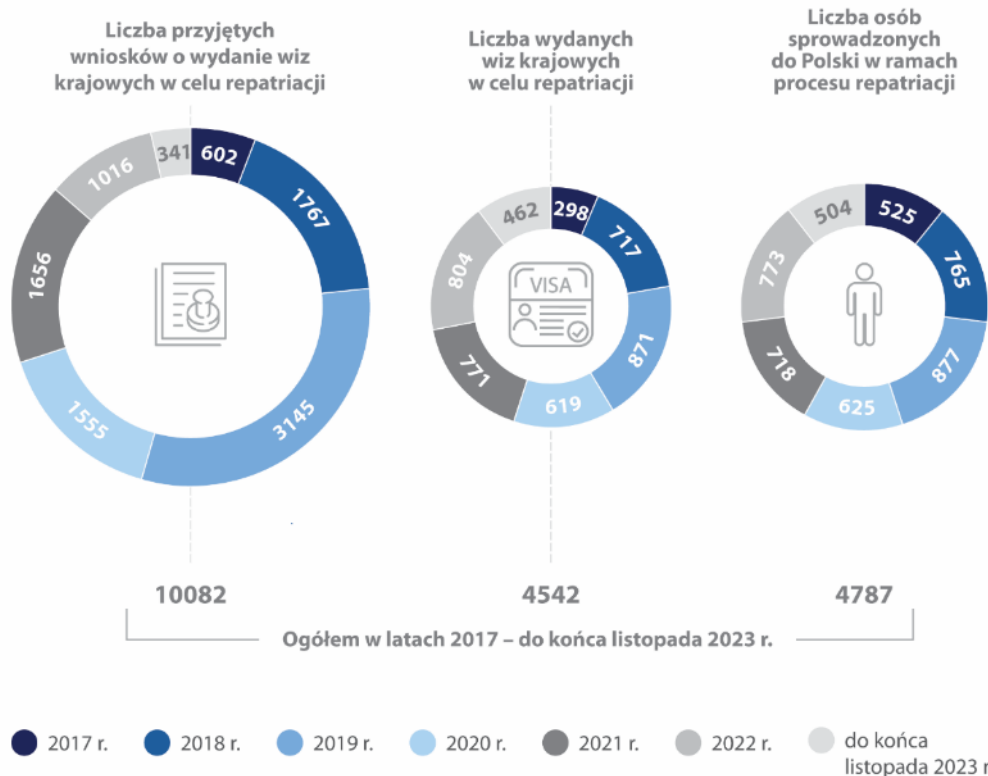
Według danych MSZ szacunkowa liczba osób polskiego pochodzenia na Wschodzie może wynosić: 60–100 tys. w Kazachstanie, 85 tys. w Rosji, 2 tys. w Uzbekistanie, 750–1 tys. w Gruzji, 200–250 w Armenii, 200 w Azerbejdżanie, 200 w Kirgistanie, 100 w Tadżykistanie, 40 w Turkmenistanie. Według danych szacunkowych MSZ liczba osób potencjalnie zainteresowanych repatriacją do Polski w latach 2023–2028 może wynieść około 7000. Najliczniejszą grupę stanowią obywatele Kazachstanu (ok. 3–4 tys. osób w ciągu kolejnych pięciu lat). W dalszej kolejności są obywatele Uzbekistanu, Gruzji i Armenii (ok. 410 osób w ciągu kolejnych pięciu lat). Według informacji źródłowych, pochodzących od konsulów, aktualna na koniec 2023 r. liczba osób oczekujących na repatriację wynosi 7378 osób, w tym ok. 6500 z Kazachstanu, ok. 700 z Rosji, 96 z Uzbekistanu, 54 z Gruzji, osiem z Armenii. Liczba przyjętych wniosków o wydanie wizy repatriacyjnej wyniosła odpowiednio: 602 w 2017 r., 1767 w 2018 r., 3145 w 2019 r., 1555 w 2020 r., 1656 w 2021 r., 1016 w 2022 r., 341 w 2023 r. (do 31 października) Liczba wydanych wiz krajowych w celu repatriacji (art. 9 ustawy o repatriacji) wyniosła: 298 w 2017 r., 717 w 2018 r., 871 w 2019 r., 619 w 2020 r., 771 w 2021 r., 804 w 2022 r., 462 w 2023 r. (do 31 października). W latach 2017–2023 (do końca listopada) w ramach procesu repatriacji sprowadzono do Polski łącznie 4787 osób. Uwzględniając dotychczasowe tempo organizacji osiedlania repatriantów w Polsce (ok. 684 osoby rocznie), proces repatriacji oczekujących i zainteresowanych 15 200 osób może zająć ok. 22 lata¹⁰.

¹⁰ Hipotetyczne wyliczenie dokonane przez NIK na podstawie danych z okresu objętego kontrolą ustalonych w trakcie kontroli, dotyczących liczby osób repatriowanych i oczekujących na repatriację.

Stan ten działa zniechęcająco na oczekujących na repatriację oraz zainteresowanych przesiedleniem do Polski potomków zesłańców, którzy czują się związani z krajem przodków. Wobec bliżej nieokreślonych terminów przyjazdu do Polski w wielu wypadkach decydują się na przesiedlenie do Rosji, gdzie bez problemu otrzymują obywatelstwo. Zagadnienie repatriacji zostało sprawnie rozwiązane przez Republikę Federalną Niemiec, gdzie po zaangażowaniu odpowiednich sił i środków, wszystkich chętnych Niemców z terenu byłego ZSRR w przeciągu kilku lat repatriowano do Niemiec. Przykładem może być wieś Jasna Polana założona przez zesłańców na stepie w Kazachstanie, w której po upadku ZSRR mieszkało 300 Niemców i 200 Polaków. Wszystkich Niemców z Jasnej Polany repatriowano do Niemiec a zostali tylko sami Polacy. Zdaniem NIK dane określające tempo repatriacji do Polski osób do tego uprawnionych na Wschodzie wskazują na to, że deklarowane w preambule ustawy o repatriacji dążenie, aby zadośćuczynić krzywdom wyrządzonym Polakom wywiezionym decyzją władz sowieckich pozostaje całkowicie rozbieżne z praktyką. W rzeczywistości polski system organizacji i finansowania repatriacji okazał się całkowicie niewydolny, spowodował rozbudzenie wśród Polaków na Wschodzie nadziei na przyjazd do kraju przodków a państwo polskie nie było w stanie wywiązać się z obietnicy.

Infografika nr 1

Liczba wniosków, wydanych wiz i osób sprowadzonych do Polski w ramach repatriacji w latach 2017–2023

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych MSWiA oraz MSZ

MSZ nie poprawił dostępności urzędów konsularnych dla zainteresowanych repatriacją

Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą w latach 2019–2020 w zadaniu 9 dla MSZ określił podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dostępności urzędów konsularnych dla osób zainteresowanych złożeniem wniosku o wydanie wizy w celu repatriacji (zakładany rezultat tego zadania to skrócenie czasu oczekiwania na złożenie stosownego wniosku, organizacja dyżurów konsularnych). Kierownictwo Departamentu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą MSZ (dalej DWPPG MSZ) na początku 2018 r. postulowało pilne wzmocnienie kadrowe Ambasady RP w Astanie oraz Konsulatów Generalnych RP w Ałmaty i w Irkucku, w związku z intensyfikacją procedur repatriacyjnych i koniecznością sprawnej ich obsługi. Dyrektor DWPPG MSZ stwierdził m.in.: „Istnieje pilna potrzeba wzmocnienia kadrowego placówek w Astanie, Ałmaty oraz Irkucku. Obecny stan kadrowy na tych placówkach powoduje, że przeprowadzenie w kolejnych

miesiącach wzmożonej akcji repatriacyjnej będzie niemożliwe do zrealizowania w stopniu odpowiadającym oczekiwaniom zarówno ze strony naszych Rodaków na Wschodzie, jak i ze strony elit politycznych w kraju. Brak zabezpieczenia odpowiednich zasobów finansowych, a tym samym brak możliwości zwiększenia obsady kadrowej kluczowych dla procesu repatriacji placówek, może opóźnić realizację ważnego zakładanego celu, jakim jest przyspieszenie i sprawne przeprowadzenie procesu repatriacji Polaków ze Wschodu, głównie z Kazachstanu i Syberii, gdzie znajduje się największa liczba osób polskiego pochodzenia, zesłanych i deportowanych przez władze sowieckie". Dyrektor DWPPG MSZ stwierdził również, że: „Zwiększenie obsady kadrowej polskich placówek w Kazachstanie (Astana i Ałmaty) oraz dodatkowo w Konsulacie Generalnym RP w Irkucku staje się coraz pilniejszym zadaniem w związku z utrzymującymi się bardzo ograniczonymi możliwościami realizacji przez polską służbę konsularną oczekiwanych i deklarowanych przez Rząd RP działań repatriacyjnych. Obecny stan kadrowy na placówkach w Astanie, Ałmaty oraz Irkucku (brak konsula zajmującego się wyłącznie repatriacją, aktywnego w terenie, informującego środowiska polskie o istniejących możliwościach powrotu) powoduje, że przeprowadzenie w kolejnych miesiącach wzmożonej akcji repatriacyjnej będzie niemożliwe do zrealizowania w stopniu odpowiadającym oczekiwaniom zarówno ze strony naszych Rodaków, jak i ze strony elit politycznych w kraju. Rozbudzone zostały oczekiwania zarówno po stronie krajowej, jak i naszych Rodaków na Wschodzie, którzy od lat czekają w kolejce na otrzymanie wizy repatriacyjnej do Polski. MSZ jest współodpowiedzialne za powodzenie procesu repatriacji. Nie możemy dopuścić do tego, aby niedobory kadrowe na kluczowych dla repatriacji placówkach (Astana, Ałmaty, Irkuck) stały się główną przeszkodą w umożliwieniu zaległych powrotów do Ojczyzny. DK nie widzi możliwości dokonania stosownych przesunięć stanowisk konsularnych. W związku z tym, w porozumieniu z Departamentem Konsularnym, zwracamy się do Pana Ministra z prośbą o decyzję o przeniesieniu w trybie pilnym etatów z mniej obciążonych placówek do placówek w Astanie, Ałmaty oraz w Irkucku. Bez wzmocnienia kadrowego, nawet czasowego na okres dwóch lat, nie będzie możliwe wywiązanie się przez MSZ z zadań nałożonych ustawą o repatriacji”.

Zdjęcie nr 1

Siedziba Konsulatu Generalnego RP w Ałmaty (do 2009 r. siedziba Ambasady RP w Kazachstanie)

Źródło: Materiały własne NIK

W Wydziale w okresie 2017 r. – wrzesień 2019 r. pracowały dwie osoby na stanowiskach konsularnych, tj. kierownik oraz wicekonsul, a w okresie wrzesień 2019 r. – 2023 r. cztery osoby, tj. kierownik oraz trzech wicekonsulów. W Konsulacie Generalnym RP w Ałmaty w latach 2017–2023 na stanowiskach konsularnych pracowały dwie osoby, tj. kierownik referatu oraz jeden wicekonsul. W Konsulacie Generalnym RP w Irkucku w okresie 2017 r. – październik 2023 r. na stanowiskach konsularnych pracowały dwie osoby, tj. kierownik referatu i jeden wicekonsul. Od października 2023 r. na tej placówce (w związku z tym, że strona rosyjska zastosowała parytet w liczbie dyplomatów na terenie Federacji Rosyjskiej) na stanowiskach konsularnych pracuje dwie osoby, tj. Konsul Generalny i jeden wicekonsul. Poza zwiększeniem stanu zatrudnienia (od września 2019 r.) w Wydziale, w latach 2017–2023 MSZ nie podejmowało innych działań na rzecz zwiększenia dostępności urzędów konsularnych dla osób zainteresowanych złożeniem wniosku o wydanie wizy w celu repatriacji. W ocenie NIK powyższe zaniechania skutkowały utrudnieniem dostępu do konsula (w części przypadków kontakt ten stawał się niemożliwy) i przedłużaniem całego procesu repatriacji osób uprawnionych.

Minister Spraw Zagranicznych nie upoważnił konsula w Ałmaty do obsługi zainteresowanych z okręgu w Astanie

Według danych ze spisu powszechnego z 2009 r. w Kazachstanie społeczność polska liczyła około 34 000 osób. W zależności od przyjętego kryterium MSZ ocenia, że liczba osób pochodzenia polskiego w Kazachstanie może w rzeczywistości wynosić od 60 do 100 tys. osób. Około 90 % Polaków mieszka w okręgu konsularnym obsługiwany przez Wydział, a pozostałe 10 % w okręgu konsularnym obsługiwany przez Konsulat Generalny RP w Ałmaty. W latach 2017–2019 w Wydziale Konsularnym zatrudnionych było dwóch urzędników konsularnych (w tym kierownik), co w stosunku do potrzeb oznaczało duże braki kadrowe. Mimo ogromnego zainteresowania repatriacją wnioskodawcy mieli utrudniony dostęp do konsula w celu złożenia wniosku o wydanie wizy repatriacyjnej (limitowano przyjęcia na terenie placówki do kilku osób tygodniowo). W 2017 r. Wydział przyjął 577 wniosków o wydanie wizy repatriacyjnej (w tym roku na terenie placówki tygodniowo przyjmowano ok. 5 osób), w 2018 r. przyjęto 1205 wniosków o wydanie wizy repatriacyjnej. Konsulat Generalny RP w Ałmaty w 2017 r. wydał 5 decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy repatriacyjnej, w 2018 r. w tej placówce wydano 141 takich decyzji. Według przepisów art. 14 ustawy *Prawo konsularne*, będących odzwierciedleniem normy wyrażonej w postanowieniu art. 6 *Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych, sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1964 r.*¹¹, w szczególnych okolicznościach minister właściwy do spraw zagranicznych za zgodą państwa przyjmującego może upoważnić konsula do wykonywania funkcji konsularnych poza wyznaczonym okręgiem konsularnym. W przypadku Kazachstanu umożliwienie w latach 2017–2019 (tj. w bardzo trudnej sytuacji związanej z realizacją zadań repatriacyjnych w Astańskim Okręgu Konsularnym) przejścia przez Konsulat Generalny RP w Ałmaty części wnioskodawców z Astańskiego Okręgu Konsularnego, pozwoliłoby na zwiększenie dostępności konsula w sprawach repatriacji i usprawnienie obsługi osób ubiegających się o repatriację. Departament Konsularny MSZ nie wystąpił do Ministra Spraw Zagranicznych z wnioskiem o upoważnienie Konsula RP w Ałmaty do wykonywania funkcji konsularnych poza wyznaczonym okręgiem konsularnym, w celu przyjmowania wniosków w sprawach repatriacji od osób pochodzenia polskiego zamieszkałych na terenie Astańskiego Okręgu Konsularnego. Dyrektor tego departamentu wyjaśnił m.in., że nie odnotowano stosownego wystąpienia komórki MSZ właściwej do spraw repatriacji w odniesieniu do potrzeby zmian organizacyjnych obu placówek w Kazachstanie. Dyrektor DWPPG MSZ wyjaśniając przyczyny braku takiego wystąpienia stwierdził m.in., że działania DWPPG MSZ były nakierowane na pilną potrzebę wzmocnienia kadrowego na stanowiskach konsularnych placówek w Astanie, Ałmaty oraz Irkucku (informacje były przekazywane do Ministra Spraw Zagranicznych). W ocenie NIK niepodjęcie przez odpowiednie komórki MSZ inicjatywy w tym zakresie uniemożliwiło usprawnienie organizacji przyjmowania

¹¹ Dz. U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98.

wnioskodawców z Astańskiego Okręgu Konsularnego i skrócenie czasu oczekiwania na przyjęcie przez konsula w sprawach repatriacji.

Infografika nr 2

Zasięg terytorialny okręgów konsularnych w Kazachstanie

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych MSZ

Brak jednolitego systemu przyjęć wnioskodawców i brak wiedzy MSZ odnośnie faktycznego czasu oczekiwania na przyjęcie przez konsula

MSZ w latach 2017–2023 nie wprowadziło jednolitego systemu organizacji przyjęć interesantów w sprawach składania wniosków o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji w urzędach konsularnych na Wschodzie. Poszczególne placówki zagraniczne według własnego uznania organizowały sposób przyjmowania wnioskodawców. Funkcjonował rozproszony system różnych narzędzi, za pośrednictwem których możliwe było umówienie wizyty w urzędzie konsularnym. Odbywało się to poprzez kontakty telefoniczne, mailowe, e-konsulat. Według postanowienia art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 21 stycznia 2021 r. *o służbie zagranicznej*¹² służbą zagraniczną kieruje minister właściwy do spraw zagranicznych. Zgodnie z art. 68 ust. 1 ustawy *o finansach publicznych* kontrolę zarządczą w jednostkach sektora finansów publicznych stanowi ogół działań podejmowanych dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy. Zgodnie z art. 68 ust. 2 pkt 2 ustawy *o finansach publicznych* celem kontroli zarządczej jest zapewnienie skuteczności i efektywności działania. Minister Spraw Zagranicznych podając przyczyny braku wprowadzenia w ramach nadzoru nad placówkami zagranicznymi na Wschodzie i odpowiedzialności Ministra za sprawną realizację zadań podległych urzędów konsularnych w latach 2017–2023 jednolitego systemu przyjęć interesantów w sprawach repatriacji wyjaśnił m.in., że „Sprawy z zakresu repatriacji są sprawami wrażliwymi. Dlatego też urzędy konsularne mają swobodę wyboru z uwagi na specyfikę miejsca wykonywania zadań z jakich instrumentów będą korzystały dla realizacji zapisów na spotkanie z konsulem

¹² Dz. U. z 2024 r. poz. 85, ze zm.

w celu złożenia wniosku o wydanie wizy repatriacyjnej, co pozwala urzędom na wybór optymalnego lub optymalnych środków dostosowanych do warunków miejscowych i możliwości organizacyjnych urzędów konsularnych, które będą zmienne w czasie”. Z uwagi na różny sposób organizacji przyjęć interesantów w sprawach repatriacji oraz liczbę osób potencjalnie zainteresowanych złożeniem wniosków w tych krajach, MSZ nie dysponowało wiedzą, jaki był w poszczególnych latach okresu 2017–2023 faktyczny czas oczekiwania na przyjęcie przez konsula wniosku od osób uprawnionych do repatriacji w urzędach konsularnych na Wschodzie, w tym w urzędach, w których była największa liczba chętnych do złożenia wniosku. Urzędy konsularne nie prowadziły otwartego kalendarza spotkań, który umożliwiłby zapisanie się interesantom w sprawach repatriacji na dowolny termin w przyszłości (co określałoby horyzont czasowy). MSZ nie posiadało narzędzi pozwalających na monitorowanie na bieżąco sytuacji w celu uzyskania wiedzy, jaki w danym okresie może być faktyczny czas oczekiwania na złożenie wniosku przez osoby uprawnione do repatriacji. Narzędzia takie pozwoliłyby na odpowiednie reagowanie w sytuacjach kryzysowych. Wyjaśniając przyczyny powyższego Minister Spraw Zagranicznych stwierdził m.in., że „Wobec utrudnionych obecnie warunków realizacji czynności konsularnych przez urzędy konsularne w Rosji, o ile ten stan będzie miał się jeszcze utrzymywać, a także największej w skali całego świata liczby osób potencjalnie uprawnionych i zainteresowanych repatriacją z Kazachstanu, również w kontekście ruchów migracyjnych obywateli Federacji Rosyjskiej m.in. do Kazachstanu, czy Gruzji, DWPPG MSZ w porozumieniu z DK MSZ podda analizie kwestię monitoringu obciążeń poszczególnych urzędów konsularnych w nowej sytuacji w poszczególnych krajach”. W ocenie NIK brak jednolitego systemu umawiania się na spotkanie z konsulem w poszczególnych urzędach konsularnych w sprawach repatriacji oraz brak wiedzy przez MSZ, ile wynosił faktyczny czas oczekiwania na przyjęcie przez konsula, zdecydowanie utrudnił Ministrowi Spraw Zagranicznych, prowadzenie w ramach kontroli zarządczej nadzoru nad placówkami i podejmowanie rozwiązań dla zapewnienia skuteczności i efektywności działania.

Rażące przedłużenie procedur repatriacyjnych na skutek braku współpracy MSZ z MSWiA w zakresie działania poczty dyplomatycznej

Działania poczty dyplomatycznej MSZ określa m.in. „Instrukcja w sprawie organizacji i funkcjonowania poczty dyplomatycznej”¹³. Zgodnie z ww. Instrukcją, MSZ przygotowuje półroczne plany podróży kurierskich i po zatwierdzeniu przez Dyrektora Generalnego Służby Zagranicznej, przekazuje je do komórek organizacyjnych ministerstwa, placówek zagranicznych oraz innych użytkowników poczty dyplomatycznej, w tym MSWiA. Stwierdzono, że brak właściwej współpracy pomiędzy MSZ a MSWiA w zakresie przesyłania (za pomocą poczty dyplomatycznej) dokumentacji związanej z procedurą repatriacyjną, pomiędzy poszczególnymi urzędami konsularnymi a MSWiA przyczynił się do rażącego przedłużenia procedur repatriacyjnych. W niektórych przypadkach przekazanie za pomocą poczty dyplomatycznej dokumentów dotyczących postępowań w sprawach repatriacji z placówki zagranicznej do MSWiA zajęło aż 363 dni.

Przykład

Badaniem objęto organizację przez MSZ w latach 2017–2023 poczty dyplomatycznej w zakresie przekazywania dokumentacji dotyczącej postępowań w sprawach repatriacji pomiędzy placówkami zagranicznymi na Wschodzie a MSWiA. Do analizy losowo wybrano 65 decyzji konsula w sprawie stwierdzenia polskiego pochodzenia, pod kątem daty wpływu tych decyzji do MSWiA oraz daty przekazania przez MSZ pocztą dyplomatyczną do placówek konsularnych postanowienia MSWiA o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji. Spośród 65 decyzji, w pięciu przypadkach czas przekazania wynosił 363 dni, w siedmiu od 204 do 278 dni, w 22 od 109 do 195 dni, a w 10 przypadkach od 14 do 64 dni.

W latach 2018–2023 na trasie Warszawa–Astana–Warszawa zrealizowano 12 tras kurierskich co stanowi dwie trasy kurierskie rocznie. W tym okresie

¹³ Stanowiącej załącznik do zarządzenia nr 8 Dyrektora Generalnego Służby Zagranicznej z dnia 11 września 2020 r.

na trasie Warszawa–Irkuck–Warszawa zrealizowano 6 tras kurierskich, co stanowi jedną trasę kurierską rocznie.

Wyjaśniając przyczyny występowania tak długich okresów, które upływały od czasu wydania decyzji przez konsula do czasu ich przekazania do MSWiA oraz długich okresów przekazania decyzji Ministra SWiA do konsula, Dyrektor Biura Ochrony Informacji Niejawnych MSZ stwierdziła, że „W latach 2017–2023 wysyłka przesyłek do placówek w ramach poczty dyplomatycznej konwojowanej, niezależnie od regionu geograficznego, realizowana była zgodnie z zatwierdzonymi przez Dyrektora Generalnego Służby Zagranicznej grafikami podróży kurierskich. Jednocześnie informuję, iż użytkownicy poczty dyplomatycznej nie zgłaszali do pionu ochrony potrzeby zwiększenia częstotliwości podróży kurierskich, która wynikałaby z konieczności dostarczenia dokumentów dotyczących spraw repatriacji”.

Zdaniem NIK brak właściwej współpracy pomiędzy MSZ odpowiedzialnym za przekazywanie dokumentacji dotyczącej procedury repatriacyjnej, pomiędzy konsulami a MSWiA jako organu drugiej instancji w zakresie repatriacji, skutkowało niesprawnym systemem przesyłania dokumentów, a tym samym nieuzasadnioną merytoryczną przewlekłością procesu repatriacji. Miało to również wpływ na negatywne postrzeganie przez wnioskodawców organów państwa odpowiedzialnych za repatriację.

Minister Spraw Zagranicznych nie doskonił procedur konsularnych związanych z repatriacją

Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą w zadaniach MSZ na lata 2017–2018 w ramach celu D, zadania 4 nakładał obowiązek doskonalenia procedur konsularnych związanych z realizacją ustawy o *Karcie Polaka* oraz ustawy o *repatriacji*. Zgodnie z postanowieniem art. 13 ust. 3 ustawy *Prawo konsularne* w ramach sprawowanego nadzoru minister właściwy do spraw zagranicznych może wydawać wiążące wytyczne, formułować zalecenia oraz żądać od konsula informacji, wyjaśnień i dokumentów. W latach 2017–2023 Minister Spraw Zagranicznych nie wydawał wytycznych podległym placówkom zagranicznym związanych z prowadzeniem postępowań w sprawach repatriacji. Dyrektorzy komórek organizacyjnych MSZ w ww. okresie także nie wystosowywali zaleceń mających na celu doskonalenie procedur konsularnych związanych z realizacją ustawy. Dyrektor Generalny Służby Zagranicznej wyjaśniając przyczyny braku wydania ww. wytycznych stwierdził m.in., że: „Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy – *Prawo konsularne* wskazano, że wiążące wytyczne mogą być wydawane np. w celu ujednoczenia praktyki konsularnej. Stosowanie ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. w zakresie zastrzeżonym do kompetencji urzędników konsularnych nie budziło wątpliwości. Organ wyższego stopnia w sprawach związanych ze stwierdzeniem polskiego pochodzenia oraz w odniesieniu do wydanych decyzji o stwierdzeniu polskiego pochodzenia i w odniesieniu do wydanych przez konsula decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizej krajowej w celu repatriacji (minister właściwy do spraw wewnętrznych) nie kierował do ministra właściwego do spraw zagranicznych wniosków wskazujących na konieczność ujednoczenia praktyki urzędów konsularnych w zakresie stosowania przepisów tej ustawy”. NIK stwierdza, że beczynność MSZ w zakresie doskonalenia procedur konsularnych związanych z realizacją ustawy o *repatriacji* w znacznym stopniu obniżała przydatność tych procedur pod kątem skutecznego i sprawnego realizowania zadań. Istotnym jest również fakt, iż wytyczne ministra lub zalecenia dyrektora właściwego departamentu wpłynęłyby na ujednoczenie praktyki urzędów konsularnych odnośnie stosowania przepisów ustawy o *repatriacji*.

W latach 2019–2023 MSZ nie traktowało realizacji zadań związanych z repatriacją priorytetowo

W latach 2017–2018 repatriacja była wskazywana przez MSZ placówkom zagranicznym na Wschodzie jako jedno z zadań, które należy traktować priorytetowo. W kolejnych latach MSZ nie wskazywało już realizacji procesu repatriacji jako zadania priorytetowego tych placówek. Według sprawozdania z realizacji zadań Wydziału Konsularnego w 2019 r. wspieranie powrotu Polaków z Kazachstanu do Polski w ramach programu repatriacji lub ewentualnych akcji ewakuacyjnych stanowiło jedno z zadań priorytetowych. Wydział zwiększył limity przyjęć na repatriację co skutkowało przyjęciem w 2019 r. 2264 wniosków repatriacyjnych. Oprócz możliwości zapisania się drogą elektroniczną przez e-konsulat, placówka zwiększyła limity zapisów drogą telefoniczną (trzy razy w tygodniu). W 2019 r. zorganizowano 16 dyżurów

konsularnych (w tym 3 z udziałem 2 konsulów) poza urzędem konsularnym, dedykowanych sprawom repatriacyjnym. Średnio podczas dyżuru konsul przyjmował łącznie 60 wniosków. W ww. sprawozdaniu zapisano m.in., że „Reorganizacja procesu przyjęć interesantów aplikujących o repatriację, jak również zwiększenie obsady kadrowej konsulów przełożyła się na poprawę opinii nt. funkcjonowania WK”. W sprawozdaniach z realizacji zadań Wydziału za lata 2020–2023 nie zawierano już zapisów, określających, że sprawa repatriacji stanowiła jedno z zadań priorytetowych dla urzędu konsularnego. W tym czasie repatriacja cieszyła się dużym zainteresowaniem osób polskiego pochodzenia, o czym świadczą m.in. informacje zawarte w sprawozdaniu z realizacji zadań Wydziału w 2022 r., w którym stwierdzono, że: „Na terenie astańskiego okręgu konsularnego zgodnie z danymi (z 2021 r.) mieszka ok. 29 200 osób polskiego pochodzenia, co przekłada się na duże zainteresowanie repatriacją”. W dziedzinie współpracy z Polonią i Polakami wykazano jedno zadanie priorytetowe, tj. wsparcie szkolnictwa polonijnego w czasie i po pandemii COVID-19. Dyrektor DWPPG MSZ wyjaśniając przyczyny braku wskazania procesu repatriacji jako jednego z zadań priorytetowych w latach 2019–2023 stwierdził m.in., że: „Umieszczenie konkretnego zadania w grupie zadań priorytetowych służyło podkreśleniu wagi tego zadania, na tle innych stałych zadań realizowanych przez konkretny urząd konsularny w danym roku oraz potrzeby położenia większego nacisku na jego realizację z poziomu tego urzędu. Takie wypozycjonowanie tego zadania służyć miało podporządkowaniu na poziomie placówki odpowiednich zasobów i stworzeniu jak najlepszych warunków organizacyjnych do jego jak najpełniejszej realizacji, a tam, gdzie było konieczne wdrożeniu usprawnień w jego wykonywaniu.” W ocenie NIK brak wskazania urzędowi konsularnym na Wschodzie w latach 2019–2023 repatriacji jako zadania priorytetowego świadczy o tym, że MSZ nie traktował repatriacji w tym czasie jako ważne zadanie. Przyczyniało się to do obniżenia sprawności wykonywania zadań repatriacyjnych przez urzędy konsularne na Wschodzie w porównaniu do lat 2017–2018, kiedy repatriacja była jednym z zadań priorytetowych.

Zdjęcie nr 2

Sala organizacji mniejszości polskiej i ukraińskiej w miejscowości Kustanaj, w której odbywają się dyżury konsularne

Źródło: Materiały własne NIK

MSZ nie realizowało obowiązku analizy funkcjonowania urzędów konsularnych pod kątem zadań związanych z repatriacją

Zgodnie z postanowieniami regulaminu organizacyjnego MSZ¹⁴ uczestnictwo w kształtowaniu i realizacji polityki polonijnej wobec Polonii i Polaków za granicą należy do właściwości DWPPG MSZ. Według regulaminu wewnętrznego DWPPG MSZ, wchodzący w jego skład Wydział Karty Polaka i Repatriacji, odpowiada m.in. za koordynację i nadzór nad urzędami konsularnymi w zakresie ustawy *o repatriacji*, prowadzenie analizy funkcjonowania urzędów konsularnych w zakresie realizacji czynności wynikających z tej ustawy, konsultację projektów aktów wykonawczych innych organów dotyczących ustawy *o repatriacji*, analizę danych informacyjnych i udział w opracowaniu założeń polityki repatriacyjnej, współpracę z podmiotami zewnętrznymi, w tym w szczególności z MSWiA, a także za analizy kierunkowe w zakresie realizacji ustawy *o repatriacji*. W DWPPG MSZ w latach 2017–2023 nie przeprowadzono analiz funkcjonowania urzędów konsularnych w zakresie realizacji czynności wynikających z ustawy *o repatriacji*. Dyrektor DWPPG MSZ potwierdził ten fakt i stwierdził, że sprawowano nadzór poprzez analizę danych statystycznych i korespondencji napływającej do departamentu, kontakty robocze z urzędami konsularnymi, w tym w ramach porad, rozmów z kierownikami urzędów konsularnych, czy delegacji służbowych pracowników do placówek. W DWPPG MSZ w latach 2017–2023 nie opracowywano analiz kierunkowych dotyczących realizacji ustawy *o repatriacji*. Według dyrektora DWPPG MSZ miał on wgląd w skalę procedur repatriacyjnych poprzez dane statystyczne z urzędów konsularnych. W DWPPG MSZ nie powstały dedykowane dokumenty typu analitycznego odnoszące się do kierunku realizacji ustawy *o repatriacji*, jednakże był on w posiadaniu informacji na temat sytuacji w poszczególnych krajach (urzędach konsularnych) związanych z realizacją ustawy *o repatriacji*. W notatce informacyjnej z dnia 1 lutego 2019 r., dołączonej do wyjaśnień, podsumowującej realizację ustawy *o repatriacji* w 2018 r., zapisano m.in., że: „*Dwukrotny wzrost liczby wydanych wiz w celu repatriacji przy blisko czterokrotnym wzroście liczby złożonych wniosków wydaje się wskazywać, że proces powrotów napotyka na trudności, które nie dotyczą działalności placówek, lecz możliwości (finansowych i infrastrukturalnych) przyjęcia repatriantów w Polsce. W sytuacji, gdy ponownie zaczyna tworzyć się kolejka osób gotowych do przyjazdu do Polski, nie można wykluczyć pojawienia się kolejnej fali niezadowolonych i zniechęconych oczekujących. Stosunkowo krótkie terminy, które mają konsulowie, aby zapewnić obsadę ośrodków adaptacyjnych powodują, że realizowane są głównie wnioski osób gotowych wyjechać do Polski, w wyznaczonych, krótkich terminach, a nie osób najdłużej oczekujących, zarejestrowanych w bazie Rodak*”. Zdaniem NIK brak ww. analiz uniemożliwił MSZ dokonanie właściwej oceny prawidłowości działań w zakresie realizacji zadań związanych z repatriacją oraz zdiagnozowania i wdrożenia ewentualnych czynności usprawniających ten proces.

MSZ w niewielkim stopniu upowszechniało wśród osób polskiego pochodzenia informacje na temat możliwości repatriacji

Zgodnie z postanowieniami *Rządowego Programu współpracy z Polonią i Polakami za Granicą w latach 2019–2020* MSZ zobowiązane było do upowszechniania informacji na temat możliwości osiedlania się w Polsce w ramach procesu repatriacji oraz wspierania działania organizacji pozarządowych w tym zakresie. Zakładanym rezultatem tego zadania był wzrost dostępności do informacji oraz wiedzy na temat repatriacji, wzrost zainteresowania repatriacją, dystrybucja „*Podręcznika dla repatriantów. Repatriacja krok po kroku*”. MSZ nie posiadało wiedzy, w jakim stopniu nastąpił wzrost dostępności do informacji w zakresie repatriacji oraz zainteresowania repatriacją, w tym o ilości dystrybuowanego w środowiskach polonijnych na Wschodzie „*Podręcznika dla repatriantów. Repatriacja krok po kroku*”. MSZ nie prowadziło ewidencji i statystyk dotyczących liczby wydanych egzemplarzy tego podręcznika dla osób ze środowisk polonijnych na Wschodzie. Dyrektor DWPPG MSZ wyjaśnił, że trudno jest wskazać jaka część przekazanych egzemplarzy podręczników została fizycznie rozdystrybuowana w poszczególnych krajach, a jedynie, że ok. 400 egzemplarzy podręcznika rozprowadzono na terenie Kazachstanu. Tym samym nie było możliwe ustalenie zakładanego rezultatu zadania

¹⁴ Zarządzenie nr 31 Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych – Dz. Urz. MSZ z 2020 r. poz. 72, ze zm.

nr 7 określonego w celu D ww. Rządowego Programu w ramach realizacji zadań przewidzianych dla MSZ na lata 2019–2020, tj. w jakim stopniu nastąpił wzrost dostępności do informacji i wiedzy na temat repatriacji oraz zainteresowania nią. Dyrektor DWPPG MSZ wyjaśnił, że w trakcie dyżurów konsularnych organizowanych poza siedzibami urzędów konsularnych przekazywano informacje dotyczące procedur repatriacyjnych i odsyłało do informacji zamieszczonych na stronach internetowych. Materiały informacyjne dostępne były także w siedzibach urzędów konsularnych, w tym w formie wyłożonej do swobodnej dystrybucji. Ponadto stwierdził, że poradnik w wersji elektronicznej był także dostępny na stronach internetowych urzędów konsularnych. MSZ nie prowadziło badań lub analiz dotyczących liczby osób odwiedzających strony internetowe urzędów konsularnych i poszukujących informacji tam zamieszczonych. Deficyt wiedzy o sprawach repatriacji wśród osób polskiego pochodzenia na wschodzie potwierdza treść notatki jaką sporządził po podróży służbowej do Kazachstanu w maju 2023 r. zastępca Dyrektora DWPPG MSZ, który stwierdził m.in., że: *„W środowisku astaińskim istnieje obawa o zamknięcie procesu repatriacji, zadeklarowałem, że jeśli taka decyzja zostanie podjęta to z zachowaniem praw dla osób posiadających promesę, środowisko polskie [...] ma ograniczoną wiedzę o warunkach pracy w PL po repatriacji. Należy kontynuować programy informacyjne (istniejące, nie zawsze docierają i nie są właściwie odbierane)”*. Zaniechania MSZ w zakresie rzetelnego i sprawnego upowszechniania informacji związanych z repatriacją, w ocenie NIK, nie sprzyjały wzrostowi stopnia świadomości osób polskiego pochodzenia o przysługujących im prawach i wiedzy o warunkach, które ich czekają po przesiedleniu do Polski.

MSZ nie prowadziło w urzędach konsularnych kontroli zadań związanych z realizacją ustawy o repatriacji

W latach 2017–2023 MSZ nie przeprowadzało kontroli w placówkach zagranicznych na Wschodzie w zakresie wykonywania przez nie zadań związanych z repatriacją. Zgodnie z wymogami określonymi w §59 ust. 1 regulaminu organizacyjnego MSZ, Biuro Kontroli i Audytu planuje, przeprowadza i dokumentuje kontrole w ministerstwie, jednostkach podległych lub nadzorowanych przez Ministra Spraw Zagranicznych. Zastępca Dyrektora Kierująca Biurem Kontroli i Audytu wyjaśniła, że: *„Z uwagi na ilość placówek zagranicznych podlegających kontroli, niewielką obsadę kadrową biura (5–6 etatów kontrolerskich, w tym wakaty), a także odległy termin kontroli i koszty związane z przeprowadzeniem takich kontroli, BKA co do zasady przeprowadza tzw. kontrole kompleksowe, obejmujące swoim zakresem organizację pracy, gospodarkę finansową w zakresie zaciągania zobowiązań, realizacji dochodów budżetowych i wydatkowania środków finansowych, kontrolę finansową, gospodarowanie i ochronę mienia oraz sprawy konsularne [...]”*. W ocenie NIK nieprzeprowadzanie kontroli przez MSZ w latach 2017–2023 w urzędach konsularnych na Wschodzie w zakresie wykonywania przez nie zadań związanych z repatriacją w sposób istotny ograniczało efektywność sprawowania tego nadzoru przez Ministra Spraw Zagranicznych nad wykonywaniem zadań w tym obszarze.

MSZ nie podejmowało w ramach kontroli zarządczej działań dla zapewnienia sprawnego wykonywania zadań związanych z repatriacją

Minister Spraw Zagranicznych w latach 2017–2023 nie podejmował w ramach kontroli zarządczej działań dla zapewnienia sprawnego i skutecznego wykonywania zadań związanych z repatriacją. W okresie tym (poza zwiększeniem w 2019 r. stanu etatowego Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Astanie) nie podejmowano innych działań na rzecz zwiększenia dostępności urzędów konsularnych dla osób zainteresowanych złożeniem wniosku o wydanie wizy w celu repatriacji. Nie podejmowano również działań dążących do usprawnienia pod względem organizacyjnym prowadzenia postępowań w sprawach repatriacji w podległych placówkach zagranicznych na Wschodzie. MSZ nie dokonało w latach 2017–2023, wbrew wymogom wynikającym z regulaminu organizacyjnego, analizy potrzeb kadrowych w urzędach konsularnych, w tym w odniesieniu do placówek zagranicznych wnioskujących o przyznanie dodatkowych etatów do realizacji zadań dotyczących repatriacji. W latach 2017–2023, podczas organizowanych przez MSZ corocznie narad konsularnych dla kierowników urzędów konsularnych na Wschodzie, problematyka repatriacji w ogóle nie była zaplanowanym tematem do omówienia. Zgodnie z art. 68 ust. 2 pkt 2 ustawy o finansach publicznych celem kontroli zarządczej jest zapewnienie skuteczności i efektywności działania.

Powyższy stan (zaniechanie działań), zdaniem NIK, obniżał standardy obsługi osób wnioskujących o repatriację oraz nie przyczyniał się do budowy merytorycznego i sprawnego systemu realizacji przez podległe MSZ urzędy konsularne zadań związanych z repatriacją.

5.3. Działania Ambasady na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji i rzetelnego, sprawnego i zgodnego z obowiązującymi przepisami prowadzenia postępowań w sprawie repatriacji

Bardzo duże zainteresowanie repatriacją do Polski osób polskiego pochodzenia z terenu astańskiego okręgu konsularnego

Postępowania w sprawie repatriacji prowadzone były przez Wydział Konsularny Ambasady RP w Astanie z naruszeniem obowiązujących przepisów, w sposób nierzetelny i nie zapewniały sprawnej obsługi osób zainteresowanych repatriacją. Wydział Konsularny obejmował swoją działalnością terytorium centralnej i północnej części Republiki Kazachstanu, tj. miasto stołeczne Astana oraz pięć obwodów. Odległość do najdalej położonych miejscowości okręgu przekracza 1000 kilometrów. Rozległy obszar, na którym realizowane były działania konsularne, słaba infrastruktura drogowa, trudne warunki atmosferyczne (szczególnie zimą) utrudniały kontakt zarówno interesantów z urzędem konsularnym jak i konsula z interesantami. W całym Kazachstanie osób deklarujących narodowość polską było 35 319. Na terenie astańskiego okręgu konsularnego zgodnie z oficjalnymi danymi mieszkało 31 074 osób polskiego pochodzenia. Stanowiło to 88 % społeczności polskiej Kazachstanu, co implikowało w badanym okresie duże zainteresowanie repatriacją. Nowelizacja ustawy *o repatriacji* w 2017 r., wynikający z niej program pomocowy oraz nasilanie procesów tzw. kazachizacji, polegającej na ograniczaniu znaczenia języka mniejszości rosyjskiej w życiu politycznym kraju (dla większości członków polskiej społeczności w Kazachstanie język rosyjski jest pierwszym językiem) przy jednoczesnej silnej promocji języka narodowości kazachskiej, wpływała na rosnące zainteresowanie osób polskiego pochodzenia wyjazdem do Polski. W sprawozdaniu z realizacji zadań Wydziału Konsularnego w 2017 r. podano m.in., że: „*Po akcji repatriacyjnej w grudniu 2016 r. znacznie wzrosło zainteresowanie złożeniem wniosków na repatriację*”. W sprawozdaniu za kolejny rok stwierdzono m.in., że: „*Polacy są mocno zdeterminowani do skorzystania z procedury repatriacyjnej i docelowo zamieszkania na terytorium RP, co ma również odzwierciedlenie w liczbie kierowanych do urzędu pytań w formie listów, e-maili, telefonów oraz zapisów na dyżury konsularne (każdorazowo ok. 300 zgłoszeń)*”. Podobne sformułowania ujęto w sprawozdaniu za 2021 r.: „*Na terenie ... okręgu konsularnego zgodnie z oficjalnymi danymi (z 2021 r.) mieszka ok. 29 170 osób polskiego pochodzenia co przekłada się na duże zainteresowanie repatriacją oraz możliwością odbycia studiów w Polsce*”. Zdaniem NIK duże zainteresowanie repatriacją ze strony osób polskiego pochodzenia na terenie Kazachstanu stawiało przed urzędem konsularnym wyzwanie sprawnej i skutecznej obsługi procesu repatriacyjnego.

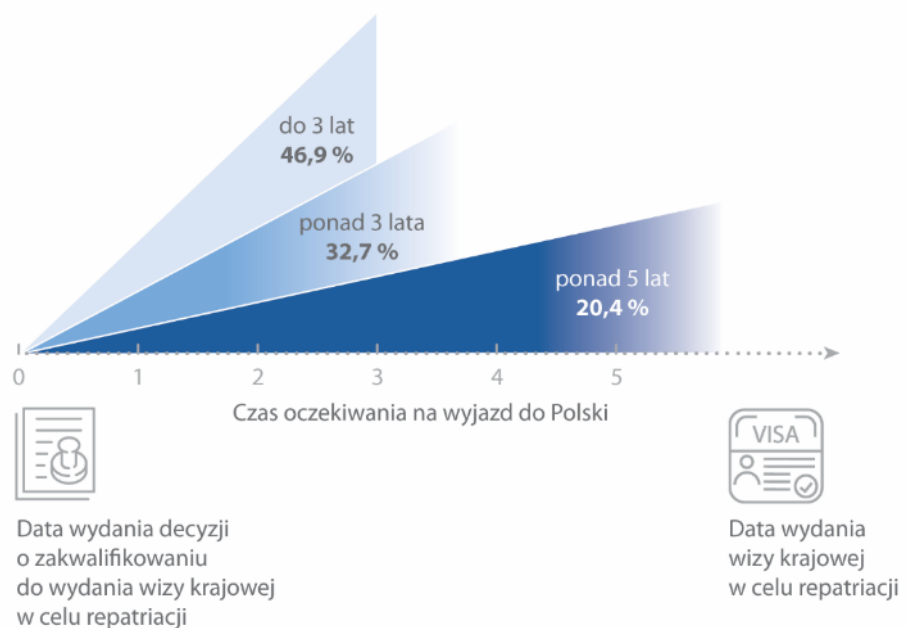
Negatywny wpływ braków kadrowych, fluktuacji kadr i problemów technicznych Wydziału Konsularnego na realizację zadań

Kierownik Wydziału Konsularnego w dniu 7 maja 2018 r. wystąpił do Ministra Spraw Zagranicznych o wzmocnienie etatowe w związku z dużym zainteresowaniem repatriacją. Od początku badanego okresu, tj. 2017 r. do lipca 2019 r. personel konsularny Wydziału stanowiły 2 osoby (konsul kierujący wydziałem i wicekonsul). W lipcu i wrześniu 2019 r. kolejno przyjechały dwie osoby (nowa konsul i wicekonsul do spraw repatriacji). W dniu 5 lipca 2021 r. Ambasada zwróciła się do MSZ z prośbą o wzmocnienie Wydziału o 1 etat na stanowisku referenta do spraw repatriacji i spowodowanie pilnego obsadzenia wakującego od czerwca 2020 r. stanowiska konsula. Od października 2022 r. sprawami repatriacji w Wydziale zajmowało się 2 konsulów. W latach 2017–2023 w Wydziale występowała duża fluktuacja kadrowa, dotycząca nie tylko poszczególnych wicekonsulów, ale także kierowników Wydziału, którym

kierowało kolejno aż 6 konsulów. Występujące w czasie największego zainteresowania repatriacją problemy personalne wpływały negatywnie na obsługę tego procesu. W sprawozdaniu z realizacji zadań Wydziału Konsularnego w 2017 r. zapisano m.in., że: „*Jak wykazują dane statystyczne wzrosło obciążenie pracą, zwłaszcza w kwestiach polonijnych – repatriacja oraz wizowych. O 40 % zwiększyła się ilość czynności konsularnych w stosunku do 2016 r. – jednocześnie do września 2017 r. w WK pracował tylko jeden konsul*”. Potwierdza to także treść sprawozdania z realizacji zadań Wydziału w 2018 r., w którym podano m.in., że: „*Niestabilna sytuacja kadrowa WK, brak urzędnika konsularnego, który ma się zajmować repatriacją, zakończenie pracy przez 2 osoby odpowiedzialne za realizację spraw z zakresu repatriacji oraz konsularnych, w tym polonijnych przy dużym obciążeniu urzędu skutkowało często wykonywaniem zadań przez konsula poza godzinami pracy, również w dni wolne*”. W pkt VI tego sprawozdania – Wnioski, stwierdzono, że: „*W związku z dużym zainteresowaniem przez osoby polskiego pochodzenia procesem repatriacyjnym oraz w kontekście realizacji priorytetowego na 2019 r. zadania WK, tj. wspieranie powrotu Polaków z Kazachstanu do Polski w ramach programu repatriacji, kluczowym jest pilne obsadzenie stanowiska konsula ds. repatriacji (nie zrealizowano w ciągu 2018 r.) oraz wakujących stanowisk – 1,5 EKK*”. Na sprawność realizacji zadań wpływały także problemy techniczno-sprzętowe, obniżające zdolność do zgodnego z oczekiwanymi standardami wykonywania zadań określonych w ustawie o repatriacji. W sprawozdaniu z realizacji zadań Wydziału Konsularnego w 2017 r. w punkcie V – Realizacja zadań organizacyjno-infrastrukturalnych, zwrócono uwagę, że: „*Trzeba podkreślić, że stan techniczny komputerów w WK jest zły. Komputery pracują bardzo wolno, są przestarzałe, mało sprawne – powoduje to spowolnienie prac. Cyklicznie odnotowujemy problemy z realizacją czynności przy wykorzystywaniu systemu PS20, system nie działa i musimy prosić o pomoc informatyków z centrali*”. Zdaniem NIK duża fluktuacja, braki kadrowe oraz problemy techniczne ze sprzętem, zdecydowanie ograniczały sprawność działania Wydziału Konsularnego w zakresie realizacji zadań związanych z repatriacją, szczególnie w okresie, gdy Polacy byli mocno zdeterminowani do skorzystania z procedury repatriacyjnej i zamieszkania na terytorium RP.

Infografika nr 3

Czas oczekiwania na wyjazd do Polski repatriantów z terenu astańskiego okręgu konsularnego

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych Ambasady RP w Astanie

Przyjęty sposób organizacji pracy i problemy kadrowe przyczyną problemów ze sprawną obsługą wnioskujących o repatriację

W poszczególnych latach okresu 2017–2023 Wydział Konsularny przyjął następującą liczbę wniosków o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji: 577 w 2017 r., 1205 w 2018 r., 2265 w 2019 r., 948 w 2020 r., 892 w 2021 r., 671 w 2022 r., 127 do 22 września 2023 r. Procent wniosków o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji przyjętych w trakcie dyżurów wyjazdowych (poza urzędem) w stosunku do ogólnej liczby przyjętych wniosków wynosił w roku: 2018 – 41,49 % (500 z ogółem 1205 wniosków), 2019 – 42,38 % (960 z 2265), 2020 – 0,0 % (wszystkie wnioski [948] przyjęte w Ambasadzie, 2022 – 42,47 % (285 z 671), 2023 – 8,66 % (11 z 127). W 2017 r. na spotkanie z konsulem w sprawach repatriacji na terenie Ambasady można było się umówić drogą elektroniczną poprzez system e-konsulat. W 2018 r. oprócz zapisów przez e-konsulat wprowadzono również możliwość umówienia się na spotkanie z konsulem w sprawach repatriacji drogą telefoniczną. W 2017 r. Wydział Konsularny przyjął jedynie 577 wniosków o repatriację, mimo znacznego wzrostu zainteresowania. W 2018 r. zorganizowano 10 wyjazdowych dyżurów konsularnych, na każdy z tych dyżurów zgłaszało się średnio ok. 300 osób, w trakcie których przyjmowano średnio ok. 50 wniosków repatriacyjnych. W związku z problemami kadrowymi (w 2018 r. jeden konsul musiał załatwiać wszystkie obowiązki konsularne, a sprawy repatriacji były jedną z nich) efektywność działania Wydziału w zakresie przyjmowania wniosków w trakcie dyżurów była znacznie wyższa niż na terenie placówki. W 2018 r. w trakcie 10 dyżurów konsularnych przyjęto 41,44 % wniosków o repatriację. W ocenie NIK na ten stan zdecydowanie negatywny wpływ miał fakt małej obsady kadrowej (2 konsulów, w tym kierownik Wydziału, dla których sprawy repatriacji były jednym z wielu zadań, nie zawsze najistotniejszym – sprawy wizowe były pilniejsze). Dyżury konsularne dedykowane sprawom repatriacji poprawiały wydajność konsula w przyjmowaniu wniosków w porównaniu do przyjęć na terenie placówki. Na zbyt małą w stosunku do potrzeb liczbę dyżurów wpływały braki kadrowe. Z kolei wyjazd konsula w teren powodował, że na terenie placówki konsul był niedostępny dla realizacji innych zadań konsularnych.

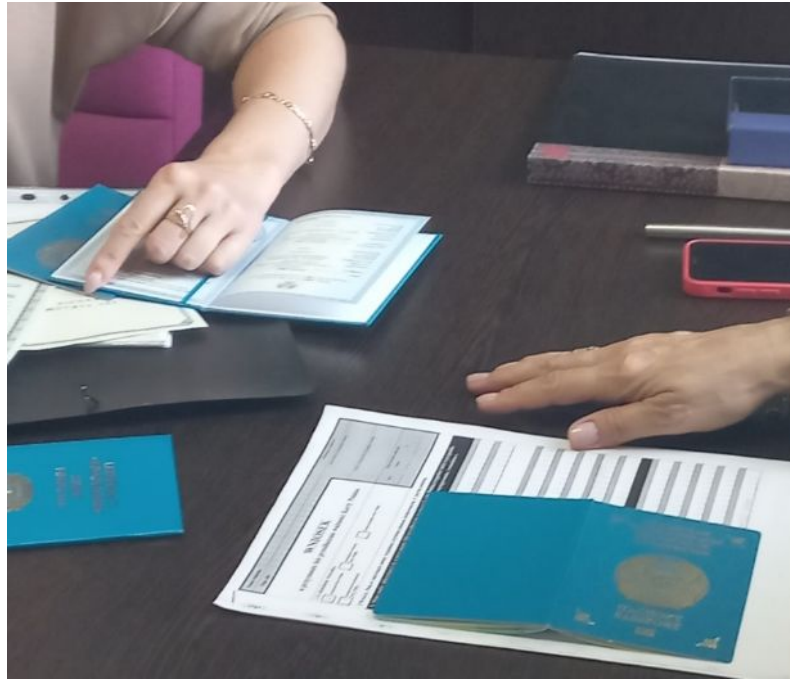
Utrudniony dostęp do konsula w okresie największego zainteresowania repatriacją

Ze względu na niewystarczającą, w stosunku do potrzeb, obsadę kadrową, w latach 2017–2019 w trakcie dyżuru konsularnego przyjmowano średnio 50 wniosków w sprawach repatriacji. W sytuacji ogromnego zainteresowania repatriacją tylko część chętnych miała możliwość złożenia wniosku w tej formule. W tym czasie dostęp do konsula w sprawach repatriacji w siedzibie urzędu konsularnego był ograniczony. Dane statystyczne obrazują ten stan rzeczy: w 2018 r. średnio miesięcznie przyjmowano ok. 100 wniosków, z tego w trakcie jednego dyżuru wyjazdowego (trwał 1–2 dni) konsul przyjmował ok. 50 wniosków w sprawach repatriacji. W 2017 r. Wydział Konsularny przyjął jedynie 557 wniosków. Zapisu na spotkanie z konsulem można było dokonać jedynie drogą elektroniczną przez system e-konsulat, przy czym liczba przyjęć na spotkanie (raz w tygodniu) była limitowana do kilku osób tygodniowo. W 2018 r. zwiększono limity przyjęć osób w sprawach repatriacji, wprowadzając od 20 kwietnia oprócz zapisów przez system e-konsulat również zapisy drogą telefoniczną. W 2019 r. oprócz możliwości zapisania się drogą elektroniczną przez system e-konsulat placówka zwiększyła limity zapisów drogą mailową (trzy razy w tygodniu). W 2019 r. zorganizowano 16 dyżurów konsularnych (w tym 3 z udziałem 2 konsulów) poza urzędem dedykowanych sprawom repatriacji. Średnio podczas dyżuru konsul przyjmował łącznie ok. 60 wniosków w sprawach repatriacji. Podjęte działania organizacyjne nie poprawiały dostępności do konsula w sprawach repatriacji w sposób zadawalający. Powodowało to zniechęcenie środowisk polskich na terenie astańskiego okręgu konsularnego i przyczyniało się do kreowania negatywnej opinii o placówce w zakresie realizacji przez nią ustawy o repatriacji. Dopiero zwiększenie obsady Wydziału we wrześniu 2019 r. pozwoliło na lepszą obsługę osób polskiego pochodzenia w sprawach repatriacji. Opinię społeczności polskiej na temat funkcjonowania Wydziału Konsularnego w tym czasie potwierdza sprawozdanie Wydziału z realizacji zadań w 2019 r., gdzie zapisano m.in., że: „Reorganizacja procesu przyjęć interesantów aplikujących o repatriację, jak również zwiększenie obsady kadrowej konsulów przełożyła się na poprawę opinii nt. funkcjonowania

WK”. Wydział nie posiadał dokumentów źródłowych, na podstawie których możliwe byłoby ustalenie dla całego okresu objętego kontrolą, tj. lat 2017–2023 średniego czasu oczekiwania na spotkanie z konsulem osoby uprawnionej do repatriacji. Szczegółowej wiedzy w tym zakresie nie miał kierownik Wydziału jak również podlegli mu urzędnicy konsularni (brak odpowiedniej dokumentacji). Osoby wnioskujące o repatriację były zapisywane w systemie elektronicznym e-konsulat, z którego dane, po określonym czasie, były usuwane. W ocenie NIK Wydział nie poprawił w latach 2017–2019 dostępności do konsula w sprawach repatriacji na tyle, by sprostać w sposób zadawalający oczekiwaniom ze strony środowisk zainteresowanych powrotem do Polski.

Zdjęcie nr 2

Dyżur konsularny w miejscowości Kustanaj

Źródło: Materiały własne NIK

Rażące naruszenie przepisów ustawy o repatriacji w decyzjach konsula o uznaniu wnioskodawców za osoby polskiego pochodzenia

Spośród poddanych kontroli 69 wydanych przez konsula decyzji, wybranych losowo spośród decyzji wydanych w okresie objętym kontrolą, w sprawach o uznaniu wnioskodawców za osoby polskiego pochodzenia w trzech przypadkach (4,3 %) konsul wydał decyzje z rażącym naruszeniem przepisów art. 5 ust. 1 ustawy o repatriacji. Mimo, że wnioskodawcy zadeklarowali narodowość niemiecką Konsul RP podjął decyzję o uznaniu ich polskiego pochodzenia. Decyzje te zostały z urzędu unieważnione przez Ministra SWiA, który stwierdził, iż dalsze funkcjonowanie tych decyzji w obrocie prawnym sprzeczne byłoby z zasadą praworządności. Zgodnie z treścią art. 5 ust. 1 ustawy o repatriacji za osobę polskiego pochodzenia można uznać osobę spełniającą łącznie następujące warunki: 1. Co najmniej jedno z rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej; 2. Wykazały one swój związek z polskością. Błędne rozstrzygnięcia konsula w tej sprawie w przypadku, gdy wnioskodawcy deklarowali we wniosku narodowość niemiecką było rażącym naruszeniem postanowień art. 5 ust. 1 ustawy o repatriacji.

Nierzetelność wydawania decyzji o uznaniu za osoby polskiego pochodzenia

Spośród badanych 69 decyzji, wybranych losowo spośród decyzji wydanych w okresie objętym kontrolą, o uznaniu wnioskodawcy za osobę polskiego pochodzenia w 16 przypadkach (23,2 %) decyzje zostały wydane w sposób nierzetelny, tj. pod datą wcześniejszą od daty potwierdzenia przez konsula zgodności tłumaczenia na język polski z oryginałem, sporządzonych w języku rosyjskim dokumentów potwierdzających polskie pochodzenie, dołączonych do wniosków o wydanie wizej krajowej w celu repatriacji. W poszczególnych przypadkach powyższe decyzje zostały wydane w terminie poprzedzającym potwierdzenie zgodności tłumaczenia od 2 dni do 4 miesięcy. Było to sprzeczne

z przepisami art. 31 ust. 1 pkt 2 ustawy *Prawo konsularne*, który stanowi, że konsul sporządza i poświadcza odpisy dokumentów sporządzonych w języku urzędowym lub powszechnie używanym w państwie przyjmującym, a także sprawdza i poświadcza odpisy takich dokumentów sporządzone przez tłumacza lub inne osoby. Kierownik Wydziału wyjaśnił, że tłumaczenia dokumentów uzupełniających wnioski o wydanie wiz krajowych są niezbędne, jednakże jego zdaniem konsulowie znają język rosyjski w związku z czym brak tłumaczeń nie wpływał na podjęcie przez nich prawidłowych decyzji. Ponadto dodał, że problemy te mogły wynikać z mnogości i spiętrzenia spraw jak również niedostatecznej liczby konsulów z uprawnieniami. W ocenie NIK podejmowanie przez konsula decyzji w sprawach repatriacji na podstawie dokumentów bez wymaganego prawem tłumaczenia stanowi nie tylko złamanie stosownych w tym zakresie przepisów prawa, ale również naraża na podjęcie błędnej decyzji, do której wydania dokumenty te stanowią podstawę.

Znaczne opóźnienia w procedowaniu w sprawach o uznanie wnioskodawców za osoby polskiego pochodzenia

Ustalono, że spośród 69 decyzji, wybranych losowo spośród decyzji wydanych w okresie objętym kontrolą, uznających za osoby polskiego pochodzenia w 52 przypadkach (75,4 %) pisma zawierające informacje o tych decyzjach oraz wnioski o wydanie na ich podstawie zgody na wydanie decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji, skierowane zostały do MSWiA w terminach przekraczających 30 dni, licząc od daty wydania decyzji. Dokumentacja zgromadzona w aktach tych spraw nie wskazywała żadnych przyczyn lub okoliczności, które powodowałyby konieczność długotrwałego procedowania. W tych przypadkach konsulowie nie informowali wnioskodawców o okolicznościach powodujących konieczność przedłużenia terminu załatwienia sprawy i nie wyznaczali nowych terminów jej załatwienia. W poszczególnych przypadkach pisma skierowano od 32 dni do 5 miesięcy po dacie wydania decyzji o uznaniu wnioskodawcy za osobę polskiego pochodzenia.

Przykład

W sprawie nr AMB.N-S-WK.265.534.2018 decyzja o uznaniu wnioskodawcy za osobę polskiego pochodzenia została wydana 1 czerwca 2018 r. a pismo do MSWiA zawierające informacje o wydaniu tej decyzji wraz z wnioskiem o zgodę na wydanie decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji datowano na 24 września 2018 r.

Takie działanie stanowiło naruszenie przepisów art. 58 ust. 1 i 2 oraz art. 61 ustawy *Prawo konsularne* jak również art. 36 §1 i §2 Kpa. Nieuzasadniona przewlekłość przyczyniała się do zbędnego przedłużania procedury repatriacyjnej jak również wpływała negatywnie na opinie o funkcjonowaniu Wydziału w środowiskach polonijnych astańskiego okręgu konsularnego.

Decyzje kwalifikujące do wydania wizy repatriacyjnej wydawane z opóźnieniem, bez informowania wnioskodawców o przyczynach zwłoki

Analiza 69 decyzji, wybranych losowo spośród decyzji wydanych w okresie objętym kontrolą, wykazała, że 10 decyzji (14,5 %) o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji wydano w terminach przekraczających 30 dni, licząc od daty wpływu postanowienia Ministra SWiA o wyrażeniu zgody na ich wydanie do daty wydania tych decyzji. Dokumentacja zgromadzona w aktach tych spraw nie wskazywała żadnych przyczyn lub okoliczności powodujących konieczność długotrwałego procedowania. W tych przypadkach konsulowie nie informowali wnioskodawców o okolicznościach powodujących konieczność przedłużenia terminu załatwienia sprawy i nie wyznaczali nowych terminów załatwienia sprawy. W poszczególnych przypadkach decyzje były wydawane od 38 dni do 2 miesięcy i 8 dni po dacie wpływu do Ambasady postanowienia Ministra SWiA o wyrażeniu zgody na wydanie decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji. Biorąc pod uwagę, że jedynym warunkiem wydania decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji jest uzyskanie zgody ministra właściwego w sprawach wewnętrznych wszystkie ww. decyzje winny być wydane niezwłocznie.

Przykład

W sprawie nr AMB.N-S-WK.265.773.2020 postanowienie MSWiA o zgodzie na wydanie decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu

repatriacji wpłynęło do Ambasady w dniu 8 kwietnia 2021 r., zaś decyzja w tej sprawie została wydana w dniu 16 czerwca 2021 r., tj. po 2 miesiącach i 8 dniach.

Zgodnie z postanowieniami art. 58 ust. 1 ustawy *Prawo konsularne* konsul załatwia sprawę bez zbędnej zwłoki jednak nie później niż w terminie trzydziestu dni od dnia wszczęcia postępowania. O okolicznościach powodujących konieczność przedłużenia terminu załatwienia sprawy konsult zawiadamia stronę, wyznaczając nowy termin załatwienia sprawy zgodnie z brzmieniem art. 58 ust. 2 ww. ustawy. Artykuł 61 ustawy *Prawo konsularne* stanowi, że jeżeli sprawa wniesiona za pośrednictwem konsula podlega rozpatrzeniu przez organ w Rzeczypospolitej Polskiej, konsul przekazuje sprawę do właściwego organu i informuje stronę o przewidywanym terminie jej załatwienia. Zgodnie z art. 36 §1 Kpa o każdym przypadku niezakończona sprawy w terminie organ administracji publicznej jest obowiązany zawiadomić stronę, podając przyczyny zwłoki, wskazując nowy termin załatwienia sprawy oraz pouczając o prawie do wniesienia ponaglenia. Kierownik Wydziału Konsularnego wyjaśniając przyczyny, które wpływały na brak wydawania zawiadomień informujących wnioskodawców o okolicznościach powodujących konieczność przedłużenia terminu załatwienia sprawy i wyznaczenia nowego terminu jej załatwienia podał m.in., że osoby składające wnioski o wydanie wiz krajowych w celu repatriacji są informowane w trakcie spotkania z konsulem, że proces repatriacji jest wieloetapowy i rozłożony na lata. Konsul przekazuje ustne informacje na temat etapów i orientacyjnego czasu trwania procesu repatriacyjnego, który może być dłuższy niż 3 lata, a w przypadku braku wolnych miejsc w ośrodkach adaptacyjnych może on być przedłużony o kolejne 2 lata. Zdaniem NIK, informowanie wnioskodawców przez konsula (w czasie składania wniosku), że proces repatriacji może trwać nawet 5 lat nie zwalnia go z przestrzegania prawa obowiązującego w procedurze repatriacyjnej. Ponadto, uzyskanie przez wnioskodawcę, na samym początku tego procesu, informacji od konsula o perspektywie długoletniego oczekiwania na niezbędne decyzje odpowiedzialnych w tej sprawie organów państwa, powodowało zniechęcenie i stwarzało podstawę do opinii, że organy państwa polskiego działają niewydolnie i nieskutecznie.

Nieprzekazanie do MSWiA oświadczeń wnioskodawców składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań

Analiza 69 decyzji, wybranych losowo spośród decyzji wydanych w okresie objętym kontrolą, o uznaniu za osoby polskiego pochodzenia wykazała, że w przypadku 10 takich decyzji (14,5 %) konsul nie przekazał do MSWiA oświadczeń wnioskodawców składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, że dane zawarte we wniosku o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji są prawdziwe.

Przykład

W sprawie nr AMB.ASTA-WK.265.139.2018, złożonych wraz z wnioskiem w dniu 5 lutego 2018 r. konsul nie przekazał do MSWiA oświadczeń wnioskodawcy pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, że dane zawarte we wniosku o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji są prawdziwe. Na podstawie wniosku o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji złożonego w Ambasadzie w dniu 5 lutego 2018 r., do którego dołączono m.in. ww. oświadczenia złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, w dniu 27 marca 2018 r. została wydana decyzja o uznaniu wnioskodawcy za osobę polskiego pochodzenia. Następnie pismem z dnia 17 maja 2018 r. Ambasada zwróciła się do MSWiA o wydanie postanowień w sprawie zgody na wydanie decyzji o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji. W odpowiedzi MSWiA, za pismem z 20 czerwca 2018 r. (wpływ do Ambasady w dniu 6 sierpnia 2018 r.), wystąpiło o uzupełnienie dokumentacji o oświadczenia złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, że dane zawarte we wniosku o wydanie wizy krajowej są prawdziwe. Z treści pisma wynikało, że nie nadesłano oświadczeń wnioskodawcy. Za pismem AMB.ASTA-WK.848.2018 z dnia 25 lipca 2018 r. wysłano ww. oświadczenia do MSWiA.

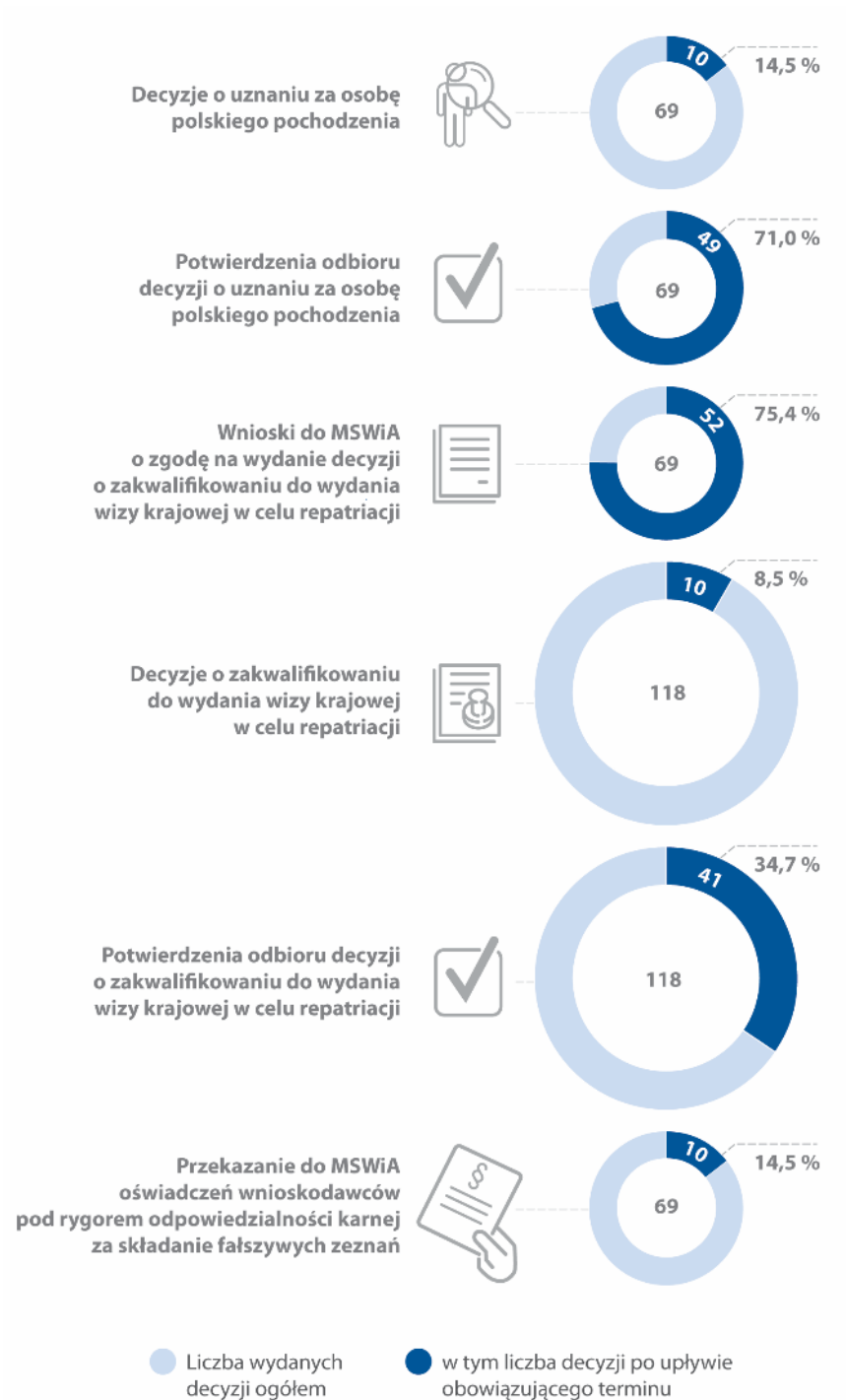
NIK stwierdza, że powyższe działanie było nierzetelne i skutkowało nieuzasadnionym opóźnieniem o 5 miesięcy i 20 dni w załatwieniu sprawy, o czym nie poinformowano wnioskodawcy i nie wyznaczono nowego terminu jej załatwienia.

**Brak
potwierdzenia odbioru
34,7 % badanych decyzji
o zakwalifikowaniu
do wydania wizej krajowej
w celu repatriacji**

Badając 118 decyzji, wybranych losowo spośród decyzji wydanych w okresie objętym kontrolą, o zakwalifikowaniu do wydania wizej krajowej w celu repatriacji, ustalono, że w 41 przypadkach (tj. 34,7 %) brak było potwierdzenia odbioru tych decyzji. Z analizowanej dokumentacji dotyczącej powyższych decyzji wynikało, że wnioskodawcy podali adresy miejsca zamieszkania na terenie okręgu konsularnego. Zgodnie z postanowieniem art. 66 ustawy *Prawo konsularne* dokumenty lub pisma mające wpływ na przebieg postępowania lub je kończące, w tym decyzje i postanowienia, doręcza się stronie, a jeśli strona ustanowiła pełnomocnika – pełnomocnikowi, chyba że nie ma on miejsca zamieszkania lub siedziby w okręgu konsularnym. Według art. 67 ust. 1 ww. ustawy doręczenia dokumentów lub pism, o których mowa w art. 66 dokonuje się poprzez ich wręczenie stronie, która potwierdza ich odbiór swoim podpisem i wskazuje datę odbioru, albo poprzez przesłanie ze zwrotnym potwierdzeniem odbioru, albo w inny sposób umożliwiający stwierdzenie daty odbioru. Kierownik Wydziału wyjaśnił, że brak potwierdzenia skutecznego doręczenia korespondencji może wynikać z niedostatecznie zorganizowanej poczty kazachskiej. NIK stwierdza, że powyższe zaniedbania uniemożliwiły ustalenie terminu prawomocności decyzji.

Infografika nr 4

Nieprawidłowości w procedowaniu w sprawach repatriacyjnych osób z terenu astańskiego okręgu konsularnego

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie danych Ambasady RP w Astanie

Brak rejestru wizej krajowych w celu repatriacji

W Wydziale Konsularnym stwierdzono brak rejestru wizej krajowych w celu repatriacji odpowiadającego wymogom wynikającym z przepisów ustawy *o repatriacji*. Zgodnie z postanowieniem art. 33 ust. 1 tej ustawy minister właściwy do spraw wewnętrznych i konsul, każdy w zakresie swojej właściwości, prowadzą rejestr dotyczący wizej krajowych w celu repatriacji. Według art. 33a ustawy *o repatriacji* w rejestrach, o których mowa w art. 33 ust. 1-3, gromadzi się i przechowuje: 1. Informacje o wnioskach i wydanych rozstrzygnięciach odpowiednio w sprawach: a) wydania wizej krajowej w celu repatriacji, b) uznania za repatrianta, c) udzielenia pomocy repatriantom ze środków budżetu państwa; 2) następujące dane dotyczące osób, które złożyły wnioski w sprawach, o których mowa w pkt 1: a) imię i nazwisko, b) nazwisko rodowe, c) imię i nazwisko rodowe ojca, d) imię i nazwisko rodowe matki, e) datę

urodzenia, f) miejsce i kraj urodzenia, g) miejsce zamieszkania za granicą, h) stan cywilny, i) narodowość i pochodzenie etniczne, j) obywatelstwo, k) datę nabycia obywatelstwa polskiego, l) numer PESEL, m) datę opuszczenia ośrodka. W zbiorze danych prowadzonym przez Wydział w formacie excel, nie odnotowywano niektórych danych dotyczących wnioskodawców, o których mowa w art.33a pkt 2 ustawy o repatriacji, zatem nie mógł on być podstawą ich przekazywania do centralnego rejestru danych o repatriacji, prowadzonego przez Ministra SWiA. Artykuł 34 ustawy o repatriacji stanowi, że: 1. W celu zapewnienia prawidłowej realizacji procesu repatriacji minister właściwy do spraw wewnętrznych tworzy i prowadzi w systemie teleinformatycznym centralny rejestr danych o repatriacji; 2. Rejestr, o którym mowa w ust. 1 obejmuje dane z rejestrów, o których mowa w art. 33 ust. 1–3; 3. Pełnomocnik, wojewoda i konsul przekazują do rejestru, o którym mowa w ust. 1 dane zawarte w prowadzonych przez siebie rejestrach niezwłocznie po ich umieszczeniu we właściwym rejestrze. Ewidencja danych dotyczących osób wnioskujących o wydanie wiz krajowych w celu repatriacji prowadzona była przez Wydział Konsularny w formacie excel. Ewidencji tej nie prowadzono w systemie teleinformatycznym co uniemożliwiało niezwłoczne przekazywanie danych w niej zawartych, po ich umieszczeniu (zaktualizowaniu) przez konsulów, do centralnego rejestru danych o repatriacji, który powinien prowadzić minister właściwy do spraw wewnętrznych. Kierownik Wydziału wyjaśnił, że poza ewidencją prowadzoną w formacie excel nie prowadzono rejestru wiz krajowych w celu repatriacji odpowiadającego wymogom wynikającym z ustawy o repatriacji. Dodał, że wnioski o wydanie wiz krajowych w celu repatriacji przekazywano do MSWiA w oryginale, zaś do tego wniosku dołączane były dokumenty uzupełniające, m.in. kopie dokumentów potwierdzających polskie pochodzenie, kopie aktów stanu cywilnego, itd., których oryginały zwracano wnioskodawcom. Wnioski przekazywano pocztą dyplomatyczną. W ocenie NIK nieprowadzenie przez Wydział Konsularny zgodnie z wymogami ustawy o repatriacji rejestru wiz krajowych w celu repatriacji stanowiło naruszenie obowiązujących przepisów i świadczyło, że procedowanie w sprawach repatriacji było nierzetelne.

5.4. Działania podmiotów prowadzących ośrodki adaptacyjne dla repatriantów na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji

Zapewnienie repatriantom przebywającym w ośrodkach odpowiednich warunków

Kontrolą objęto obydwa funkcjonujące w Polsce ośrodki adaptacyjne dla repatriantów. Podmioty prowadzące ośrodki adaptacyjne dla repatriantów zapewniły osobom w nich przebywającym odpowiednie warunki, w tym m.in. w zakresie wyposażenia ośrodków. Repatrianci byli zakwaterowani w pomieszczeniach odpowiednich do ich właściwości osobistych, w szczególności wieku, płci i stanu zdrowia. Umożliwiono im całodobowy dostęp do pomieszczeń i urządzeń pozwalających na samodzielne przygotowywanie posiłku.

W kontroli ośrodka dla repatriantów w Pułtusku, prowadzonego przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, stwierdzono nieprawidłowości dotyczące zbyt niskiego w stosunku do wymogów usytuowania okien w sześciu spośród 62 pokoi mieszkalnych przeznaczonych na pobyt repatriantów oraz braki uchwyty przy natryskach i przy wannie w niektórych pomieszczeniach sanitarno-higienicznych. Skala tych nieprawidłowości nie miała istotnego znaczenia dla pozytywnej oceny działalności ośrodka.

Pozytywną ocenę zapewnienia przez ośrodki adaptacyjne odpowiednich warunków dla repatriantów potwierdzają wyniki ankiety przeprowadzonej w trakcie kontroli wśród osób, które przebywały w ośrodkach. Ponad 96 % ankietowanych nie zgłosiło żadnych negatywnych uwag w tym zakresie, zaś pozostały odsetek repatriantów zwracał uwagę na nie zawsze odpowiedni – w ich ocenie – smak serwowanych posiłków.

Lokalizacja ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów

Lokalizacja ośrodków dla repatriantów nie utrudniała dojazdów do szkół publicznych, dostępu do podmiotów leczniczych, instytucji kultury oraz obiektów sportu i rekreacji. Usytuowanie ośrodków zarówno w przypadku Pułtusza jak i Środy Wielkopolskiej dawało szansę podjęcia pracy zarobkowej przez repatriantów, szczególnie w zawodach technicznych (np. ślusarze, spawacze, elektrycy, kierowcy, szwaczki i krawcowe) ale także w usługach hotelarskich (np. kucharze, pokojówki, recepcjoniści), szpitalach, przedszkolu lub urzędach administracji samorządowej.

Przykład

Chęć zatrudnienia repatriantów przebywających w **ośrodku adaptacyjnym w Środzie Wielkopolskiej** zgłosiło 11 przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie miasta. Poszukiwano m.in.: kierowców kat. B i C, technologów – konstruktorów, ślusarzy, spawaczy, elektryków operatorów wózków widłowych, operatorów podnośnika koszowego, pracowników produkcji, magazynierów, tapicerów, szwaczek, krawcowych, pracowników mieszalni, pomocy kucharza, pokojówek, recepcjonistek, monterów urządzeń fotowoltaicznych i pomp ciepła, pracowników porządkowych, utrzymania zieleni i czystości, ładowacza pojazdu komunalnego, pracownika obsługi odbioru odpadów.

Spełnianie warunków do sprawowania funkcji kierownika ośrodka adaptacyjnego dla repatriantów

Osoby, które w okresie objętym kontrolą pełniły funkcje kierowników ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów spełniały wymagania do pracy na tym stanowisku, określone w art. 20d ustawy *o repatriacji*, tj.: posiadały pełną zdolność do czynności prawnych i korzystały z pełni praw publicznych, nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe i cieszyły się nieposzlakowaną opinią. Kierownicy ośrodków posiadali co najmniej dwuletnie doświadczenie w prowadzeniu działalności, o której mowa w art. 20e ust. 3 ustawy *o repatriacji*, tj. w zakresie pomocy społecznej, w tym udzielanie pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób, lub na rzecz integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, lub charytatywnej, lub na rzecz osób niepełnosprawnych, lub na rzecz osób w wieku emerytalnym, lub w sferze oświaty i wychowania, lub na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa oraz upowszechniania i ochrony praw dziecka.

Nadzór nad przestrzeganiem regulaminu organizacyjno-porządkowego ośrodka

Kierownicy ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów sprawowali właściwy nadzór nad przestrzeganiem regulaminu organizacyjno-porządkowego ośrodka. Przy kwaterowaniu uczestnika pobytu uwzględniali więzy rodzinne między poszczególnymi osobami, a także ich wiek, płeć i stan zdrowia; egzekwowali przestrzeganie przez uczestników pobytu w ośrodku obowiązków dotyczących m.in. uczestniczenia w zajęciach i kursach oraz poszanowania praw innych mieszkańców ośrodka; dopilnowywali przestrzegania katalogu działań zabronionych na terenie ośrodka, do których należy zakaz spożywania alkoholu oraz przyjmowania środków odurzających lub substancji psychotropowych; zapewniali przestrzeganie wydawania posiłków zgodnie z zaleceniami lekarskimi obejmującymi wymagania dietetyczne lub godziny przyjmowania posiłków oraz indywidualny tryb ich przygotowywania i wydawania uczestnikom pobytu. W przypadku złamania zasad regulaminu kierownicy podejmowali właściwe działania polegające na pouczeniu repatriantów, rozmowach dyscyplinujących, informowaniu Pełnomocnika o przypadkach naruszenia regulaminu a w skrajnych sytuacjach na wezwaniu Policji.

Realizacja szczegółowego programu zajęć i kursów dla repatriantów

Podmioty prowadzące ośrodki adaptacyjne dla repatriantów zapewniły realizację szczegółowych programów zajęć i kursów, o których mowa w treści art. 20h ust. 1 ustawy *o repatriacji*. Programy te zawierały w szczególności informacje dotyczące: kwalifikacji osób prowadzących zajęcia i kursy, czasu trwania, liczby godzin i sposobu organizacji zajęć i kursów, tematów poszczególnych zajęć i kursów, sposobu ewaluacji efektów kształcenia, form zaliczania zajęć i kursów, planowanej współpracy z państwowymi lub samorządowymi instytucjami kultury w tym zakresie. Zajęcia adaptacyjno-integracyjne były prowadzone w języku zrozumiałym dla repatriantów oraz

obejmowały zagadnienia dotyczące praktycznych aspektów zamieszkiwania w Polsce, tj.: systemu opieki zdrowotnej, systemu oświaty, bezpieczeństwa publicznego, polityki prorodzinnej oraz pomocy socjalnej, rynku pracy i praw pracownika, uprawnień osób niepełnosprawnych oraz procedury uzyskania orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności. Ośrodki zapewniły możliwość uczestniczenia w zajęciach adaptacyjno-integracyjnych oraz zajęciach umożliwiających poznanie historii, tradycji i zwyczajów polskich, a także w kursach języka polskiego i kursach zawodowych.

Przykłady

W **ośrodku adaptacyjnym w Pułtusk** kursy ujęte w szczegółowym programie zajęć i kursów zostały przeprowadzone zgodnie z planem co do czasu ich trwania, liczby godzin oraz przedmiotu. W latach 2021–2023 przeprowadzono 23 kursy zawodowe. Tematyka kursów obejmowała m.in.: manicure-pedicure, obsługę kasy fiskalnej, podstawy księgowości, artystyczne układanie roślin-florystyka, kierowca-operator wózków jezdniowych, kurs komputerowy, kucharz. 95 % ankietowanych oceniło, że prowadzone w ośrodku kursy i zajęcia były przydatne.

Wszystkie objęte kontrolą kursy i zajęcia prowadzone w **ośrodku adaptacyjnym w Środzie Wielkopolskiej** były zgodne co do czasu ich trwania i liczby godzin ujętych w umowach podpisanych z ich organizatorami. Wszyscy uczestniczący w nich repatrianci ukończyli kursy. Tematyka kursów dotyczyła m.in.: stylizacji paznokci, krawiectwa, operatora koparkoładowarki lub wózków widłowych, specjalisty ds. kadr i płac, pracownika administracyjno-biurowego, spawania blach i rur spoinami pachwinowymi, sprzedawcy z obsługą kasy fiskalnej i terminali płatniczych. 100 % ankietowanych potwierdziło przydatność zorganizowanych przez ośrodek kursów i zajęć.

Spełnianie warunków umowy na prowadzenie ośrodka adaptacyjnego

Umowy na prowadzenie ośrodków zawarte przez podmioty prowadzące z Pełnomocnikiem zawierały wszystkie elementy określone w art. 20g ust. 2 ustawy o repatriacji, w szczególności: szczegółowy zakres zadań podmiotu prowadzącego ośrodek, prawa i obowiązki stron, zasady finansowania ośrodka, sposób postępowania w przypadku naruszenia umowy lub niewywiązywania się z niej, termin, na jaki umowa zostaje zawarta. Kontrola NIK potwierdziła wywiązywanie się podmiotów prowadzących ośrodki adaptacyjne ze szczegółowego zakresu zadań dotyczących prowadzenia ośrodka, określonego w zawartych umowach jak również prawidłowe przekazywanie środków finansowych na ich funkcjonowanie przez MSWiA.

Przykład

W **ośrodku adaptacyjnym w Środzie Wielkopolskiej** w okresie objętym kontrolą obowiązywały cztery umowy zawarte z Pełnomocnikiem, tj.: nr 2/2018 z 28 maja 2018 r. na okres od 4 czerwca 2018 r. do 4 grudnia 2018 r., nr 1/2019 z 11 stycznia 2019 r. na okres od 29 stycznia 2019 r. do 29 stycznia 2021 r., nr 1/2021 z 25 stycznia 2021 r. na okres od 30 stycznia 2021 r. do 30 stycznia 2024 r., nr 2/2023 z listopada 2023 r. na okres od 31 stycznia 2024 r. do 30 stycznia 2027 r. Maksymalne umowne wynagrodzenie z tytułu ww. umów miało nie przekroczyć odpowiednio: 3607,2 tys. zł, 22 229,6 tys. zł, 20 955,0 tys. zł oraz 26 370,0 tys. zł. Przyjęta w umowach cena jednostkowa doby pobytu jednego repatrianta nie była wysoka i wynosiła odpowiednio: 167,00 zł, 179,94 zł, 179,87 zł oraz 230,66 zł.

Niewykorzystywanie możliwości ośrodków w zakresie pobytu repatriantów

W przypadku obydwu objętych kontrolą ośrodków występowały okresy, w których nie przebywali w nich repatrianci. Pełnomocnik nie kierował do ośrodków żadnych repatriantów. Spowodowane to było brakiem środków finansowych w budżecie państwa, które mogłyby być przeznaczone na przyjęcie i utrzymanie znacznie większej liczby repatriantów. Taka sytuacja powodowała ponoszenie kosztów utrzymywania obiektów i trudności w prowadzeniu niezbędnych zamierzeń inwestycyjnych.

Przykłady

1. W następujących okresach w **ośrodku adaptacyjnym w Pułtusku** nie przebywał żaden repatriant: od 9 września do 15 listopada 2020 r., od 21 sierpnia do 15 grudnia 2021 r., od 12 sierpnia do 7 listopada 2022 r., od 31 lipca do 15 listopada 2023 r.
2. W drugich półroczach 2022 r. 2023 r. do **ośrodka adaptacyjnego w Środzie Wielkopolskiej** nie skierowano żadnych repatriantów. W przypadku zapewnienia kosztów utrzymania repatriantów z budżetu państwa ośrodek mógłby zorganizować warunki pobytu dla 154 osób.

Z ustaleń kontroli w MSWiA wynika, że przyczyną niewykorzystywania możliwości ośrodków a tym samym nadmiernego wydłużania się procesu repatriacji był brak działań MSWiA oraz Pełnomocnika mających na celu zwiększenie rocznych limitów wydatków z budżetu państwa na zadania związane z repatriacją.

Długie okresy oczekiwania na spotkanie z konsulem, wydanie decyzji o zakwalifikowaniu oraz na wyjazd do Polski

Ankietowani repatrianci przebywający w ośrodkach potwierdzili, że zarówno okresy oczekiwania na spotkanie z konsulem, w trakcie którego składali wnioski o wydanie wiz krajowych w celu repatriacji, na wydanie decyzji w sprawie zakwalifikowania do wydania wizy krajowej w celu repatriacji jak i oczekiwanie na wyjazd do Polski były niejednokrotnie bardzo długie.

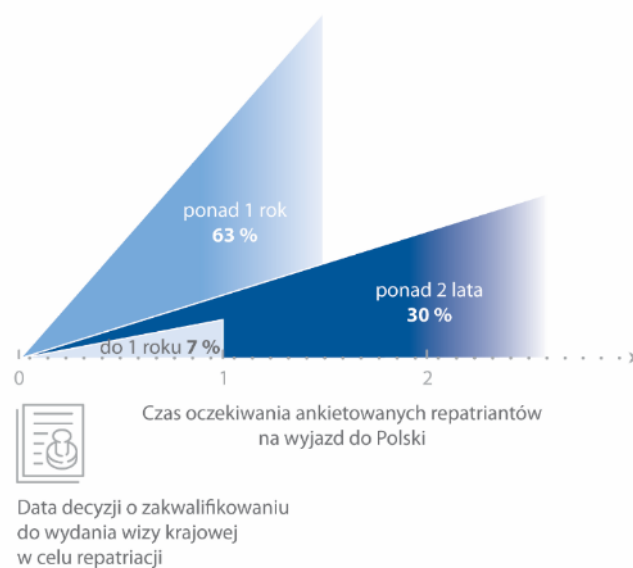
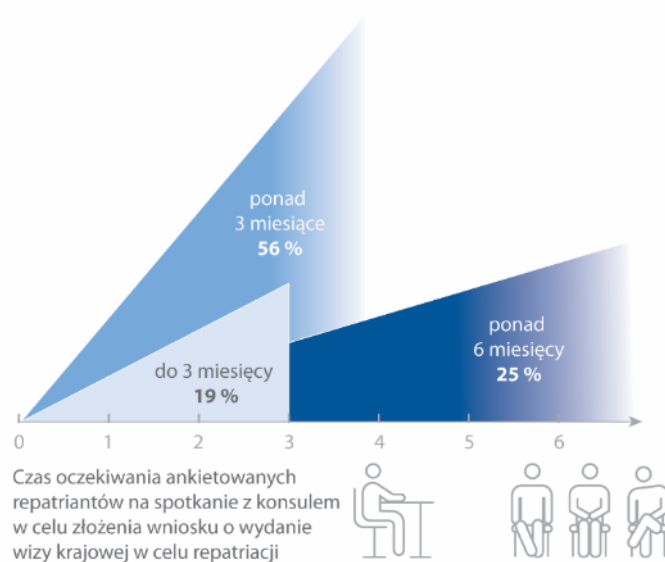
Przykład

1. Spośród ankietowanych repatriantów, którzy przebywali w **ośrodku adaptacyjnym w Środzie Wielkopolskiej** aż 81 % oczekiwało na spotkanie z konsulem ponad 3 miesiące, a 25 % nawet ponad 6 miesięcy. Czas oczekiwania na wyjazd do Polski w przypadku aż 93 % repatriantów przekraczał 1 rok, a w przypadku 30 % z nich od uzyskania decyzji konsula o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji minęło ponad 2 lata.

Tak długie okresy oczekiwania zniechęcały zainteresowanych repatriacją do podejmowania działań w celu przyjazdu do Polski a w niektórych przypadkach przyczyniały się do zmiany ich decyzji i wyjeździe do Rosji, gdzie czas realizacji podobnego procesu był zdecydowanie krótszy.

Infografika nr 5

Czas oczekiwania na spotkanie z konsulem oraz na wyjazd do Polski repatriantów przebywających w Ośrodku w Środzie Wielkopolskiej

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie ankiet repatriantów z Ośrodka adaptacyjnego w Środzie Wielkopolskiej

Okresy przebywania repatriantów w ośrodkach

Z ogólnej liczby 861 repatriantów, umieszczonych w ośrodku adaptacyjnym w Środzie Wielkopolskiej w okresie od 2018 r. do 2023 r., 13 przebywało w nim do 90 dni, a pozostałe 848 osób, na podstawie decyzji Pełnomocnika, przebywało w nim kolejne 90 dni. W ośrodku adaptacyjnym w Pułtusku w okresie od stycznia 2018 r. do listopada 2023 r. przebywało łącznie 910 repatriantów. Ankietowani w trakcie kontroli repatrianci z tego ośrodka podali, że w 17 przypadkach ich pobyt mieścił się w przedziale między trzema a sześcioma miesiącami, a w 17 przypadkach, że przebywali w ośrodku przez okres ponad 6 miesięcy. Tak długi okres pobytu w ośrodku oznaczał, że przekroczone zostały dopuszczalne ustawowo okresy przebywania w ośrodku adaptacyjnym, które zgodnie z art. 3c ust. 2 ustawy o repatriacji wynosić powinny maksymalnie 90 dni, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach – zgodnie z art. 3c ust. 3 ustawy – maksymalnie do 180 dni. W latach 2020–2021, w związku z sytuacją epidemiologiczną związaną z pandemią COVID-19, na podstawie decyzji Pełnomocnika¹⁵ przedłużono, już raz przedłużony, pobyt w ośrodku dla 231 repatriantów.

¹⁵ W oparciu o postanowienia art. 15z⁴ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 340, ze zm.).

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Celem głównym kontroli było dokonanie oceny czy odpowiednie organy państwa prawidłowo realizowały ustawowe zadania przy repatriacji osób zamieszkałych za wschodnią granicą RP.
Cele szczegółowe	<p>Założono, że badania kontrolne umożliwią ocenę następujących dziedzin:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Czy organy państwa i inne właściwe podmioty podjęły prawidłowe i skuteczne działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji. 2. Czy postępowania w sprawie repatriacji prowadzone były rzetelnie, sprawnie i zgodnie z obowiązującymi przepisami.
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto 5 jednostek, w tym: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ambasadę RP w Astanie, dwa ośrodki adaptacyjne dla repatriantów – w Pułtusku i Środzie Wielkopolskiej.
Okres przeprowadzenia czynności kontrolnych	Kontrola została przeprowadzona od 20 września 2023 r. do 28 lutego 2024 r.
Kryteria kontroli	<p>Kontrolę w:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwie Spraw Zagranicznych i Ambasadzie RP w Astanie przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów legalności, celowości, rzetelności i gospodarności, – ośrodkach adaptacyjnych przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 3 oraz art. 5 ust. 3 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów legalności i gospodarności.
Okres objęty kontrolą	Lata 2017–2023 (do czasu rozpoczęcia czynności kontrolnych), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie, jeżeli było to niezbędne do realizacji celu kontroli.
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	W kontroli zasięgnięto informacji na podstawie art. 29 ustawy o NIK z: wojewódzkich urzędów statystycznych, wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy, właściwych terytorialnie dla objętych kontrolą ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów, odnośnie danych o liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON dla województwa i powiatu oraz stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie i powiecie.
Pozostałe informacje	Kontrola D/23/504 – <i>Realizacja przez organy państwa zadań związanych z repatriacją</i> , podjęta została z własnej inicjatywy NIK.
Stan realizacji wniosków pokontrolnych	<p>Wyniki kontroli przedstawiono w 5 wystąpieniach pokontrolnych, w których treści sformułowano ogółem 15 wniosków pokontrolnych. Z informacji o sposobie wykorzystania wniosków pokontrolnych wynika, że na dzień 5 lipca 2024 r. zrealizowano 10 wniosków, 4 wnioski były w trakcie realizacji, nie zrealizowano 1 wniosku.</p> <p>Minister SWiA złożył 1 zastrzeżenie do wystąpienia pokontrolnego, które Kolegium NIK uznało w części.</p>

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura NIK w Rzeszowie	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	Tomasz Siemoniak ¹⁶
2.		Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Radosław Sikorski ¹⁷
3.		Ambasada RP w Astanie	Tomasz Kollat ¹⁸
4.	Delegatura NIK w Poznaniu	Stowarzyszenie Rodziców i Nauczycieli Powiatu Średzkiego „EDU-XXI” (prowadzące ośrodek adaptacyjny dla repatriantów w Środzie Wielkopolskiej)	Izabela Józwiak-Śliwińska ¹⁹
5.	Delegatura NIK w Warszawie	Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” (prowadzące ośrodek adaptacyjny dla repatriantów w Pułtusku)	Dariusz Bonisławski

¹⁶ Poprzednio w okresie objętym kontrolą stanowisko to zajmowali: Marcin Kierwiński od 13 grudnia 2023 r. do 13 maja 2024 r., Paweł Szefermaker od 27 listopada do 13 grudnia 2023 r., Mariusz Kamiński od 14 sierpnia 2019 r. do 27 listopada 2023 r., Elżbieta Witek od 4 czerwca do 9 sierpnia 2019 r., Joachim Brudziński od 9 stycznia do 3 czerwca 2019 r., Mariusz Błaszczak od 16 listopada 2015 r. do 9 stycznia 2019 r.

¹⁷ Poprzednio w okresie objętym kontrolą stanowisko to zajmowali: Szymon Sękowski vel Sęk od 27 listopada do 13 grudnia 2023 r., Zbigniew Rau od 26 sierpnia 2020 r. do 27 listopada 2023 r., Jacek Czaputowicz od 18 stycznia 2018 r. do 26 sierpnia 2020 r., Witold Waszczykowski od 16 listopada 2015 r. do 9 stycznia 2018 r.

¹⁸ Charge d'affaires Ambasady. Poprzednio w okresie objętym kontrolą Ambasadorem RP w Astanie był Selim Chazbijewicz od 12 sierpnia 2017 r. do 15 listopada 2023 r.

¹⁹ Prezes Stowarzyszenia Rodziców i Nauczycieli Powiatu Średzkiego „EDU-XXI” – kierownik ośrodka.

6.1. Wykaz ocen kontrolowanych jednostek²⁰

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności ^{*)}	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	Negatywna	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odpowiedni zasób kadrowy do realizacji zadań związanych z repatriacją. 2. Przygotowywanie analiz potrzeb w zakresie repatriacji. 3. Wydawanie przez MSWiA jako organu II instancji, decyzji dotyczących stwierdzenia polskiego pochodzenia zgodnie z uregulowaniami wynikającymi z ustawy o repatriacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niekompletne dane w ewidencji osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji. 2. Nieprzestrzeganie terminów wydawania decyzji w sprawie przyznania miejsca w ośrodku kandydatowi na repatrianta. 3. Niezapewnienie terminowego zajmowania stanowiska w sprawie wyrażenia zgody na wydanie wizy repatriantom lub przyrzeczenia jej wydania. 4. Brak postanowień o niezałatwieniu sprawy w obowiązujących terminach. 5. Nieterminowe wydawanie postanowień o niezałatwieniu sprawy w obowiązujących terminach. 6. Brak działań mających na celu zwiększenie rocznych limitów wydatków na zadania związane z repatriacją. 7. Brak niezbędnych danych we wnioskach o przyznanie pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. 8. Błędne wyliczenie kwot jednorazowej pomocy finansowej ze środków budżetu państwa na zagospodarowanie i bieżące utrzymanie należnych repatriantom. 9. Zawiadomienia strony o przekroczeniu terminu w sprawach o stwierdzenie polskiego pochodzenia nie zawierały pouczenia o prawie wniesienia przez stronę ponaglenia. 10. Nieterminowe przekazanie sprawozdania z realizacji ustawy o repatriacji za rok 2018.
2.	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Negatywna	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niezapewnienie właściwych rozwiązań organizacyjno-kadrowych oraz efektywnej współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji.

²⁰ W brzmieniu pisma okólnego nr 1/2019 Prezesa Najwyższej Izby Kontroli z dnia 19 lutego 2019 r. zmieniającego pismo okólnie w sprawie wzoru informacji o wynikach kontroli.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności ^{*)}	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
			prawidłowe	nieprawidłowe
			<p>w Polsce osobom uprawnionym do repatriacji.</p> <p>2. Udzielanie nieodpłatnej pomocy przy przekraczaniu polskiej granicy w portach lotniczych osobom przybywającym z Kazachstanu.</p> <p>3. Organizacja trzech przelotów repatriantów z Kazachstanu do Polski w okresie pandemii COVID-19.</p>	<p>2. Brak lub niewystarczające działania zaradcze w sytuacjach kryzysowych związanych z realizacją zadań dotyczących repatriacji skutkujące wydłużeniem terminu załatwiania spraw.</p> <p>3. Nieprzeprowadzanie kontroli w placówkach zagranicznych na Wschodzie odnośnie wykonywania zadań w zakresie repatriacji.</p> <p>4. Brak analiz funkcjonowania urzędów konsularnych w zakresie realizacji czynności wynikających z ustawy o repatriacji.</p> <p>5. Nietraktowanie spraw repatriacji jako zadania priorytetowego dla urzędów konsularnych na Wschodzie.</p> <p>6. Niepodejmowanie w ramach kontroli zarządczej działań dla zapewnienia sprawnego i skutecznego wykonywania zadań związanych z repatriacją.</p> <p>7. Brak wiedzy i narzędzi pozwalających na bieżące monitorowanie faktycznego czasu oczekiwania na złożenie wniosku przez osoby uprawnione do repatriacji.</p> <p>8. Brak upoważnienia konsula RP w Ałmaty do wykonywania funkcji konsularnych poza wyznaczonym okręgiem konsularnym w celu przyśpieszenia przyjmowania wniosków w sprawach repatriacji od osób pochodzenia polskiego zamieszkałych na terenie Astańskiego Okręgu Konsularnego.</p>
3.	Ambasada RP w Astanie	W formie opisowej	<p>1. Podejmowanie działań poprawiających dostępność placówki dla osób składających wnioski o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji.</p> <p>2. Dofinansowanie kosztów przelotu oraz przewozu mienia do Polski oraz kosztów uczestnictwa w kursie nauki języka polskiego, zgodnie z przepisami ustawy o repatriacji.</p>	<p>1. Brak potwierdzenia odbioru 71 % decyzji w sprawach o uznanie wnioskodawców za osoby polskiego pochodzenia oraz 35 % decyzji w sprawach o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji.</p> <p>2. Nierzetelne decyzje o uznaniu wnioskodawców za osoby polskiego pochodzenia.</p> <p>3. Długotrwałe procedowanie w sprawach o wydanie wiz krajowych w celu repatriacji, bez wyznaczania nowych terminów załatwienia sprawy.</p>

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności ^{*)}	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
			prawidłowe	nieprawidłowe
				<p>4. Niezasadne opóźnienia w przekazywaniu do MSWiA wymaganej dokumentacji skutkujące znacznym wydłużeniem procedury wizowej.</p> <p>5. Wydawanie decyzji w sprawach wiz krajowych w celu repatriacji bez pouczenia o możliwości i trybie wniesienia odwołania od decyzji.</p> <p>6. Brak rejestru dotyczącego wiz krajowych w celu repatriacji odpowiadającego wymogom ustawy o repatriacji.</p>
4.	Stowarzyszenie Rodziców i Nauczycieli Powiatu Średzkiego „EDU-XXI” (prowadzące ośrodek adaptacyjny dla repatriantów w Środzie Wielkopolskiej)	Pozytywna	<p>1. Zapewnieniem osobom uprawnionym do repatriacji odpowiednich warunków do powrotu i osiedlenia się w Polsce.</p> <p>2. Prawidłowa organizacja i realizacja wszystkich etapów procesu adaptacyjnego repatriantów do zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.</p>	
5.	Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” (prowadzące ośrodek adaptacyjny dla repatriantów w Pułtuskach)	Pozytywna	<p>1. Prawidłowa organizacja i realizacja wszystkich etapów procesu adaptacyjnego repatriantów do zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>2. Zapewnienie repatriantom przebywającym w ośrodku adaptacyjnym odpowiednich warunków.</p>	<p>1. Niewłaściwe usytuowanie okien w części pomieszczeń mieszkalnych przeznaczonych na pobyt repatriantów oraz braki w wyposażeniu łazienek.</p>

*) pozytywna/negatywna/w formie opisowej

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

Działy administracji rządowej	<p>Zgodnie z ustawą z dnia 4 września 1997 r. <i>o działach administracji rządowej</i>²¹:</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 29 – dział sprawy wewnętrzne obejmuje m.in. sprawy: <ul style="list-style-type: none"> – ochrony granicy Państwa, kontroli ruchu granicznego i cudzoziemców oraz koordynacji działań związanych z polityką migracyjną państwa, – obywatelstwa. – art. 32 – dział sprawy zagraniczne obejmuje m.in. sprawy: <ul style="list-style-type: none"> – reprezentowania i ochrony interesów polskich obywateli oraz polskich osób prawnych za granicą, a także współpracy z Polakami zamieszkałymi za granicą, w tym wspierania polskich instytucji kulturalnych i oświatowych za granicą, – koordynacji polityki zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej, – dyplomacji publicznej i kulturalnej, a także wspierania działań promujących polską gospodarkę, kulturę, język, turystykę, technikę i naukę realizowanych w ramach innych działów. – art. 32 ust. 2 pkt 1 – minister właściwy do spraw zagranicznych w zakresie spraw związanych z koordynacją polityki zagranicznej RP koordynuje działalność organów administracji rządowej oraz podległych im jednostek przez: coroczne opracowywanie, uzgadnianie i wnoszenie do rozpatrzenia przez Radę Ministrów dokumentu rządowego określającego kierunki i cele polskiej polityki zagranicznej oraz promocji interesów Rzeczypospolitej Polskiej na następny rok, a także opracowywanie i przedkładanie Radzie Ministrów wieloletnich strategii w zakresie spraw zagranicznych. – art. 32 ust. 4 – minister właściwy do spraw zagranicznych ustala organizację i kieruje działalnością placówek zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, w rozumieniu ustawy <i>o służbie zagranicznej</i>.
Repatriacja	<p>Według art. 1 ust. 2 ustawy <i>o repatriacji</i> repatriantem jest osoba, która przybyła do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy krajowej wydanej w celu repatriacji z zamiarem osiedlenia się na stałe. Przepisy art. 1a ustawy <i>o repatriacji</i> stanowią, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ust. 1 – kandydat na repatrianta – oznacza osobę polskiego pochodzenia, wobec której konsul wydał decyzję o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji albo – w przypadku osoby, która złożyła wniosek o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji przed dniem 1 maja 2017 r. – decyzję o przyrzeczeniu wydania takiej wizy; – ust. 2 – najbliższa rodzina repatrianta – oznacza małżonka repatrianta i małoletnie dziecko lub dzieci pozostające pod władzą rodzicielską co najmniej jednego z rodziców, którzy przybyli do RP razem z repatriantem. <p>Osoba przybywająca do Polski na podstawie wizy krajowej w celu repatriacji – zgodnie z art. 4 ustawy <i>o repatriacji</i> – nabywa obywatelstwo polskie z mocy prawa z dniem przekroczenia granicy RP.</p> <p>Art. 5 ustawy <i>o repatriacji</i> stanowi, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ust. 1 – Za osobę polskiego pochodzenia w rozumieniu ustawy uznaje się osobę deklarującą narodowość polską i spełniającą łącznie następujące warunki: <ol style="list-style-type: none"> 1) co najmniej jedno z jej rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej; 2) wykaże ona swój związek z polskością. – ust. 3 – Warunek określony w ust. 1 pkt 1 uważa się za spełniony, jeżeli co najmniej jedno z rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków wnioskodawcy potwierdziło swoją przynależność do Narodu Polskiego przez, w szczególności, pielęgnowanie polskich tradycji i zwyczajów. – ust. 4 – Decyzję w sprawie stwierdzenia polskiego pochodzenia wydaje konsul na podstawie wniosku osoby ubiegającej się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji albo ubiegającej się o uznanie za repatrianta.

²¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2512, ze zm.

- ust. 5 – Organem wyższego stopnia w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego w sprawach o stwierdzenie polskiego pochodzenia jest minister właściwy do spraw wewnętrznych.

Stosownie do art. 6 ust. 1 ustawy o repatriacji dowodami potwierdzającymi polskie pochodzenie mogą być dokumenty, wydane przez polskie władze państwowe lub kościelne, a także przez władze byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, dotyczące wnioskodawcy lub jego rodziców, dziadków lub pradziadków, a w szczególności:

- 1) polskie dokumenty tożsamości;
- 2) akty stanu cywilnego lub ich odpisy albo metryki chrztu poświadczające związek z polskością;
- 3) dokumenty potwierdzające odbycie służby wojskowej w Wojsku Polskim, zawierające wpis informujący o narodowości polskiej;
- 4) dokumenty potwierdzające fakt deportacji lub uwięzienia, zawierające wpis informujący o narodowości polskiej;
- 5) dokumenty tożsamości lub inne dokumenty urzędowe zawierające wpis informujący o narodowości polskiej.

W myśl art. 6 ust. 2 ustawy o repatriacji dowodami potwierdzającymi polskie pochodzenie mogą być również inne dokumenty, a w szczególności:

- 1) o rehabilitacji osoby deportowanej, zawierające wpis informujący o jej narodowości polskiej;
- 2) potwierdzające prześladowanie osoby ze względu na jej polskie pochodzenie.

Zasady nabycia obywatelstwa polskiego przez małoletniego uregulowane zostały w art. 7 ustawy o repatriacji, w myśl którego:

- ust. 1 – W drodze repatriacji nabywa obywatelstwo polskie również małoletni pozostający pod władzą rodzicielską repatrianta. Jednakże w przypadku, gdy repatriantem jest tylko jedno z rodziców, małoletni nabywa obywatelstwo polskie jedynie za zgodą drugiego z rodziców, wyrażoną w oświadczeniu złożonym przed konsulem.
- ust. 2 – Małoletni pozostający pod opieką nabywa obywatelstwo polskie w drodze repatriacji, jeżeli dokona jej za zgodą opiekuna wyrażoną w oświadczeniu złożonym przed konsulem.
- ust. 3 – Nabycie obywatelstwa polskiego na podstawie ust. 1 i 2 przez małoletniego, który ukończył 16 lat, może nastąpić jedynie za jego zgodą.

Wymagania podmiotowe w zakresie wydawania wiz krajowych w celu repatriacji ujęte zostały w art. 9 ustawy o repatriacji, zgodnie z którym:

- ust. 1 – Wiza krajowa w celu repatriacji może być wydana osobie, która spełnia łącznie następujące warunki:
 - 1) jest polskiego pochodzenia;
 - 3) przed dniem wejścia w życie ustawy zamieszkiwała na stałe na terytorium obecnych Republiki Armenii, Republiki Azerbejdżanu, Gruzji, Republiki Kazachstanu, Republiki Kirgiskiej, Republiki Tadżykistanu, Turkmenistanu, Republiki Uzbekistanu albo azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej.
- ust. 3 – Wiza krajowa w celu repatriacji może być wydana małżonkowi i zstępnym do czwartego stopnia osoby, o której mowa w ust. 1, jeżeli zamierzają przybyć do Polski z osobą, o której mowa w ust. 1, z zamiarem osiedlenia się na stałe.
- ust. 4 – Wiza krajowa w celu repatriacji może być wydana małżonkowi zstępnego, o którym mowa w ust. 3, jeżeli zamierza z nim przybyć do RP z zamiarem osiedlenia się na stałe.

Zgodnie z art. 10a ustawy o repatriacji odmowa wydania osobie wizy krajowej w celu repatriacji może nastąpić, jeżeli:

- 1) utraciła obywatelstwo polskie nabyte w drodze repatriacji lub
- 2) repatriowała się z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na podstawie umów repatriacyjnych zawartych w latach 1944–1957 przez Rzeczpospolitą Polską albo przez Polską Rzeczpospolitą Ludową z Białoruską Socjalistyczną Republiką Radziecką, Ukrainą Socjalistyczną Republiką Radziecką, Litewską Socjalistyczną Republiką Radziecką lub Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich do jednego z państw będących stroną tych umów, lub

Wydawanie wiz krajowych w celu repatriacji

- 3) w czasie pobytu poza granicami RP działała na szkodę podstawowych interesów RP, lub
- 4) uczestniczyła lub uczestniczy w łamaniu praw człowieka, lub
- 5) jej dane znajdują się w Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, lub
- 6) wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, lub
- 7) obowiązuje wpis danych osoby do wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Polski jest niepożądany.

**Wnioski o wydanie
wiz krajowych
w celu repatriacji**

Stosownie do przepisów art. 10b ustawy *o repatriacji*:

- ust. 1 – Osoba ubiegająca się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji składa osobiście wnioski o jej wydanie do konsula.
- ust. 2 – W szczególnych przypadkach, uzasadnionych osobistą sytuacją osoby, o której mowa w ust. 1, konsul może odstąpić od wymogu osobistego złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1.
- ust. 3 – Wniosek, o którym mowa w ust. 1, składa się na formularzu, który zawiera:
 - 1) następujące dane i informacje dotyczące wnioskodawcy:
 - a) imię (imiona) i nazwisko, b) nazwisko rodowe, nazwiska wcześniej używane, c) imię i nazwisko rodowe ojca, nazwiska wcześniej używane, d) imię i nazwisko rodowe matki, nazwiska wcześniej używane, e) datę urodzenia, f) płeć, g) miejsce i kraj urodzenia, h) miejsce zamieszkania, i) obywatelstwo, inne posiadane obywatelstwa, j) narodowość, pochodzenie, k) stan cywilny, l) dane dotyczące dokumentu tożsamości oraz dokumentu podróży, m) informacje o karalności, n) stosunek do służby wojskowej, o) informację o pobytach na terytorium RP, p) informację o osobach wspólnie z nim przybywających na terytorium RP, q) informację o przewidywanych warunkach do osiedlenia się na terytorium RP, r) informację o wykształceniu i kwalifikacjach zawodowych;
 - 2) informacje dotyczące miejsca zamieszkania na terytorium, o którym mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3;
 - 3) dane, o których mowa w pkt 1 lit. a–g, i oraz j, dotyczące rodziców (opiekunów prawnych) wnioskodawcy;
 - 4) dane, o których mowa w pkt 1 lit. a, b, e–h oraz j, dotyczące dziadków wnioskodawcy, o ile są mu znane;
 - 5) dane, o których mowa w pkt 1 lit. a, b, e–h oraz j, dotyczące pradiadków wnioskodawcy, o ile są mu znane.

Zgodnie z art. 10b ust. 4 ustawy *o repatriacji* do wniosku wydanie wizy krajowej w celu repatriacji dołącza się: życiorys wnioskodawcy; aktualne fotografie wnioskodawcy; odpis aktu urodzenia wnioskodawcy; dokumenty poświadczające aktualny stan cywilny wnioskodawcy; dokumenty potwierdzające miejsce stałego zamieszkania na terytorium, o którym mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3; dokumenty, o których mowa w art. 6; inne dokumenty potwierdzające okoliczności wymienione we wniosku; oświadczenie, pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, że dane zawarte we wniosku są prawdziwe.

**Dowody
potwierdzające
posiadanie warunków
do osiedlenia się
i źródeł utrzymania**

Według art. 12 ustawy *o repatriacji*:

- ust. 1 – Konsul wydaje wizę krajową w celu repatriacji po przedstawieniu dowodu potwierdzającego posiadanie lub zapewnienie lokalu mieszkalnego i źródeł utrzymania w Polsce albo zapewnienie miejsca w ośrodku, zwanych dalej „warunkami do osiedlenia się”;
- ust. 2 – Dowodem potwierdzającym posiadanie warunków do osiedlenia się jest dokument potwierdzający tytuł prawny do lokalu mieszkalnego na okres nie krótszy niż 12 miesięcy oraz oświadczenie o zatrudnieniu lub umowa o pracę na okres nie krótszy niż 12 miesięcy;
- ust. 3 – Dowodem potwierdzającym zapewnienie warunków do osiedlenia się jest:
 - 1) decyzja Pełnomocnika w sprawie przyznania miejsca w ośrodku;
 - 2) uchwała rady gminy zawierająca zobowiązanie do zapewnienia warunków do osiedlenia się przez okres nie krótszy niż 2 lata;

3) oświadczenie obywatela polskiego, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, mających siedzibę na terytorium RP, zawierające zobowiązanie do zapewnienia warunków do osiedlenia się przez okres nie krótszy niż 2 lata.

- ust. 4 – Decyzja, uchwała oraz oświadczenie, o których mowa w ust. 3, zawierają w szczególności wskazanie ośrodka lub lokalu mieszkalnego oraz formy udostępnienia tego lokalu.
- ust. 5 – Oświadczenie obywatela polskiego, o którym mowa w ust. 3 pkt 3, może dotyczyć wyłącznie wstępnych, zstępnych lub rodzeństwa tej osoby.
- ust. 6 – Dowód potwierdzający posiadanie lub zapewnienie źródeł utrzymania w RP nie jest wymagany w przypadku osób małoletnich oraz osób, którym przysługują uprawnienia emerytalne lub rentowe na terytorium RP.

Osobie, która nie posiada zapewnionego w RP lokalu mieszkalnego i utrzymania lub miejsca w ośrodku, a spełnia pozostałe warunki do uzyskania wizy krajowej w celu repatriacji, konsul wydaje decyzję o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji – zgodnie z art. 11 ustawy *o repatriacji*.

**Inne wymogi
związane
z wydawaniem wiz
dla repatriantów**

Art. 12b ustawy *o repatriacji* stanowi, że:

- ust. 1 – Wizę krajową w celu repatriacji lub decyzję o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji wydaje albo odmawia jej wydania konsul właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o jej wydanie po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Jeżeli przemawia za tym uzasadniony interes wnioskodawcy, minister właściwy do spraw zagranicznych może wyznaczyć innego konsula.
- ust. 2 – Przed wyrażeniem zgody, o której mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw wewnętrznych zwraca się z wnioskiem do Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do Szefa Agencji Wywiadu, Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu lub wojewody o przekazanie danych i informacji o osobie ubiegającej się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji, mających znaczenie dla przeprowadzenia postępowania.
- ust. 3 – Organy, do których minister właściwy do spraw wewnętrznych zwrócił się o przekazanie informacji, w terminie 30 dni są obowiązane je udostępnić w zakresie niezbędnym do prowadzonego postępowania.
- ust. 4 – W szczególnie uzasadnionych przypadkach termin, o którym mowa w ust. 3, może być przedłużony do 3 miesięcy, o czym organ obowiązany do przekazania informacji zawiadamia na piśmie ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

**Warunki uznania
za repatrianta**

Warunki uznania za repatrianta zostały określone w przepisach art. 16 ustawy *o repatriacji*, zgodnie z którymi za repatrianta może być uznana osoba, która spełnia łącznie następujące warunki:

- ust. 1:
 - 1) jest polskiego pochodzenia;
 - 2) przed dniem wejścia w życie ustawy zamieszkiwała na stałe na terytorium, o którym mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3;
 - 3) nie zachodzą wobec niej okoliczności, o których mowa w art. 10a;
 - 4) przebywała na terytorium RP na podstawie zezwolenia, o którym mowa w art. 144 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. *o cudzoziemcach*²², lub przysługującego jej w związku z odbywaniem studiów prawa pobytu, o którym mowa w art. 16 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. *o wjeździe na terytorium RP, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin*²³;
 - 5) złoży wniosek do wojewody w terminie 12 miesięcy od dnia ukończenia szkoły wyższej.

²² Dz. U. z 2024 r. poz. 769.

²³ Dz. U. z 2024 r. poz. 633.

- ust. 2:
 - 1) jest polskiego pochodzenia;
 - 2) przed dniem wejścia w życie ustawy zamieszkiwała na stałe na terytorium, o którym mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3;
 - 3) nie zachodzą wobec niej okoliczności, o których mowa w art. 10a;
 - 4) przebywała na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt stały lub zezwolenia na osiedlenie się, lub prawa stałego pobytu;
 - 5) posiada w RP źródło utrzymania oraz tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego.
- ust. 2a:
 - 1) uzyskała zezwolenie na pobyt na terytorium RP jako małżonek repatrianta;
 - 2) nie zachodzą wobec niej okoliczności, o których mowa w art. 10a;
 - 3) posiada w RP źródło utrzymania oraz tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego.

Zgodnie z art. 16a ust. 1 ustawy *o repatriacji* organem właściwym do wydania decyzji o uznaniu za repatrianta jest wojewoda właściwy ze względu na zamierzone miejsce osiedlenia się tej osoby.

Osoba, o której mowa w art. 16 ust. 1, 2 lub 2a, będąca cudzoziemcem w dniu wydania decyzji o uznaniu za repatrianta nabywa obywatelstwo polskie z dniem wydania decyzji o uznaniu za repatrianta, jeżeli ta decyzja stała się ostateczna – art. 16c ust. 1 ustawy *o repatriacji*.

Formy i tryb udzielania pomocy dla repatriantów

Repatriantowi oraz przybywającym z nim do RP członkom rodziny udziela się na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy *o repatriacji* jednorazowo, w drodze decyzji, pomocy ze środków budżetu państwa na:

- 1) pokrycie kosztów przejazdu lub przelotu oraz przewozu mienia do Polski w wysokości dwukrotności ceny biletu kolejowego drugiej klasy od najbliższego miejsca zamieszkania repatrianta za granicą stacji kolejowej do miejsca osiedlenia się w RP, na repatrianta i każdego członka najbliższej rodziny repatrianta;
- 2) zagospodarowanie i bieżące utrzymanie, w wysokości dwukrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w kwartale poprzedzającym dzień przyznania pomocy, na repatrianta i każdego członka najbliższej rodziny repatrianta;
- 3) pokrycie kosztów związanych z podjęciem w RP nauki przez osobę małoletnią, podlegającą obowiązkowi szkolnemu w rozumieniu art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe*²⁴, w wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na każde dziecko.

Starosta właściwy ze względu na miejsce osiedlenia się repatrianta udziela repatriantowi, który poniósł koszty związane z remontem, adaptacją lub wyposażeniem lokalu mieszkalnego w miejscu osiedlenia się w Polsce, na jego wniosek, w drodze decyzji, pomocy finansowej ze środków budżetu państwa na częściowe pokrycie poniesionych, udokumentowanych przez repatrianta kosztów, w wysokości do 6000 zł na repatrianta i każdego członka najbliższej rodziny repatrianta, prowadzącego wspólnie z nim gospodarstwo domowe – art. 17 ust. 2 ustawy *o repatriacji*.

Pomocy, o której mowa w art. 17 ust. 1 pkt 1, może udzielić konsul, jeżeli osoba, której wydano wizę krajową w celu repatriacji, nie posiada wystarczających środków na pokrycie kosztów podróży do Polski (art. 17 ust. 4). Kwotę stanowiącą równowartość pomocy, o której mowa w art. 17 ust. 1 i 2, wypłaca starosta właściwy ze względu na miejsce osiedlenia się repatrianta (art. 17 ust. 6).

Repatriantowi, na jego wniosek, w drodze decyzji, może być udzielona pomoc finansowa na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, która w myśl art. 17b ust. 1 ustawy *o repatriacji* udzielana jest przez Pełnomocnika repatriantowi, który przybył do Polski na podstawie wizy krajowej w celu repatriacji, posiadając dowód potwierdzający zapewnienie warunków do osiedlenia się w postaci:

²⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 737.

1) oświadczenia obywatela polskiego, o którym mowa w art. 12 ust. 3 pkt 3, albo
 2) decyzji Pełnomocnika w sprawie przyznania miejsca w ośrodku Pomocy finansowej, o której mowa wyżej, zgodnie z art. 17b ust. 2, udziela się w formie dopłaty do:

- 1) czynszu najmu lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego (na czas trwania umowy najmu – art. 17b ust. 4) albo
- 2) opłaty do zakwaterowania w domu studenckim (na czas zakwaterowania w domu studenckim – art. 17b ust. 5), albo
- 3) kosztów nabycia lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego.

Wniosek o przyznanie pomocy finansowej w formie dopłaty, o której mowa w art. 17b ust. 1, obejmuje członków najbliższej rodziny repatrianta prowadzących wspólnie z nim gospodarstwo domowe – art. 17 ust. 2a.

Pomocy finansowej, o której mowa w art. 17b ust. 1, można udzielać w okresie nie dłuższym niż 10 lat od dnia:

- 1) przybycia repatrianta na terytorium RP, jeżeli wnioskodawcą jest repatriant, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, lub
- 2) w którym upłynął okres pobytu repatrianta w ośrodku, jeżeli wnioskodawcą jest repatriant, o którym mowa w ust. 1 pkt 2.

Łączna wysokość pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych nie może przekroczyć kwoty 25 000 zł na repatrianta oraz na każdego członka jego najbliższej rodziny prowadzącego wspólnie z nim gospodarstwo domowe (art. 17b ust. 6).

Wysokość pomocy finansowej w formie dopłaty do czynszu najmu lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego nie może w miesiącu przekraczać kwoty – art. 17b ust. 7: pkt 1) 300 zł na repatrianta oraz na każdego członka jego najbliższej rodziny prowadzącego wspólnie z nim gospodarstwo domowe; pkt 2) miesięcznej kwoty czynszu wynikającej z umowy najmu.

W przypadku opłaty do zakwaterowania w domu studenckim, jej wysokość nie może w miesiącu przekraczać kwoty – art. 17b ust. 8: pkt 1) 300 zł na repatrianta; pkt 2) miesięcznej opłaty za zakwaterowanie w domu studenckim.

Według art. 17b ust. 8a ustawy o repatriacji wysokość pomocy finansowej w formie dopłaty do kosztów nabycia lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego, zwiększa się o dopłatę w wysokości nieprzekraczającej kwoty 25.000 zł łącznie na repatrianta oraz członków jego najbliższej rodziny prowadzących wspólnie z nim gospodarstwo domowe, przy czym zgodnie z art. 17b ust. 8b – wysokość tej dopłaty nie może przekroczyć ceny lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego określonej w umowie sprzedaży zawartej w formie aktu notarialnego.

Osoby, które nabyły obywatelstwo polskie w drodze repatriacji – zgodnie z art. 17d ustawy o repatriacji – mają prawo do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych²⁵ i w zakresie określonym w tej ustawie na podstawie wizy krajowej w celu repatriacji przez okres do 90 dni od dnia przekroczenia granicy Polski.

Stosownie do art. 18 ust. 1 i 2 ustawy o repatriacji osobie, której wydano decyzję o zakwalifikowaniu do wydania wizy krajowej w celu repatriacji, konsul może zapewnić pokrycie kosztów uczestnictwa w kursie nauki języka polskiego, repatriantowi może być udzielona pomoc przez zapewnienie uczestniczenia w bezpłatnych kursach języka polskiego i adaptacji w społeczeństwie polskim.

Według art. 20 ustawy o repatriacji organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego określają formy, wysokość i tryb przyznawania pomocy dla repatrianta przez te jednostki. Pomoc przyznana w powyższym zakresie przez jednostki samorządu terytorialnego nie podlega refundacji z budżetu państwa.

²⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 146.

Ośrodki adaptacyjne dla repatriantów

Zgodnie z art. 20a ustawy *o repatriacji* ośrodki adaptacyjne dla repatriantów mogą być zlokalizowane w miejscu, w którym: 1) dojazd do szkoły publicznej nie jest utrudniony lub uciążliwy; 2) dostęp do podmiotów leczniczych nie jest utrudniony; 3) możliwości podjęcia pracy zarobkowej nie są znacznie ograniczone.

Warunki, jakie winny zapewnić ośrodki określone zostały w art. 20b ust. 1 ustawy *o repatriacji*, w myśl którego repatriantom zapewnia się:

- 1) zakwaterowanie w pomieszczeniu odpowiednim do właściwości osobistych osób umieszczonych w ośrodku, w szczególności wieku, płci i stanu zdrowia;
- 2) całodzienne wyżywienie składające się z trzech posiłków, w tym jednego posiłku gorącego oraz napojów;
- 3) całodobowy dostęp do pomieszczeń i urządzeń umożliwiających samodzielne przygotowanie posiłku;
- 4) całodobowy dostęp do pomieszczeń i urządzeń higieniczno-sanitarnych;
- 5) środki czystości niezbędne do utrzymania higieny osobistej, w tym przeznaczone dla osób małoletnich;
- 6) możliwość wykonywania na własny koszt, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach – na koszt ośrodka połączeń telefonicznych przy użyciu urządzeń pozostających na wyposażeniu ośrodka, w tym z telefaksu;
- 7) bezpłatny dostęp do szerokopasmowego Internetu;
- 8) możliwość uczestniczenia w zajęciach adaptacyjno-integracyjnych oraz w zajęciach umożliwiających poznanie historii, tradycji i zwyczajów polskich, a także w kursach języka polskiego i kursach zawodowych.

Minimalne wymagania w zakresie wyposażenia ośrodków zostały określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 maja 2017 r.²⁶

Według postanowień art. 20d ustawy *o repatriacji* kierownikiem ośrodka może być osoba, która:

- 1) posiada pełną zdolność do czynności prawnych;
- 2) korzysta z pełni praw publicznych;
- 3) posiada co najmniej 2-letnie doświadczenie w prowadzeniu działalności, o której mówi art. 20e ust. 3;
- 4) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 5) cieszy się nieposzlakowaną opinią.

Nadzór nad funkcjonowaniem ośrodków, zgodnie z art. 20k ustawy *o repatriacji* sprawuje Pełnomocnik.

Formy i tryb udzielania pomocy gminom w związku z repatriacją

Zgodnie z art. 21 ustawy *o repatriacji* gminie, która zapewni lokal mieszkalny repatriantowi i członkom najbliższej rodziny repatrianta, udziela się dotacji z budżetu państwa na podstawie porozumienia zawartego z właściwym wojewodą. Dotacja może być przyznana do wysokości kwoty stanowiącej równowartość iloczynu 45 m² powierzchni użytkowej lokalu mieszkalnego i wysokości wskaźnika przeliczeniowego kosztu odtworzenia 1 m² na terenie danego powiatu ogłaszanego przez wojewodę na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. *o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego*²⁷, obowiązującego w dniu złożenia wniosku o zwrot kosztów. Dotacji udziela się gminie, której rada gminy podjęła uchwałę, w której zobowiązała się do zapewnienia lokalu mieszkalnego określonym imiennie repatriantom i do zawarcia, na czas nieokreślony, umowy nadającej im tytuł prawny do lokalu mieszkalnego. W przypadku, gdy uchwała dotyczy zapewnienia lokalu mieszkalnego nieokreślonego imiennie kandydatowi na repatrianta – wskaźnik powierzchni użytkowej wynosi 55 m². Wniosek o przyznanie dotacji gmina składa do właściwego wojewody. Przy udzielaniu dotacji gminie uwzględnia się wielkość lokalu mieszkalnego, jego wyposażenie i stan techniczny oraz lokalizację, a także ewentualne koszty poniesione przez gminę w związku z zapewnieniem repatriantowi i członkom jego najbliższej rodziny lokalu mieszkalnego.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących wyposażenia ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów – Dz. U. poz. 956.

²⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 725.

Według art. 22 ust. 1 i 2 ustawy *o repatriacji* gmina może udzielić repatriantowi pomocy polegającej na przeprowadzeniu remontu lub adaptacji lokalu mieszkalnego w miejscu osiedlenia się na terytorium RP, a zadanie to jest zadaniem z zakresu administracji rządowej. Na podstawie art. 22 ust. 3 ustawy *o repatriacji* gmina otrzymuje z budżetu państwa dotację celową, w związku z udzieleniem repatriantowi ww. pomocy, do wysokości 6.000 zł na repatrianta i każdego członka jego najbliższej rodziny. Wniosek o zwrot kosztów składa osobiście repatriant do wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwego ze względu na miejsce osiedlenia się repatrianta w terminie 2 lat od dnia nabycia przez repatrianta obywatelstwa polskiego (art. 22 ust. 6). Pomocy polegającej na przeprowadzeniu remontu lub adaptacji lokalu mieszkalnego nie udziela się repatriantowi, któremu gmina zapewniła lokal mieszkalny w trybie określonym w art. 21 ustawy *o repatriacji* (art. 22 ust. 5).

**Finansowanie
zadań związanych
z repatriacją
z budżetu państwa**

W art. 37 ustawy *o repatriacji* określono, że środki finansowe na realizację zadań określonych w ustawie, finansowanych z budżetu państwa, pochodzą z rezerwy celowej budżetu państwa „Pomoc dla repatriantów”. Podziału tej rezerwy celowej na realizację ww. zadań dokonuje minister właściwy do spraw finansów publicznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych. Szczegółowy tryb postępowania w sprawach:

- a) podziału rezerwy celowej budżetu państwa „Pomoc dla repatriantów”,
- b) udzielania powiatowi dotacji celowych na realizację aktywizacji zawodowej repatriantów,
- c) udzielania dotacji gminie, która zapewni lokal mieszkalny kandydatowi na repatrianta oraz członkom najbliższej rodziny repatrianta,
- d) przekazywania staroście z budżetu wojewody środków finansowych na pokrycie wydatków związanych z udzielaniem repatriantom pomocy,
- e) udzielania dotacji celowej gminie, która przeprowadziła remont lub adaptację lokalu mieszkalnego lub wyposażyła go w miejscu osiedlenia się repatrianta na terytorium RP

określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 2018 r. w sprawie podziału rezerwy celowej „Pomoc dla repatriantów”²⁸.

**Ewidencje, rejestry,
przetwarzanie
i udostępnianie
danych**

Na podstawie przepisów ustawy *o repatriacji* prowadzone powinny być następujące rejestry i ewidencje:

- 1) Ewidencja lokali mieszkalnych i źródeł utrzymania dla repatriantów – prowadzona przez Pełnomocnika (art. 29 ust. 1 ustawy *o repatriacji*);
- 2) Ewidencja osób ubiegających się o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji nieposiadających w RP zapewnionego lokalu mieszkalnego lub źródła utrzymania – prowadzona przez Pełnomocnika (art. 30 ust. 1 ustawy *o repatriacji*);
- 3) Rejestr dotyczący wiz krajowych w celu repatriacji – prowadzony przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz przez konsula (każdy w zakresie swojej właściwości – art. 33 ust. 1 ustawy *o repatriacji*);
- 4) Rejestr dotyczący uznania za repatrianta – prowadzony ministra właściwego do spraw wewnętrznych i wojewodę (każdy w zakresie swojej właściwości – art. 33 ust. 2 ustawy *o repatriacji*);
- 5) Rejestr dotyczący udzielania pomocy repatriantom ze środków budżetu państwa – prowadzony przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Pełnomocnika, wojewodę, konsula (każdy w zakresie swojej właściwości – art. 33 ust. 3 ustawy *o repatriacji*);
- 6) Rejestr spraw dotyczących zezwoleń na pobyt stały – prowadzony przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (art. 33 ust. 4 ustawy *o repatriacji*);
- 7) Centralny rejestr danych o repatriacji – prowadzony przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (art. 34 ust. 1 ustawy *o repatriacji*).

Zgodnie z art. 33 ust. 4 ustawy *o repatriacji* rejestry, o których mowa w art. 33 ust. 1–3, wchodzi w skład prowadzonego w systemie teleinformatycznym krajowego zbioru rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców, o którym mowa w art. 449 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. *o cudzoziemcach*.

²⁸ Dz. U. poz. 1352.

Według art. 33b ustawy *o repatriacji* w postępowaniach prowadzonych na podstawie przepisów ustawy mogą być przetwarzane następujące dane i informacje dotyczące osób objętych wnioskami, w sprawach: a) wydania wizej krajowej w celu repatriacji, b) uznania za repatrianta, c) udzielenia pomocy repatriantom ze środków budżetu państwa – bez ich zgody:

- 1) imię (imiona) i nazwisko;
- 2) miejsce zamieszkania;
- 3) obywatelstwo;
- 4) narodowość i pochodzenie etniczne;
- 5) zawód, wykształcenie i kwalifikacje zawodowe;
- 6) informacje o oczekiwaniach co do sposobu zapewnienia warunków do osiedlenia się;
- 7) numer PESEL.

Nabycie obywatelstwa polskiego

Art. 4 ustawy *o repatriacji* stanowi, że osoba przybywająca do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizej krajowej w celu repatriacji nabywa obywatelstwo polskie z mocy prawa z dniem przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 16c ust. 1 ustawy *o repatriacji* osoba, o której mowa w art. 16 ust. 1, 2 lub 2a tej ustawy, będąca cudzoziemcem w dniu wydania decyzji o uznaniu za repatrianta nabywa obywatelstwo polskie z dniem wydania decyzji o uznaniu za repatrianta, jeżeli ta decyzja stała się ostateczna. Nabycie obywatelstwa polskiego przez małoletniego regulują przepisy art. 7 ustawy *o repatriacji*, w myśl których:

- ust. 1 – w drodze repatriacji nabywa obywatelstwo polskie również małoletni pozostający pod władzą rodzicielską repatrianta. Jednakże w przypadku, gdy repatriantem jest tylko jedno z rodziców, małoletni nabywa obywatelstwo polskie jedynie za zgodą drugiego z rodziców, wyrażoną w oświadczeniu złożonym przed konsulem;
- ust. 2 – małoletni pozostający pod opieką nabywa obywatelstwo polskie w drodze repatriacji, jeżeli dokona jej za zgodą opiekuna wyrażoną w oświadczeniu złożonym przed konsulem;
- ust. 3 – nabycie obywatelstwa polskiego na podstawie ust. 1 i 2 przez małoletniego, który ukończył 16 lat, może nastąpić jedynie za jego zgodą.

Artykuł 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. *Prawo konsularne* stanowi, że zadaniem konsula Rzeczypospolitej Polskiej jest ochrona interesów Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli za granicą, umacnianie więzi między RP a jej obywatelami i osobami pochodzenia polskiego zamieszkałymi w państwie przyjmującym, a także popieranie rozwoju współpracy gospodarczej, naukowej, technicznej i kulturalnej między RP a państwem przyjmującym.

Prawo konsularne

Zgodnie z art. 1 ustawy *Prawo konsularne* zadaniem konsula Rzeczypospolitej Polskiej jest ochrona interesów Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli za granicą, umacnianie więzi między Rzeczpospolitą Polską a jej obywatelami i osobami pochodzenia polskiego zamieszkałymi w państwie przyjmującym, a także popieranie rozwoju współpracy gospodarczej, naukowej, technicznej i kulturalnej między Rzeczpospolitą Polską a państwem przyjmującym.

W myśl postanowień art. 3 ust. 1 pkt 2 *Prawa konsularnego* okręg konsularny – oznacza obszar wykonywania funkcji konsularnych w rozumieniu Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych, sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 4 *Prawa konsularnego* – urzędem konsularnym jest: konsulat generalny, konsulat, wicekonsulat albo agencja konsularna, jak też wydział konsularny lub inna komórka organizacyjna wyodrębniona w strukturze przedstawicielstwa dyplomatycznego RP, obsługujące konsula.

Art. 14 ustawy *Prawo konsularne* stanowi, że minister właściwy do spraw zagranicznych, za zgodą państwa przyjmującego, może na piśmie upoważnić konsula do wykonywania funkcji konsularnych poza wyznaczonym okręgiem konsularnym.

Przepisy art. 53 ustawy *Prawo konsularne* stanowią, że:

1. Konsul z urzędu przestrzega swojej właściwości.
2. Właściwość terytorialną ustala się według miejsca pobytu lub miejsca zamieszkania strony w okręgu konsularnym albo miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące wszczęcie postępowania.
3. Spory o właściwość rozstrzyga minister właściwy do spraw zagranicznych.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji – Dz. U. z 2022 r. poz. 1105.
2. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach – Dz. U. z 2024 r. poz. 769.
3. Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. Prawo konsularne – Dz. U. z 2023 r. poz. 1329.
4. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka – Dz. U. z 2023 r. poz. 192.
5. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego – Dz. U. z 2024 r. poz. 572.
6. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych - Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, ze zm.
7. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2021 r. w sprawie odznaki honorowej „Zasłużony dla repatriacji” – Dz. U. poz. 2310.
8. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 czerwca 2018 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o przyznanie repatriantowi pomocy finansowej z tytułu remontu, adaptacji lub wyposażenia lokalu mieszkalnego – Dz. U. poz. 1204. Poprzednio obowiązywało Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o przyznanie repatriantowi pomocy finansowej z tytułu remontu, adaptacji lub wyposażenia lokalu mieszkalnego – Dz. U. poz. 943 – uchylone z dniem 23 czerwca 2018 r. na mocy ustawy z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji, ustawy o Karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach – Dz. U. poz. 2282.
9. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 czerwca 2018 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o przyznanie repatriantowi pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych – Dz. U. poz. 1203. Poprzednio obowiązywało Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o przyznanie repatriantowi pomocy finansowej na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych – Dz. U. poz. 941 – uchylone z dniem 23 czerwca 2018 r. na mocy ustawy z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji, ustawy o Karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach – Dz. U. poz. 2282.
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 czerwca 2018 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego ośrodka adaptacyjnego dla repatriantów – Dz. U. poz. 1200.
11. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie rodzajów kursów języka polskiego i adaptacyjnych dla repatrianta i kandydata na repatrianta oraz sposobu ich organizacji – Dz. U. poz. 1100.
12. Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 15 maja 2017 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o wydanie wizy krajowej w celu repatriacji oraz fotografii dołączanych do wniosku – Dz. U. poz. 994.
13. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących wyposażenia ośrodków adaptacyjnych dla repatriantów – Dz. U. poz. 956.

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
8. Minister Spraw Zagranicznych
9. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
10. Przewodniczący Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych Sejmu RP
11. Przewodniczący Komisji Łączności z Polakami za Granicą Sejmu RP
12. Przewodniczący Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej Senatu RP
13. Przewodniczący Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą Senatu RP
14. Pełnomocnik Rządu do Spraw Repatriacji
15. Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”
16. Stowarzyszenie Rodziców i Nauczycieli Powiatu Średzkiego „EDU-XXI”